

1922-1947

A debreceni Nyomdász-Egyesület harmadik huszonötéves története

**Írta és összeállította:
Erdélyi Károly**

A debreceni nyomdászok kiadása

Kiadásért felelős: Erdélyi Károly.
Debrecen város és a Tiszántúli református
egyházkerület könyvnyomda-vállalata 1947-1447.
Felelős vezető: Mátyás István.

TARTALOM

ELŐSZÓ

VISSZATEKINTÉS

KÉSZÜLŐDÉS AZ ÖTVENÉVES ÜNNEPÉLYRE

BESZÁMOLÓ AZ ÖTVENÉVES ÜNNEPÉLYRŐL

A HARMADIK HUSZONÖT ESZTENDŐ MUNKÁJA

NYOMDÁSZTÁRSADALMI ÉLETÜNK MEGNYILATKOZÁSAI

AZ ELSŐ 25 ÉV RÖVID TÖRTÉNETE

ELHÚNYT VEZETŐINK ÉS JÓ SZAKTÁRSAINK EMLÉKE

ÉLÜNK ÉS DOLGOZUNK!

A DEBRECENI NYOMDÁK LEÍRÁSA

NÉVJEGYZÉKEK

UTÓSZÓ

PATAI GYULA KÖZPONTI TISZTVISELŐVÉ VÁLASZTÁSA

ÉS ELNÖKI CSERE

ELŐSZÓ

Az 1947. évben megtartott tisztújító közgyűlés úgy határozott, hogy az 1872-ben megalakult *Debreceni Könyvnyomdászok Beteg- és Utassegélyző Egylete* hetvenötödik évfordulóját méltó keretek között megünnepli, történetét megírítja és ezzel tiszteletének is kifejezést ad mindazok emléke iránt, akik már ezidőben fölsímték a nyomdászszolidaritást és az abban rejlő nagy erőt.

Amikor *Fehértai László* elnök ezt a határozatot velem tudatta, arra kért, hogy az elmúlt huszonöt esztendő történetét - a vezetőség megbízása folytán - összeállítani, megírni szíveskedjek.

Vállaltam ezt a nem könnyűnek mondható megbízatást főképpen azért, mert az elmúlt huszonöt esztendőnek egyik jól ismerője, Egyesületünknek a leghosszabb időn át elnöke voltam; de különösen azért, mert erre a múlt tiszteletén kívül a kerület vezetőségének bizalma is kötelez.

A feladat nem volt könnyű. Az elmúlt évekre esik a város többszöri súlyos bombázása és harcterré válása. Kimondhatatlan érték és drága emberi élet pusztult el ez alkalommal. Ez a pusztulás nem kímélte meg a debreceni nyomdai munkásság nagy áldozatkészséggel gyönyörűen berendezett Otthonát sem. Mindennek gazdája akadt, ami könnyen mozgatható volt, aminek az elszállításához nem kellett stráfkocsi, vagy a tűz martaléka nem lett.

Szerencse, hogy a nyomdásztörténeti vonatkozású eseményekről koronként a *Typographiában* cikkeket jelentettem meg és ilyenirányú munkásságot néhány szaktársam is végzett! Ezeknek egy része átvészelte a nehéz időket, de sok értékes anyaghoz jutottam *László Imre* és *Botos Sándor* által gondosan megőrzött *Typographiák* által is. (Nem volt ez sem teljes, mert a régebbi példányok elkallódtak, az 1931. évtől azonban nagyrésztben rendelkezésemre állott.)

Nem lehet tehát tökéletes és hű képet tükröző ez a kis munka. A már említett nehézségeken túl, szolgáljon erre mentségül és elfogadható magyarázatul mindenkor érzett gyöngeségem tudata is. Ennek ellenére arra törekedtem, hogy a lehető legjobbat adjam és a százéves történet írójának helyzetét megkönnyítsem. Ezt meg azért is szolgálni kívánom, hogy minden történeti jelentőséggel bíró anyag összegyűjtésére már most fölhívjam a mindenkori vezetőség figyelmét.

Végül hálás köszönetet mondok mindazoknak, akik munkám végzése közben jóakarattal támogattak: így különösen a *Világosság Nyomdaszövetkezet* vezetőségének, hogy az írógépet a legnagyobb készséggel bocsátotta rendelkezésemre és a *Városi Nyomda* vezetőségének, kiknek megértő jóságuk folytán lehetővé vált, hogy a debreceni nyomdai munkásságnak ez a harmadik huszonöt esztendőt megőrkítő szerény története megjelenjék; úgyszintén azoknak a debreceni, nyiregyházi, miskolci és budapesti szaktársaknak, akik egy-egy ünnepély vagy másjellegű történet megírásával segítségemre voltak. A szorgalmasan végzett munkában kiemelem *Rasovszky Miklós* nevét, kinek történeti szempontból több értékes írását örökítik meg történetünk lapjai; *Dapsy Miklós* igen nagyértékű támogatását, amit munkám közben kértem és mindenkor szívesen kaptam. A *László-család* címén hivatott ápolója ő mindannak a tradíciónak, amely több mint 120 év távlatából a mai napig levezet.

Fogadja a nyomdai munkásság szívesen és szeretettel ezt a munkát. Ápolja és erősítse ez a nyomdászönéretet és öntudatot, aminek természetes folyamánya volt még az erőfeletti munkára való vállalkozás is.

Debrecen, 1947. április hó 15.

Erdélyi Károly.

VISSZATEKINTÉS

Az elmúlt huszonöt esztendő történetének megírása képezi főfeladatomat, mégis kötelességemnek érzem, hogy a multról is megemlékezzek és egy kis tájékoztatást adjak. Nem árt megismerni azt az időt, amely megelőzte a debreceni kerület 75 éves történetét.

Tóth Endre a debreceni Városi Nyomda huszonhatodik provizorának egy 1848-ban kelt, „A Nemes Város Könyvnyomdájából Tisztelt Társaságnak” címére írott levele fekszik előttem. A megemlékezést nem annyira a régi írás iránt érzett tisztelet, mint az abban megnyilatkozó szellem teszi kötelességgé. Fontos ez azonban a debreceni kerület története szempontjából is, mert az 1872. évet megelőző időre, az akkori nyomdászalakulatokra vet fényt.

Tóth Ferenc provizor által 1828-ban életrehívott „Nyomdász Társaság” *Tóth Endre* kezdeményezésére 1845-ben nagy lépést tett előre és „Temetési költséget nyújtó, özvegyeket s árvákat segítő Pénztár”-ra alakult át. Alapszabálya 45 pontból állt.

Az Alapszabály módot adott arra is, hogy a tőkéből a tagok kisebb-nagyobb „adagban” részesüljenek, illetőleg abból biztosíték vagy kezes jótállása mellett kölcsönt vehessenek. Természetes, hogy az Alapszabály a visszafizetési föltételeket és a hanyagokkal szemben a megfelelő rendszabályokat is tartalmazza.

A levél tanúsága szerint most is ilyen kölcsönről van szó és a „Tisztelt Társaság” errenézve kéri ki nagyrabecsült provizora véleményét. A névsorban azonban olyan tagok is szerepelnek, „kik a Társaság többsége akarata ellen annak követelési jogát gáncsolják s annak nyilvánosan ellene mondanak”, tehát jónak látja hangsúlyozni és a figyelmet a szabályok betartására irányítani: „Mindenféle kisebb-nagyobb Társaságok az általok előlegesen készített tervek, szabályok vagy kötelezvények értelmében s annak szigorú szem előtt tartásával tartoznak ügyeiket intézni; mert mihelyt egyszer szem elől tévesztik, a Társaság több esetben felbomlik, vagy legalább útba sok bajjal lehet igazítani.”

Ezek szerint „az a) pont értelmében sem Újvárosi, sem Kardos úrnak kezesség nélkül kölcsönt nem lehet adni; Szőke Ferenc úrnak pedig nemcsak újra pénzt adni nem lehet, de mulasztásáért kereszt alá veendő, mert az a) pontban való hibát a Társaság botránkozására nem átalotta elkövetni. Éppen ilyen hibát követett el Újvárosi úr is, midőn Szőke Ferenc úr ellenszegülése került gyűlésünkbe elő, különös hangnyomatékkal, némi göggel mondván: *A' mi fizetésünk szent, azt illetni még a Törvénynek sem szabad: sokkal kevésbé lehet letartóztatni.* A többi urat nem említem, mert ellene kifogásom nincs.

Tudom, hogy az érdekeltek engem kárhoznatni fognak, de a' kiknek csak azt az egyet ajánlom figyelmökbe, hogy én magamért ebben semmit, hanem ha tettem valamit, a Társaságért tettem”.

A kölcsönre vonatkozó rész ezzel lezárult. Bizonyára megszívlelték jóindulatú és megokolt fejtegetését, különben fölösleges lett volna a betegen fekvő provizornál véleményért kopogtatni; hogy pedig ez történt, az a százszázalékos tisztelet és megbecsülés bizonyosága.

Hadd álljon itt - a kollektív szerződéssel rendezett nyomdaipari viszonyok között a szabályokról alkotott véleménye: „Alapszabályaink jók-e vagy nem? kérdést nem szenvedhet; mert azok a Társaság minden tagjától elfogadott s ennél fogva mindnyájunkra nézve - éppen úgy, mint valamely kötelezvény, melyet minden ésszel, értelemmel bíró ember saját maga nevében is kisebb-nagyobb mértékben köthet - kötelező mindaddig, míg az vagy meg nem változik, vagy nem módosítatik.”

A levél férfias hangjából a megfontolt, nyugodt elgondolású vezér alakja bontakozik ki előttünk; azé, aki munkáját nem hiú elgondolástól ösztönözve, hanem a közösség érdekében végzi.

„A debreceni Városi Nyomda Története”-ből tudjuk, hogy a városi tanácstól a nyomda föllendítése érdekében végzett munkásságáért *elismerő okiratot*, a betűk és öntvények megrendelésénél támasztott tapintatáért az európai hírű Haase Gottlieb prágai nyomdásztól pedig *dícsérő elismerést* kapott. A szabadságharc eszméinek lelkes híve volt. Bizonyosság erre az, hogy - fölmentése ellenére - arra kérte a városi tanácsot, hogy az Arad alá rendelt 400 debreceni nemzetőrrel ő is elmehessen. - Joggal föltehető, hogy az ő előterjesztésére fogadta el a város vezetősége 1848. március 19-én a pesti árszabályt. Sokat dolgozott és szép eredményt ért el a nyomda fejlesztése terén: mégis szomorú körülmények között fejezte be provizori működését. Csalódott!... A mellérendelt ellenőr bizalmával visszaélt és 749 firt és 43 kr-t elsikkasztott. Ezért a városi tanács 1853. január 29-én Tóth Endrét állásától fölfüggesztette és az ellenőr által okozott kár fele összegének megfizetésére kötelezte.

Az egyesületi eszme érdekében végzett provizori munka méltó folytatója lett a későbbi utód: *Frics József*. Az 1872-ben megalakult *Debreceni Könyvnyomdászok Beteg- és Utassegélyező Egyesülete*, majd később (1888) az Egyesület országossá tételét célzó mozgalom, nagyrésztben az ő elnöki működésének idejére esik és az ő nevéhez fűződik.

Az egymásután következő évek, évtizedek fényüktől megfosztják, elhalványítják és maguk alá temetik az eseményeket, írott emlék az utókor számára alig vagy egyáltalán nem marad. Éppen ezért jelent nagy értéket a csaknem százesztendőös írás, de bizonyosság arra is, hogy a kerület úttörő munkásai *provizorok* voltak. Gondoljunk rájuk tisztelettel!

KÉSZÜLŐDÉS AZ ÖTVENÉVES ÜNNEPÉLYRE

A *Typographia* 1922. évi augusztus 11-én megjelent száma közli a debreceni kerület 1922. évi július hó 16-i félévi közgyűléséről fölvelt jegyzőkönyvet. Ennek tanúsága szerint *Szabó Kálmán* szervezőbizottsági elnök javaslatára úgy határozott a közgyűlés, hogy az *ötvenéves ünnepélyt augusztus 13-án tartja meg*. Fölhatalmazta a közgyűlés a vezetőséget arra is, hogy: *ha az ünnepély költségeire befizetett összeg kevésnek bizonyulna, a nyomdai munkásság további áldozatkészsége is igényelhető legyen*.

Az ünnepély-előkészítő munka megindult és olyan irányban folyt, hogy azt végső kifejlődésében semmi se befolyásolja károsan. Ezt vezet be - pár nappal az ünnepély előtt - a *Typographiában Az Egyesület szolgálatában* címen megjelent cikk is:

„Augusztus 13. napját Egyesületünk ötvenéves fordulója alkalmából megünnepeljük. A mostani súlyos idők nem alkalmasak arra, hogy méltóképpen ünnepeljünk. Vigasságra nincs hangulat, de nem lehet a szűkös anyagiak miatt - magunkfajta embereknek, akik csupán munkából élünk - erre gondolni sem.

Hogy mi mégis vigadunk, hogy ünnepet ülünk, hogy kollégáinkat csonka országunk minden részéből Debrecenbe hívjuk: erre Egyesületünk ötvenéves fordulója adta meg az alkalmat, ami mellett - bármennyire is lenyűgöző a körülöttünk folyó élet, bármennyire is tanyát ütött a nyomor az egykor jobb viszonyok között élő családjainkban - némán elhaladni nem tudtunk, nem akartunk.

Ötven év telt el azóta, hogy derék kollégáink szükségét érezték a debreceni Egyesület megalakításának; ötven éve annak, hogy fölismerték, hogy kulturális és gazdasági érdekeik fokozott kielégítését csak a szervezet kebelében való tömörülés által szolgálhatják és vihetik előbbre a fejlődés minden akadályt leküzdő útján.

Ez a hosszú idő nem a kényelmes munka jegyében folyt le. Minden időnek megvolt a maga nehézsége. Az az út, amely levezet a mai napig, nem volt síma, akadálytalan. Ez időknél azonban megvoltak a maguk lelkes emberei, akiknek szívén, lelkén feküdt és gondját képezte az egyesületi érdekek lelkiismeretes szolgálása.

Így, szép csöndesen, de egy pillanatra sem szünetelve, haladt az építés nagy munkája és hogy derék elődeink nem hiába fáradtak, hogy az alap, melyet egykor leraktak, erősnek bizonyult: misem bizonyítja jobban, mint az, hogy a nagy mű immár tető alatt áll és alatta minden nyomdai munkás védelmet talál a rideg munkássortól való üldöztetés idején.

Az ötven év eredményét itt felsorolni lehetetlenség. Elégedjünk meg azzal, hogy ez volt az az idő, amely a nyomdákban dolgozók között minden kasztrendszerű ellentétet leküzdött és őket testvéries megértésben, kollegiális szellemű nevelésben részesítette; az anyagiak terén pedig igyekezett minimális szükségleteiket kielégíteni.

Kulturális szempontból is nagyban előrejutottunk a lezajlott ötven év alatt.

Ha csak a 15-20 évvel előbbi időkre tekintünk vissza: a lelki züllöttség kétségtelen jeleit találjuk. A kollégák tekintélyes része hódolt a hazard kártyajátéknak és rabja volt a kábító alkoholnak. Hogy ezek a viszonyok megszűntek és az egyén ma már értéket tulajdonít magának és nagyon sok családot szombat esténként ideges nyugtalanság nem gyötör: ennek tulajdonképpen magyarázata az öntudat fölébresztésében, a szervezetből szerteágazó kulturális munkában rejlik.

Ma már a szervezettség modern korában élünk: nem azért, mert a gyűlések tartásához rendőrségi engedély kell, hanem azért, hogy túl vagyunk minden olyan akadályon, amely a fejlődésre bénítólag hatott.

Az ötvenéves határkőnél pillanatra megállunk, hogy az öröm érzetével visszatekintsünk a multra és fölemelt fővel, büszke önérzettel induljunk a jövőnek.

Az átélt idők, szenvedések csak megacélozták erőnket és nem szétforgácsolták; megszeretették jobban szervezetünket, amit ugyan mindig szívünkön viseltünk; fokozták kollegiális érzéseinket, együvé tartozandóságunkat és különösen példát adtak arra, hogy érdekeinket egyesült erővel szolgáljuk, mert egyesülésben rejlik az erő!

Az Egyesület alapítói már régen alusszák síri álmukat, testük az anyafölddel egyesült, virágtalan sírjukat talán egy kis domb sem jelzi már a debreceni temetőben, de mindjobban fejlődő alkotásuk örökké élni fog és mindig hirdetni fogja nemes szellemüket és hálára kötelezi az élőket. Az ünnepélyen tehát kegyeletes érzésekkel vesszük ajkunkra dicső eleink, apáink emlékét és a még ma is élő, mindannyiunk tiszteletét bíró *Ember Lajos* kollégánkat szeretettel üdvözljük úgy is mint lelkes alapítót, úgy is mint jó tanítómesterünket, derék, becsületes lelkű művezetőnket. Éljen jó egészségben, hogy még sok időn át gyönyörködjenek abban a kulturális intézményben, amit több kollégájával együtt ezelőtt ötven évvel alkotott.

A második ötven év kapuján nyugodt, becsületes szívvel lépünk át. Amit derék elődeink reánk hagytak: mindannak hű őrei, lelkes munkásai voltunk. Hisszük és reméljük, a jövő korban élő kollégáink munkáját is az Egyesület minél magasabb fokra való emelése, a közérdek lelkiismeretes szolgálása fogja irányítani.

Úgy legyen!”

BESZÁMOLÓ AZ ÖTVENÉVES ÜNNEPÉLYRŐL

Olyan beszámolót, amilyent adni szeretnénk, sajnos, nem tudunk. Az 1944. évi nyári és őszi bombázások, majd a város harcterré válása, azt mondhatjuk, mindent megsemmisített! Szorgos kutatás eredménye az, hogy sikerült megszereznünk az 1922-es *Typ.* augusztus 25-i számát és abból vettük át az ünnepély jegyzőkönyvszerű leírását:

A debreceni jubileum. Debreceni szaktársaink szép ünnepély keretében ülték meg a Segélyző-Egyesület debreceni kerületének ötvenéves jubileumát. Tipikus nyomdászünnepély volt ez. Nemcsak az ország szaktársai, hanem Erdély-Bánát nyomdai munkássága is küldöttségileg képviseltette magát, hogy ezáltal is kifejezésre juttassák a testvéries együttérzést.

Megjelent az ünnepélyen az alapítók közül egyedül életben lévő *Ember Lajos* is, akit nagy ovációval fogadtak.

Küldöttségileg képviseltette magát a Segélyző-Egyesület *Rothenstein Mór*, az Országos Bizottság *Guttman Jakab*, a Gépmezterek és Nyomók Köre *Gyürey Rudolf*, az Erdély-Bánati Nyomdászszövetség *Magyar Lajos*, Győr *Polgár József*, Sopron *Gartner Jenő*, Pécs *Pollák Ignác*, Miskolc *Iglay István*, Berettyóújfalu *Lefkovits Jakab*, Hódmezővásárhely *Ráday Lajos*, Kecskemét *Krizsán Antal*, Nyiregyháza *Heisler Jenő*, Sárospatak *Prókátor Lajos* és Szolnok *Nagy Antal* szaktárs révén. A Szociáldemokrata Pártot *Büchler József* elvtárs, a Szociáldemokrata Párt országos nőbizottságát, valamint a budapesti nyomdai munkásnőket *Schmidt-meyer Vilma* képviselte. Megjelent az ünnepélyen *dr. Györki Imre*, Debrecen I. kerületének szociáldemokrata képviselője, valamint *Jánosi Zoltán*, Debrecen város III. kerületének képviselője, a város tanácsát *Csobán Endre* főlevéltáros képviselte.

A jubileumi ünnepély délelőtt 10 órakor díszközgyűléssel kezdődött. Először a debreceni *Testvériség-dalárda* énekelt, utána *Boros József* elnök tartotta meg megnyitó beszédét, amelyben az elmúlt ötven évre tett visszapillantást és felsorakoztatta azokat a szociális tevékenységeket, amelyeket az Egyesület ötven év alatt kifejtett. Majd üdvözli a megjelent küldötteket és a díszközgyűlést megnyitja.

Szabó Kálmán szervezőbizottsági elnök fölolvassa a következő üdvözlő sürgönyeket:

A mai lelket emelő napunk alkalmából fogadják szívünkben fakadó üdvözlőnk, kívánva eredményteljes továbbmunkálkodást. *Budapesti betű- és tömöntők.*

A *Korrektorok és Revizorok Köre* e jelentős ünnep alkalmából szívélyes üdvözlőt küldi. Jövőben is a megkezdett úton haladva, összetartással előre! *Elnökség.*

Debrecen nyomdászainak ötvenéves jubileumi ünnepén a *Budapesti Hírlapszedők Köre* teljes lelkesedéssel üdvözli Önöket. Kelet e fontos, nagykulturájú városa bizonyára sokat köszönhet a nyomdászoknak ebben a dicső szolgálatban és a magunk érdekeinek védelmében. - Továbbra is egységesen előre! *Az elnökség.*

Debrecen a tizenhetedik században Amsterdamba küldte Töltési mestert, hogy ott magát Tóthfalusi Kiss Miklós műhelyében kiképezze. Ma a magyar nyomdászok azért küldik Debrecenbe képviselőiket, hogy ott a mai ünnepen Gutenberg utódainak összetartását kifejezésre juttassák. A szép ünnephez teljes sikert, az összetartáshoz nagy eredményt kívánunk. (A jókívánságot a *központ hivatalnokai* küldték.)

A *Gutenberg-Társaság* szeretettel üdvözli a debreceni nyomdászokat jubileumok alkalmából.

Jubileumotok alkalmából dalos üdvözetét küldi a *Budapesti Könyvnyomdászok Dalköre*.

Jubileumi ünnepélyük alkalmából fogadják szívélyes üdvözetünket. *Kaposvári nyomdászcsoport*.

Az ötvenéves nyomdászjubileumon érzésben mi is veletek együtt ünneplünk. A makói nyomdászok nevében: *Balogh és Bartha*.

Az ötvenéves jubileumhoz üdvözetünket küldjük, az újabb ötven évhez kitartást kívánunk. *Szekszárdi nyomdai munkások*.

Ötvenéves jubileumotok alkalmából őszinte üdvözetüket küldik veletek érző testvéreitek. *Szombathelyi kerület*.

Jubileumotok alkalmából üdvözetét küldi és kitartást kíván a további küzdelmekhez a *Kner-nyomda személyzete*.

Veletek érzünk, veletek küzdünk. *Szentesi szaktársak*.

Ezúton üdvözljük a debreceni szaktársakat Egyesületük jubileuma alkalmából. Gondolkozásban és érzésben veletek vagyunk. Éljen az összetartás! *Szegedi kerület*.

Vegyétek úgy, mintha mi is ünnepeinken lennénk. Gondolataink egyek. *Csabai nyomdászok*.

Üdvözlőlevelet küldtek: *Jándy Imre* Budapestről és *Leitner Pál* Erzsébetfalváról.

Benedek Sándor ismertette az Egyesület ötvenéves történetét, amelyből megtudjuk, hogy 1872. évben alakult meg a Segélyző-Egyesület debreceni kerülete „Debreceni Könyvnyomdászok Beteg- és Utassegélyző Egylete” cím alatt, huszonzét taggal és a következő tiszttal: Elnök *Frics József*, alelnök *Erdélyi István*, pénztáros *Kuttor László*, ellenőr *Takács Ferenc*, jegyző *Kenderessy Lajos*. A Segélyző-Egyesület megalapítása alkalmával önképzőosztályt is létesítettek, de a tagság nem volt kötelező. 1888-ban beolvadt az Egyesület a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyző-Egyesületébe. 1897-ben megalakították a Szakegyesületet, amely röviddel a megalakulása után beleolvadt az országos Szakegyesületbe. 1899-ben az Önképzőkört megszüntették és annak vagyonát, 1000 korona kivételével, a Szakegyesületnek adományozták, az 1000 koronának csak a kamatait élvezheti a Szakegyesület, ami a mai értéket tekintve, úgyszólván egyenlő a semmivel. A szervezet úttörőjének, *Zaka Lajos*nak abból az alkalomból, hogy a *Typographiában* az „állva” maradottak ellen írt cikkéért kapott fogházbüntetését kitöltötte, a debreceniek ezüstserleget ajándékoztak, ezzel is dokumentálván az együttérzést.

Simon János ezután az alapítók közül ma az egyetlen életlívót: *Ember Lajost* üdvözlö.

Dr. Csobán Endre Debrecen város tanácsának nevében üdvözölte a díszközgyűlést. A szellemi és fizikai munkások szorosabb együttműködésének előmozdítására hívja föl a nyomdai munkásságot.

Rothenstein Mór a Segélyző-Egyesület nevében üdvözölte a díszközgyűlést. Helyesli a tanács nevében fölszólaló abbeli fölhívását, hogy a nyomdászok összekötőkapcsot teremtsenek a szellemi és fizikai munkások között. További szolidaritásra hívja föl a debrecenieket.

Guttman Jakab az Országos Bizottság nevében üdvözölte a díszközgyűlést. Egyúttal tolmácsolta *Peidl* szaktárs jókívánságait, akit betegsége gátolt a személyes megjelenésben. Az elmúlt ötven esztendő, de különösen a vidéki szaktársaknak a román megszállás alatt tanúsított magatartása, amikor minden érintkezés megszakadt a központtal, azt a hitet tartja

benne, hogy a nyomdászszervezet minden akadályon keresztül továbbra is összetartással, fegyelmelzetten halad a maga útján. (Beszéde alatt a rendőrkapitány mérsékletre figyelmeztette, amire semmi ok nem volt.)

Gyürey Rudolf a Gépmezterek és Nyomók Köre üdvözetét hozta el. Beszédében utalt arra, hogy a nyomdászok régen fölsimerték annak a latin közmondásnak az igazságát, hogy *összetartással a kis dolgok nőnek, széthúzással a nagyok fölbomlanak*. A mi működésünkön ennek a mondásnak a szelleme vonul végig és ezért erős a szervezet.

Schmidtmeyer Vilma a Szociáldemokrata Párt országos nőbizottsága és a budapesti nyomdai munkásnők megbízásából üdvözölte a debrecenieket. Hatást kiváltó beszédében az összetartás szükségességét hangoztatta.

Büchler József a Szociáldemokrata Párt nevében mondott üdvözlő beszédet. Méltatja a nyomdászok kulturális és a fejlődést szolgáló munkásságát. Visszaemlékezik Kaczanderre, Ligetire, Sauerveinra és Záhonyira, mint akik a szocialista pártmozgalom úttörői voltak.

Magyari Lajos az elszakított Bánát nyomdai munkássága nevében - az országhatárok ellenére is - biztosítja a magyarországi szaktársakat az együttérzésről.

Nagy Antal Szolnok, *Prókator Sándor* Sárospatak, *Pollák Ignác* Pécs, *Krizsán Antal* Kecskemét, *Heisler Jenő* Nyiregyháza, *Iglay István* Miskolc, *Náday Lajos* Hódmezővásárhely, *Lefkovits Jakab* Berettyóújfalu és *Polgár József* Győr nyomdai munkásai üdvözetét hozták el.

Herskovits Miklós a debreceni nyomdatulajdonosok nevében annak a reményének ad kifejezést, hogy munkás és munkaadó között a jó viszony továbbra is fennmarad, amivel a többi szakmáknak példaképpül szolgálnak.

Dr. Komlóssy Imre az újságírók üdvözetét tolmácsolta. A nyomdászokat velük együttes munkára hívta fel.

Dr. Györki Imre, Debrecen szociáldemokrata képviselője, méltatja azt a szerepét a nyomdászoknak, amivel úgy gazdasági, mint politikai téren példával szolgáltak az összmunkáságnak. Dícsérettel említi meg, hogy a sajtószabadságért folyó küzdelmekben milyen nagy résszel szerepeltek. (Györki elvtárs második volt, akit a rendőrkapitány figyelmeztetett.)

Jánosi Zoltán, Debrecen III. választókerületének képviselője azt mondta, hogy gondolatait maga szokta rendezni és nem szívesen szólal föl, amikor ebben gátolva van. Utal arra, hogy az első nyomtatott könyv a Gutenberg János által készített Biblia volt. Azt is üldözték, mint forradalmi tény. - (A rendőrkapitány figyelmeztetése után Jánosi a közönséget hívta föl bírálólul arra, hogy mondott-e olyant, amiért a figyelmeztetést kiérdemelte, mire a rendőrkapitány megvonta tőle a szót. Erre a többi szólásra jelentkezők elálltak a fölszólalás jogától.)

Boros József záróbeszéde után a debreceni *Testvériség-dalárda* éneke zárta be a díszközgyűlést.

A díszközgyűlés után bankett volt, amelyen számos fölköszöntő hangzott el. Este másorral egybekötött táncmulatságot tartottak az *Arany Bika* dísztermében.

A debreceni szaktársakat - élükön *Szabó Kálmánnal* - minden dicséret megilleti az ünnepély rendezéséért, amelyről a küldöttek kellemes emlékekkel távoztak.

Hogy a kellemes emlékek között akadt „kellemetlen” is, arra bizonyágot találunk a *Typographia* 1922. évi augusztusi számában, *Guttman Jakab* leírásában a történeti hűségnek megfelelően, teljes egészében megörökítjük ezt is. Íme:

Ötvenéves jubileum - 1922-ben. Segélyző-Egyesületünk debreceni kerülete ötven évvel ezelőtt: 1872-ben alakult meg. Ezt az évfordulót debreceni szaktársaink az Egyesülethez méltó ünneppel ülték meg. Munkásünnepségről lévén szó, természetes, hogy a debreceni rendőrhatalóság is méltó módon igyekezett annak fényét emelni. Hogy miként sikerült ez neki, annak hű leírása itt következik:

Debreceni szaktársaink az ünnepélyre meghívták mindazokat, akikről tudták, hogy szívesen ünnepelnek velük. Így azután az Országos Bizottság, a Segélyző-Egyesület központi vezetősége, a Gépmesterek Köre, a vidéki városok szaktársai, sőt az elszakított Erdély-Bánát nyomdai munkássága is küldöttségileg képviseltették magukat a jubileumon. A debreceniek szociáldemokrata képviselője is kötelességének tartotta, hogy az ünnepélyből kivegye a részét és így velünk együtt érkezett meg szombat este Debrecenbe. A debreceniek közül, akik csak tehették, kijöttek a vasúti állomáshoz, hogy megvárják megérkezésünket. Csöppet sem tűnt föl, hogy szaktársaink olyan tömegesen vártak bennünket, de az már igen, hogy a szokottnál több rendőr volt kint a vasúti állomáson. Szokatlan nagy számmal képviseltette magát a debreceni rendőrség megérkezésünk alkalmából, de azért incidens nélkül sikerült bejutni a városba, ahol ismerkedés és vacsorázás céljából elmentünk az egyik jóhírű vendéglőbe. Miután az ismerkedés és a vacsora megtörtént, mindenki korán hazament, hogy a másnapi ünnepségen pihenten jelenhessék meg.

A program szerint az ünnepség vasárnap délelőtt 10 órakor az *Arany Bika* nagytermében tartandó díszközgyűléssel kezdődött. Többen már 9 órakor elmentünk az Arany Bika kávéházba, ahol annak terraszán tereferáltunk. Fél 10 lehetett, amikor egy szakasz rendőrt láttunk az Arany Bika felé jönni. Megkérdeztük egyik debreceni szaktársunktól, hogy hova tart ez a sok rendőr? Legnagyobb meglepetésünkre azt a választ kaptuk, hogy díszközgyűlésünk alkalmából jelennek meg az Arany Bikában. Azt gondoltuk magunkban, hogy ez igazán szép, hogy Debrecen városa annyira megbecsüli a munkásokat, hogy éppen úgy, mint valami polgári egyesület, teszem azt: az automobilklub vagy a magyar háziasszonyok egyesületének ünnepségére, a munkások ünnepségére is kirukkoltatja rendőreit, hogy az ünnepség fényét emelje. Csak az nem fért a fejünkbe, hogy a gazdag és szép város rendőrlegényeinek hogy lehet ilyen snassz díszruházata. Ennek is megkaptuk a magyarázatát, amely magyarázat fokozta meglepetésünket. Ez a magyarázat úgy szólt, hogy a rendőrlegénység nem azért rukkolt ki, hogy az ünnepély fényét emelje, hanem azért, hogy reánk vigyázzon. Hát lehetséges az, hogy a debreceni polgári társadalom olyan ellenséges indulattal viseltessék a munkássággal szemben, hogy azok megvédésére ilyen tekintélyes számú rendőrt kelljen kivezényelni?...

De jött a 10 óra és kitudódott, hogy miért jelent meg a rendőrség ilyen nagy számban. Az Arany Bika utcai bejáróajtójánál, a fölépcső följárójánál és a díszterem ajtajának mindkét oldalán egy-egy rendőr állt. Közvetlen az ünnepség megnyitása előtt a jubileumi ünnepség főrendezője: *Szabó Kálmán* szaktársunk a színpadról, ahol az elnökséggel együtt az összes küldöttek helyet foglaltak, a színpad háta mögé hívott bennünket. Ott tudtukra adta, hogy a jubileumon a rendőrhatalóságot képviselő rendőrkapitány fölszólítja mindazokat, akik üdvözlő beszédet mondanak, hogy tartózkodjanak minden olyan kifejezéstől, ami alkalmat adhatna arra, hogy a díszközgyűlést föloszlassa. Hogy szavainak nagyobb nyomatékot adjon, bejelentette, hogy a rendőrkapitány azért helyeztette el a színpad mögé a rendőrtisztviselőket és a szakasz rendőrt, hogy az esetleges föloszlatást foganatosíthassa.

Elképzelhető a fölháborodásunk. - Legjobban szerettük volna, ha az egész ünnepség elhalasztódik olyan időre, amikor a debreceni rendőrhatalóság nem avatkozhatik bele a mi ünnepségünkbe, hanem a hivatásának él: a rablógyilkosságok, betörések, csalások, sikkasztások és a többi kinyomozását és azok tetteseinek elfogatását szorgalmazza. De ettől az előzetes nagy költségekre való tekintettel elállottunk.

Megkezdődött tehát az ünnepség. Először az elnöki megnyitó beszéd hangzott el, utána jött az Egyesület ötvenéves történetének ismertetése; azután Debrecen város tanácsának képviselője üdvözölte a díszközgyűlést, amely városi tanács 450, azaz *négyszázötven koronát* juttatott a jubileumot rendező bizottsághoz. Eddig símán ment minden, sőt a Segélyző-Egyesület központi vezetősége nevében fölszólaló *Rothenstein* szaktársat is türelemmel hallgatta meg a rendőrkapitány, de már e sorok írója, aki az Országos Bizottság üdvözlését tolmácsolta, figyelmeztetésben részesült, holott eddig még egyetlen alkalommal sem találkozott ilyen megtiszteltetéssel, pedig máskor nem jubileumi üdvözlő beszédet tartott, hanem a szervezkedés, a fegyelem és más egyebekről beszélt a szaktársaknak úgyszólván minden városban. Utána szigorúan megintette *Györki* elvtársat, Debrecen szocialista képviselőjét, mert ő sem olyan beszédet tartott, amilyen a rendőrkapitány ízlésének megfelelt. A meghívásra szintén megjelent *Jánosi Zoltánt* előbb csak figyelmeztette, de amikor az a közönség bírálataira bízta azt, hogy vajjon mondott-e olyant, amivel a rendőrhatalom nagy hatalmú képviselőjének a figyelmeztetését kiérdemelte, az nagy hatalmának tudatában kijelentette, hogy nem tűri az ő működésének a kritizálását és megvonta Jánosi Zoltántól a szót. Erre a többi fölszólalók elálltak a szótól, nem akarván bírálólul elfogadni olyan nagytudású férfiút, mint amilyen a rendőrkapitányocská.

Ez történt 1922-ben egy olyan Egyesület jubileumán, amely Egyesület ötvenesztendei működése alatt azokat a föladatokat teljesítette, amiket az államnak kellene teljesítenie: a betegeket, a munkanélkülieket, a munkában megrokkantakat gyámolította és gyámolítja; a háború alatt pedig óriási összegeket fizetett ki a hadbavonultak hozzátartozóinak. Nem látja elérkezettnek a kormány azt, hogy az ilyen vidéki hatalmasságokat figyelmeztesse, hogy ha már megjelenik ilyen munkásünnepélyen, akkor ne vigyen magával olyan nagy kíséretet, de különösen ne legyen ünneprontó? Mert az ilyen viselkedés sokkal jobban izgatja a jelenlévőket, mint bármilyen üdvözlő beszéd.

De még eszünkbe jutott valami ez alkalommal. Nem is olyan régen még igen szűk csoport választotta meg a képviselőket, a munkásság, a lakosság nagy többsége ki volt ebből zárva. És a lakosság kis töredéke által megválasztott képviselőt a városbanlétekor olyan tisztelettel vette körül a városi hatóság, mint senki mást. A város díszhintáján, díszbe öltözött rendőrök sorfala között vonult be a városba, elébe járult a város első hivatalnoka és a polgári dalkör elnökségétől kezdve a helyi kaszinó elnökségéig mindenki. Most pedig, amikor a *lakosság többsége, titkos szavazás útján* választja még a képviselőjét, sehol semmi nyoma a *hivatalos ünnepségnek*. Nem kifogásoljuk mi azt, hogy nem úgy történik a képviselő városbaérkezése, mint azelőtt, mert hiszen az a hivatalos fogadtatás sokba került, de legalább annyit megtehetne az a hatóság, amely a város lakosságának ügyeit intézi, hogy figyelmeztesse a rendőrhatalomot, hogy a város képviselőjével szemben a legnagyobb tisztelettel viseltessék, mert az a város legelső embere. Vagy ezzel is várjunk addig, amíg a város hivatalnokait, előljáróságát a munkálkodó nép fogja megválasztani? Reméljük, nemsokára elkövetkezik ez az idő is.

A HARMADIK HUSZONÖT ESZTENDŐ MUNKÁJA

Az 1922. augusztus 13-án tartott ünnepélyvel lezárult a debreceni kerület ötvenéves története: elindult egyesületi munkánk a harmadik huszonöt esztendő útján. Két-három évvel az első világháború után, egy csöppet sem szerencsés viszonyok között történt ez az indulás.

Régi egyesületi helyiségünk, a *Kis Debrecen-vendéglő*ben, nem volt megfelelő, de a hatósági intézkedés következtében sem maradhatott ottan. Az összes szakszervezeteknek a Margit-fürdő telepén lévő Munkás-Otthonba kellett költözködni. Itt pedig megfelelő helyiség nem állott rendelkezésre a száznál több tagot számláló Egyesületnek. Próbálta a kérdést elfogadható formában megoldani a *házbizottság*, de minden kísérlete hiábavalónak bizonyult. A nyomdai munkásság arra kényszerült, hogy a helyiséget csak akkor látogassa, ha a heti illetéket kellett elszámolni a pénztárosnak, vagy ha valamilyen címen segélyben részesült.

Nagy visszaesés volt gazdasági tekintetben is. A forradalmak alatt biztosított anyagi juttatások és szociális vívmányok - munkaidőrovidítés, szombati munkaidőmérés -, mint a kollektív szerződéstől eltérő rendelkezések, szinte egyik napról a másikra megszűntek; de - a munkásságra kedvezőtlen politikai viszonyok között - olyan rendelkezéseket is foganatosították a főnökök, amelyek egyenesen ellentétben állottak a kétoldalú szerződés szabályaival. Ekkor szüntették meg azt a régi jogot is, ami a gépszedők munkáját egy negyedórával mérsékelte.

Nagy szerencse, hogy ebben az időben a debreceni kerület élén egy olyan szaktárs - *Szabó Kálmán* - állt, aki nemcsak mérsékelni tudta a már-már túlzásba menő kívánságokat, hanem erélyesen gátat is tudott azoknak emelni.

Egyesületi helyiségünk, azt lehet mondani, nem volt. Így a szaktársakkal való tömeges érintkezés lehetősége is szinte bizonytalannak látszott. A debreceni nyomdai munkásság mindig önálló egyesületi életet élt és soha senkivel nem közösködött. Most arra volt kényszerítve, hogy az egy szobából álló helyiséget csak egy-egy órára kaphatta meg, mert az a másik órára már egy másik szakma részére volt átengedve. Ha nem ülhetett össze a szűk bizottság pontos időben tárgyalni, úgy azt egy sarokba meghúzódva vagy az utcán kellett folytatni; mindennek egyesületi életünkre csak káros hatása volt.

A legtöbb ügyet a Városi Nyomdában lehetett elintézni. Ott dolgozott Szabó Kálmán elnök és a bizottság nagy része. A provizorok szelleme, egészséges fölfogása ott élt a nyomda levegőjében és nem tekintették az egyesületi életet célzó munkát oda nem valónak. Ha a főnökkel kellett tárgyalni, az elnök hol az egyik, hol a másik bizottsági tagot vitte tanúként vagy segítőtársul. A főnöki érdekeket ebben az időben *Hegedűs Sándor* nyomdaigazgató védte. Kiváló képzettségű papírkereskedő volt, aki többé-kevésbé a nyomdaiparban is alapos szakismerettel rendelkezett. A vele való tárgyalás és vita nem volt egyszerű és könnyű. Szabó Kálmán vállalta a vitát és állta a harcot, ha a helyzet azt parancsolta.

Az 1923. évben úgy érezte, elég volt a jogok föladásából és illő volna abból valamit visszaszerezni. Tárgyalást tárgyalás váltott föl és sem a főnöki oldalt képviselő Hegedűs Sándor, sem az ő befolyása alatt álló nyomdatulajdonosok nem voltak hajlandók a munkásságra kedvezőbb anyagi helyzet elfogadására. A drágaság egyre fokozottabb mértékben nehezült a munkásságra és igen indokolt volt egy kis soronkívüli bérjavítás. - Más út ehhez, mint a főnökkel való kölcsönös tárgyalás és az így létrejött békés megállapodás, nem volt. Sztrájkra még csak gondolni sem lehetett: egyrészt azért, mert ez a mozgalom csak helyi jellegű volt, másrészt azért, mert a munkásság eme joga ezidőben nem érvényesülhetett.

Szabó Kálmán úgy látta, minden további kísérletezés fölösleges, de azt is tudta, hogy valamit tenni mégis csak kell. Fölment a katonai Parancsnoksághoz és előadta a nyomdai munkásság

panaszát. Hangsúlyozta, hogy nemcsak azt vették el a főnökök, amit a munkásság a forradalmi időkben eredményként elért, hanem azt is, amit részükre *tételes szabályok* immár évek óta biztosítottak. Tudja, hogy a mai időkben a sztrájk kétélű fegyveréhez a munkásság nem nyúlhat, de nem is akar; megengedhetetlen azonban az, hogy a dolgozni akaró és szerető munkásság a főnöki önkényt védekezés nélkül tűrje. Arra kérte a Parancsnok urat: legyen méltányos kezelője és megértője a munkásság ügyének és ha az ismételt tárgyalás eredményre nem vezetne, ne avatkozzék abba a munkásság hátrányára.

A parancsnoki kemény szív fölmelegedett és fölolvadt. Megköszönte a bizalmat és azt, hogy ebben az ügyben őt fölkereste a nyomdászszervezet elnöke és egy igazságos ügy pártfogását kérte. Szívesen áll rendelkezésre. Kérte, hogy az eddigi eredménytelen tárgyalást mégegyszer kezdeményezze és annak eredményét vele *okvetlenül* közölje. Addig, míg ez meg nem történik, a nyomdászok semmiféle akcióba ne kezdjenek. Fölhatalmazta Szabó Kálmánt arra is, hogy a bejelentést és a vele való tárgyalást hozza a főnökegyesületi elnök (Hegedüs Sándor) tudomására.

Boldog öröm érzetével hagyta el Szabó Kálmán a parancsnoki szobát és a nyomdában közölte a tárgyalás eredményét. Amilyen örömet jelentett az a munkásság körében, olyan lehangoló hangulat lett úrrá a főnöki részen. Nem tartották megengedhetőnek és helyesnek, hogy a nyomdai ügyeket a katonai hatóságok beavatkozásával intézzék el - noha ennek kényszerű előkészítői ők voltak.

- Kár volt a katonasághoz szaladni egy olyan üggyel, amelyet a magunk körében is elintézhettünk volna - jelentette ki sértődötten *Keresztessy István*, a Városi Nyomda igazgatója. (Előzőleg azonban ő is azok közé tartozott, akik a rideg elzárkózás politikáját vallották.)

- Sajnálom, de nem tehetek róla. Az urak kényszerítettek erre az útra; minden békésirányú tárgyalásomat lehetetlenné tették - hangzott az elnöki válasz.

Elintéződött az ügy, nem lett belőle semmi bonyodalom. Rövid idő múlva helyreállott a jó viszony a munkás és munkaadó érdekeltség között és egymás megértésével intéződtek a koronként fölmerült ügyek.

Az 1925. esztendőnek is van egy története, amit érdemes megörökíteni és ami szintén az egyre jobban nyomasztó gazdasági viszonyok következménye volt.

Egy délelőtti órában a nyomdába gyűlési meghívó érkezik és az tudomására adja a nyomdai munkásságnak, hogy „ma este fél 7 órakor *bérvjavítási* ügyben *általános gyűlést* tartunk és azon - kivétel nélkül - minden dolgozó jelenjék meg”.

A napirenden lévő kérdés mindenkinek szívügye lévén, természetes, hogy zsúfolásig telt a helyiség. A bizottság elnöke hosszas beszédben adott tájékoztatást a nyomdai munkásság túrhetetlen anyagi helyzetéről. Összehasonlítva más városokkal, megállapította, hogy a debreceniek fizetése mélyen alatta van annak. Ennek a helyzetnek a megszüntetése a cél. A főnökökhöz egy átiratot küldünk, amelyben panaszainkat felsoroljuk és 20 korona fizetésjavítási kérelmünket előterjesztjük; amennyiben ez 24 óra alatt elintézés nem nyer, a munkát az egész városban beszüntetjük. Fölkéri a szaktársakat, hogy az ügghöz szóljanak hozzá és titkos szavazással döntsenek abban.

Minden fölszóaló pártolta és elfogadta az ügyet. Forró volt a hangulat és olyan, hogy nem lett volna kívánatos a „másféle” vélemény hangoztatása. Lehangoló az egész eseményben különösen az volt, hogy nem egy-két hangoskodóról tudtuk, hogy a kollegialitás szép fogalmát még eddig nem tették magukévá maradéktalanul.

Az elrendelt szavazás 99 százalékos eredményt biztosított. Jóemlékű *Trunkó Barna*, az előadói asztal mellől fölállva, hangos kifejezést adott megbotránkozásának:

- Áruló van közöttünk! Szégyelje magát az, aki „Nem”-mel szavazott.

Az pedig, aki bátor volt ezt cselekedni, halkán, magábafojtva a szót, így válaszolt:

- Türelem, Barna barátom, végén cserdül az ostor.

Nem tetszett a „Nem”-mel szavazónak az sem, hogy ez a mozgalom máról holnapra születik meg és a központ beleegyezése nélkül történik. Tudta, hogy a rendbontók azok közül kerülnek elő, akik semmit se veszíthetnek; de jól tudta azt is, hogy egy ilyen önkényes akció a nyomdászfegyelemmel sem egyeztethető össze és országos szempontból igen káros lehet.

Szerencse, hogy a történetek után mindenki átaludt - vagy töprengett - egy éjszakát, így a szervezet agilis elnöke: Szabó Kálmán is. Tudomására jutott az ügy *Holló János*nak, aki nemcsak jó párttitkár, hanem önérzetes és öntudatos nyomdász is volt egyben. Másnap ismét összegyűlt a nyomdai munkásság teljes számban; odaparancsolta a nyomdászfegyelem *Holló Jánost* is.

A gyűlés megnyitásakor mindenki feszült figyelemmel tekintett az előadóra: vajjon milyen eredményről számol be?

- Mint a szervezet jelenlegi vezetője - kezdte a beszédet igen nyugodt hangon -, többször átgondoltam a tegnap este hozott határozatot és arra a meggyőződésre jutottam, hogy az elhamarkodott volt és ismételt megfontolást igényel. Ha az átiratot a főnökegyesületi elnöknek átadtuk volna, ezekben a percekben már a sztrájk fegyveréhez lennénk kénytelenek folyamodni, mert a komoly tárgyalásra megfelelő idő sem állott rendelkezésre. Önkéntes akciónkban segélyre nincs jogunk, mert az a központ tudta, beleegyezése nélkül történik. Felelősségem tudatában tehát nem tehetek mást, mint ezekre a kérdésekre fölhívjam a figyelmet, és azt, ami tegnap este történt, újabb megfontolás tárgyává tegyük.

Hasonló értelemben szólalt föl *Holló János* is és az előzőnap határozatot károsnak és a nyomdai munkássághoz nem méltónak nyilvánította.

A máról holnapra megváltozott helyzetben nagy csöndesség támadt. Nem volt szólásra jelentkező, csak *Erdélyi Károlyt* jelentette be az elnök, mint olyant, aki szólani kíván:

- Tisztelettel kérem azt a szaktársunkat, aki tegnap este „Nem”-mel szavazott: álljon föl, legalább ismerjük meg, ki volt az, akinek *szégyelnie kellett volna magát és az áruló jelzőt kapta?*... (Nem jelentkezett senki.)

- Én voltam az, aki úgy tartottam jónak és helyesnek, ha „Nem”-mel szavazok. Öszintén örvendek annak, hogy Szabó Kálmán szaktársam fölismerte és rálépett az egyedül helyes útra; nem engedte, hogy botrányba fulladjon egy rosszul elindított mozgalom.

Nem került sor szavazásra; csak azt az elnöki előterjesztést fogadta el a gyűlés, hogy egy erélyeshangú körlevelet intézzen Debrecen nyomdai munkássága a vidéki városokhoz és ebben tiltakozzék az ellen a mostoha (?) elbírálás ellen, amelyben a központ a vidéki nyomdai munkásságot részesíti. A körlevél megírására már nem volt vállalkozó, így azt - a jó barátság fejében - annak kellett elintézni, aki az egyedüli „Nem”-mel szavazó volt. Ezért a körlevélért Debrecen a legközelebbi országos bizottsági jelentésben *kellő kioktatásban* részesült.

Minden sértődöttség nélkül lezárult a bonyolult ügy. Így is kell annak lenni, ha a közügyeket lelkiismeretes szívvel és a felelősség tudatával intézzük. A főnökkel való kölcsönös tárgyalás pedig meghozta harc nélkül is a kellő eredményt, mert rövid idő múlva minden nyomdai munkás 20 korona javításban részesült. Szabó Kálmán szervezőbizottsági elnök

pedig még ilyen körülmények között is fényes győzelmet aratott, amikor arról tett bizonyosságot, hogy ha a közösség érdeke azt kívánja, még *sajátmagát is meg tudja győzni!*

Szabó Kálmán hosszú éveken keresztül a vidéki bérszabályzati bizottság tagja és a békéltetőbizottság elnöke volt. Több kongresszuson és „Megállapodás” tárgyaláson tevékeny részt vett és képviselte a debreceni nyomdai munkásságot. Ebben az időben több olyan szaktárs volt Debrecenben, akiknek személye és általános szervezeti képessége jogot adott arra, hogy mint vezető, a szervezet élére álljon. Éppen ezért, igen gyakori volt a személyi surlódás és a központi küldött gyakran szerepelt városunkban rendteremtés céljából. Volt reá példa, hogy rövid időn belül kétszer is leutazott egyugyanazon küldött. Így alkalma volt megállapítani, hogy legutóbbi ittléte óta csak annyit változott a helyzet, hogy azok, akik az elmúlt alkalommal az elnöki emelvényen foglaltak helyet, most letről kiabálnak.

Egy hajnalig tartó tárgyalás - Wiesenberger Vilmos és Gyürey Rudolf bekapcsolásával - ezt a kérdést is megoldotta. Mivel a kölcsönös megbékülést nem lehetett elérni, az volt a határozat, hogy mind a négy perlekedő, különben igen értékes szaktársakat - Szabó Kálmánt, Simon Jánost, Kapusi Jánost és Sterbinszky Lászlót - egy évre félreállították a tisztségviseléstől és a szervezet vezetőjéül Erdélyi Károlyt központi ajánlásra megválasztották (1926).

Kapusi János 1927-1940-ig tölti be a szervezőbizottság elnöki és kb. tizenöt évig a segélyző-egyesületi pénztárosi tisztséget a nyomdai munkásság bizalma folytán - teljes megalégedésre. A debreceni kerület egyik képviselője több kongresszuson, tagja a vidéki bérszabályzati bizottságnak és elnöke a békéltetőbizottságnak. Tisztségeiről az 1940-es tisztújító közgyűlésen, főleg betegsége rohamos fejlődése következtében, lemondott.

Ezidőtől kezdve a bizottsági elnöki tisztség viselésében igen gyakori a személycseré. Egymásután következnek: *Doró József* (1940-42), *Fehértai László* (1943), *Nyíri István László* (1944 második fele és 1945 első hónapja), *Doró József* (1945), majd 1946 és 1947-ben *Patai Gyulát* választotta meg a tisztújító közgyűlés.

Az 1944. év végén és az 1945. év elején a legnagyobb elhagyatottságban élt szervezetünk, mert a központi vezetőséggel nem volt összeköttetése a vidéki nyomdai munkásságnak. - Magárahagyatottan kellett az ügyeket intézni és irányítani, hogy az a nyomdászöntudattal és -szervezettséggel összeegyeztethető, a közösség érdekének is megfelelő legyen. A régebbi idők bérszabályzati intézkedései elavultakká váltak és e tekintetben egészen megváltozott viszonyok közé jutott a nyomdai munkásság. 1945 elején alakult egy *tizenkettős bizottság*, melynek az volt a célja, hogy a szervezeti életet újból talpraállítsa, az egyesületi helyiséget, amennyire lehetséges, rendbehozza és újabb Megállapodást létesítsen a főnökökkel egyetértésben (február 5). Ezt a Megállapodást április hónapban egy másik, májusban pedig a harmadik követte. A budapesti Megállapodás - az egész vidékre kiterjedő hatállyal - június hónapban jelent meg.

Debrecen nyomdai munkássága tehát a nehéz időket úgyahogy átélhette; volt, aki kezébe vegye az ügyek intézését és azt megfelelő gyakorlati tudással irányíthatta.

Az 1945. év politikai tekintetben is a nagy változások kezdetét jelentette. Az üresen hagyott vezetőállások betöltéséről kellett gondoskodni, hogy a háborúval járó sok kellemetlenség és zavar valamennyire is visszatérést jelentsen a nyugalmasabb életformákhoz. Nehéz és nagy feladat hárult azokra, akik ezidőben tisztséget vállaltak és nem a jólét, nyugalom, avagy csak a reprezentálás. Fölfordulást mutatott egész gazdasági és társadalmi életünk; azok pedig, akik mindennek előidézői voltak: túl a város vagy az ország határán, nyugodtan és biztonságban éltek napjaikat. Ha nemzetét és hazáját őszintén szerette valaki és azért áldozatot vállalni is

hajlandó volt: oda kellett állani, ahova a kötelesség szólította, ahol a bajt mérsékelni és a fájdalmat csillapítani tudta.

Egyesületünk két régi vezetőjét ilyen nagyfontosságú és felelősséggel járó megbízatás érte. Erdélyi Károlyt 1945. január 4-én Bihar vármegye főispánjává nevezte ki a belügyminiszter; Szabó Kálmánt pedig március 5-én a város polgármester székébe ültette a politikai pártok megtisztelő bizalma.

Erdélyi Károly nyolc hónapig töltötte be a bihari főispáni tisztséget, ekkor fölmentését és a Városi Nyomdában eltöltött 43 év beszámításával nyugdíjazását kérte. - A fölmentés iránti kérelmet a belügyminiszter elfogadta és őt 37 év egyhuzamban eltöltött idő beszámításával nyugdíjazta.

Szabó Kálmán a mai napig polgármestere városunknak. A nehéz időkben vállalt tisztségnek minden képességével eleget kíván tenni. Hogy ez milyen mértékben sikerül és általában milyen eredmények fűződnek nevéhez a nehéz időkben vállalt szolgálattal: arról az elkövetkezendő jobb viszonyok között kell majd bírálatot mondani. Egy tény, mint munkásember, ebben a pozíciójában is megállta helyét és szívvel-lélekkel a város érdekét szolgálta.

A *Typographia* 1947. évi február 28-i számában pályázat jelent meg *szakszervezeti levelezőtítkári* állásra. A vezetőség négy pályázót bocsátott szavazásra - egy közben visszalépett. Debrecenből *Patai Gyula* a H. B. agilis elnöke pályázott és őt tüntette ki bizalmával az ország nyomdai munkássága.

A Nyomdászok Kiránduló Társasága. Ezen a címen működött a nyomdai munkásságnak már az 1914. esztendő megelőző időkben is egy kis lelkes, a természetet és a friss jó levegőt szerető csoportja. Alapszabályát nem látta és nem láttamozta a magyar királyi belügyminiszter, talán éppen ezért volt működése a közösség szempontjából üdvös. Hirdette és ápolta a nyomdász-összetartozandóság érzetét; minden képességével arra törekedett, hogy a nyomdász szabadidejét jó levegőben, erdön-mezőn töltsék. Őszintén meg kell vallanunk azt is, hogy ebben a társaságban a vidámság és jókedély uralta a helyzetet, de ezen túl szakmai kérdések és minden olyan egyéni magatartás, amely nem volt összeegyeztethető a jó szaktárs jelzővel: alapos megbeszélés tárgyát képezte. Ebből a kis társaságból sok egészséges eszme került a hivatalos vezetőség napirendjére és valósult meg a debreceni nyomdai munkásság javára. Vezetői az egyesületi életben tevékeny részt vettek, a tagokból pedig a mai élet vezető egyéniségei lettek. Mindez megköveteli, hogy a Nyomdászok Kiránduló Társaságával e helyen is foglalkozzunk és megismerkedjünk.

Az 1922. évben minden önálló megmozdulás eltiltatott. De nem lehetett megtiltani a tavasznak, hogy ne jöjjön, ne virágozzanak erdők-mezők és ne énekeljenek vidáman a zöldelő fákon a kis madarak. A tavasz az új élet hirdetője még politikailag elnyomó időkben is és nem lehet csodálkozni azon, ha minden elnyomatás ellenére erőt vett a nyomdai munkásságon az élet és a szabadság iránti vágy - kíváncsított a szabadba!

Az volt a cél, hogy az évek óta nélkülözött május elsejei ünnepet együtt töltsék egy egésznapos kirándulás keretében a debreceni Nagyerdőben. Már a Városi Nyomdában az erre szóló cirkuláris meg is jelent. Akadtak ingadozók - nem lehet tudni, nem a közösségért aggódók-e? -, akik úgy gondolták, hogy ennek a megmozdulásnak még nem jött el az ideje és a hatóság részéről káros közbelépésre ad az alkalmat. Igyekeztek erről az elgondolásról lebeszélni a kezdeményezőt. Végül mégis az a meggyőződés lett úrrá, hogy ez a tömeges kirándulás egy kedvezőbb időre halasztassék el.

A kezdeményező nem tudott megnyugodni. Úgy döntött, hogy szűkebb körben ugyan, de a Debrecenből távolabb lévő halápi erdőszélességben javasolja megtartani a májusi elsejei nyomdász

kirándulást. Ilyenértelmű volt a további intézkedés: „Május elsejét a halápi erdőségben tartandó kirándulás keretében kívánjuk megünnepelni. Azok a szaktársak, akik ezen részt óhajtanak venni: *reggel 5 órakor jelenjenek meg a Kossuth-utcai templom előtt. Az indulás pontosan 5 óra 15 perckor történik. Élelemről mindenki gondoskodik.*”

A jelzett időben pontosan megjelentek: Erdélyi Károly, Fehértai László, Fehér Sándor, Gulyás Mihály (másf.), Kiss Bálint, Kiss Sándor, Nagy József, Négyessy László, Röff Sándor, Szabó Kálmán, Székely János, Trunkó Barna és Várakozó Gábor. Számszerűen *tizenhárman*, néhányan éjjeli lapszedők, akik éjjel 2-3 óráig dolgoztak.

A közelben szolgálatot teljesítő rendőrnek föltűnt a gyülekezés. Nem csoda, hiszen falragaszok útján adták tudomására a közönségnek, hogy már három ember együttléte is kimeríti a gyülekezési tilalom fogalmát. Kellő udvariassággal megkérdezte tehát:

- Mire várakoznak az urak és mi a céljuk?...

- Barátainkra várunk és kirándulni megyünk a halápi erdőbe. Láthatja, hogy élelmiszerral vagyunk fölszerelve és nem lehetünk valami veszedelmes politikusok.

Az indulás pontosan megtörtént. A Nyilas-telepen az éjjeli lapszedőkből kitört a szomjúság iránti vágy. „Nem aludtunk éjjel és jól esik egy pohárral” - mondták. Míg ez az aktus lefolyt, a kívül várakozóktól megkérdezték az országúton szolgálatot teljesítő csendőrök: „Mit akarnak és hova mennek az urak?” Ismét elmondtuk, amit már előzőleg a rendőrrel közöltünk. Látszólag minden rendben volt.

Alig hagytuk el a várost, a szuronyos csendőrökkel ismét összehozott sorsunk: „Merre mennek az urak?” - kérdezték. Jóemlékű *Kiss Sándor* szaktársunkat kimozdította örökös nyugalomból a folytonos érdeklődés és azt felelte: „Megyünk Romániába!” (Az útirány ennek megfelelő volt.)

Három és fél órai gyalogolás után megérkeztünk a „Halápi Csárdába”, hol falatozni és egy „korty” bort inni akartunk. Alig-alig csomagoltunk ki az öreg X-lábú asztalra, amikor egy csendőrőrmester nyitott be és az „urak közül a legidősebbet egy kis tárgyalásra kérte”.

A legidősebb „úr” *Szabó Kálmán* volt; ő pedig rámtekintett a kritikus pillanatban, mint aki az egész kirándulásnak értelmi szerzője voltam.

A bizalmas együttesben a csendőrőrmester egy táviratot mutatott, melyben a következő parancs volt: „Nyomdászok mennek a halápi erdőbe, azonnal visszairányítandók!”

Meglepett bennünket a fogadtatásnak ez a formája. Papírt és ceruzát vett elő, nevünket és lakásunkat följegyezte.

- Látom, úriemberekkel van dolgom - egészítette ki a rideg parancsot - és nem kívánom, hogy azonnal visszamenjenek; addig azonban, míg a vonat nem indul, nem hagyhatják el a korcsmát.

- Ezért nem vállalunk felelősséget, mert ha délutánig ide leszünk kényszerítve, a társaság túlmegy a jogosság határán és ha ennek következménye lesz, nem tehetünk róla - adtuk meg a választ egyezően.

A csendőrök kifogástalanul viselkedtek. Belenyugodtak abba is, hogy kimenjünk az erdőbe, ott szórakozzunk - csak *parasztemberrel ne álljunk szóba*. A visszaindulásunkról a nagycserei állomáson meggyőződést szerez és ha csalódik, a történetekért személyileg tesz bennünket felelőssé.

Ebben a tudatban váltunk el egymástól. Kellemesen szórakoztunk a csárdában és az erdőben egyaránt. Délután 2 órakor felültünk a Debrecen felé induló vonatra; a nagycserei állomásnál üdvözlöttük a reánk vigyázó csendőröket és elkeseredésünkben itthon ünnepeltünk tovább!...

A következő években *május elsején* ismétlődött a szűkkörű kirándulás ugyancsak a halápi erdőbe. A különbség csak az volt, hogy mostmár az úton nem szólt hozzánk senki. A két csendőr pedig hamarabb ott volt a korcsmában, mint a kirándulók. Mint jó ismerősök, üdvözlöttük egymást. Nem volt semmi kifogásuk vagy kikötésük halápi tartózkodásunk ellen. Csak azt kérték, hogy „ha van az urak között, aki kaláberezni tud, maradjon bent a korcsmában, hogy legalább május elsején mi is szórakozzunk”. Nem volt a kívánság teljesíthetetlen. Akadt közöttünk mindig egy-kettő, aki nemcsak a korcsmát, hanem a kártyát is szerette és annak sem volt ellensége, ha történetesen egynéhány koronát a csendőrök hátrányára könyvelhet el ezen a címen.

A rideg politikai álláspont 1925-re valamennyire enyhülést mutatott és lehetővé vált, hogy a munkásság május elsejét a debreceni Nagyerdőben megünnepelhesse. Fölszólították a nyomdai munkásságot is, hogy ezen az ünnepélyen vegyen részt. Ezt a nyomdai munkásság azzal a megjegyzéssel vette tudomásul, hogy a fölszólításnak szívesen tesz eleget és kéri azokat, akik a halápi kiránduláson nem vesznek részt, családtagjaikkal együtt menjenek ki a munkásság ünnepére. Az a néhány nyomdai munkás, aki a Halápra megy, nem kockáztathatja az ünnepély erkölcsi sikerét.

Holló János párttitkár és *Erdélyi Károly* között a *Typ.* hasábjain hosszabb vita fejlődött ki emiatt és azzal fejeződött be, hogy nem bűne az a kis csoportnak, ha a szinte történelmi nevezetességű május elsejei ünnephez - az eddigi formák betartásával - makacsul ragaszkodik.

Az 1924. évben kezd nagyméretűvé lenni nyomdászcsaládi körökben a kirándulás rendezésének. Volt saját (hordozható) konyhafőlszerelés, hosszú kötél (kötélhúzás), futballlabda és zenekar. *Kiss Sándor* és *Röff Sándor* mint kiváló képesítéssel rendelkező szakácsok állottak a társaság rendelkezésére. A halápi, bánki, paci, nagycserei 7-es őrházi és a debreceni Nagyerdő sok és kellemes összejövétel színhelye volt. Egy-egy ilyen kirándulás alkalmával sok-sok szegény családot meghívtak ebédre és szórakozásra.

Soha nem feledhető kegyeleti ünnepélyt rendezett a társaság az 1925. évben, a debreceni csata (1849. aug. 2) évfordulója alkalmából. Saját gyűjtése eredményeképpen gyönyörű koszorút készíttetett és helyezett el beszéd kíséretében a paci erdőben lévő HONVÉD SÍR-on: *A szabadsághősnek!* a *Nyomdászok Kiránduló Társasága*. Az országúton közlekedő paraszti szekerek megálltak és a rajta ülők kalaplevéve hallgatták az ünnepi aktust. A Himnuszt pedig együtt énekeltük.

Az 1926-os évben a nyomdászok fölthagytak a gyalogos menettel, valamennyien kerékpárt és egyforma sportöltözetet vásároltak. Ezzel nagyobb utat tehettek meg. Így egynapos kirándulás keretében meglátogatták a Hortobágy-pusztát és a 40-50 kilométer távolságra eső falvakat, kétízben Nyiregyháza nyomdai munkásságát is.

Azok a városközi nyomdásztalálkozók, melyekkel majd később találkozunk, mind-mind a Nyomdász Kiránduló Társaság elgondolása folytán valósultak meg éppenúgy, mint a hajdúszentgyörgyi László Imre Üdülő is.

Bartha József szaktársunk és kedves családja egyetlen kirándulásról se maradt el. Valósággal anyja volt *Bartha néni* a jókedvű kirándulóknak.

A Nyomdászok Kiránduló Társaságának nem volt elnöke. Volt egy kisebbszámú csoport, mely minden körülmények között kitarzott és állandóan résztvett a férfi-kirándulásokon és így a vezetőséget ők képezték. Ezek a következők voltak: Erdélyi Károly, Fehértai László, Doró

József, Kiss Sándor, Röff Sándor, Vámos Lajos és a későbbi időben Kiss Béla. Koronként mindig csatlakozott három-négy szaktárs, de nem számítottak az állandó tagok közé.

Egyidőben a kirándulásokról jegyzőkönyvek készültek és azok téli *kedélyes összejövetelek* keretében olvastattak föl. Igen vidám napok voltak ezek és egy-egy kirándulás eseményeit tüntették föl.

1940-ben a második világháború egyre erősebben közeledő vihara, szűkebb területre korlátozta a Nyomdász Kiránduló Társaság munkásságát. Hisszük, nem szűnt meg az, a viszonyok javultával életrekel és folytatni fogja a közösség érdekében való hasznos munkásságát. Erre az alapot több mint kétévtizedes működésével valóban megteremtette.

Szakmai nevelés és szaktanfolyam. Őszintén be kell vallanunk, hogy e tekintetben az elmúlt huszonöt esztendő alatt csak *valami* történt, de semmiesetre sem az, aminek történni kellett volna. Nem volt rendszeres szakmai nevelés, így nem részesülhettek a szaktársak olyan szakmai képzésben, amilyen az egy nagyobb nyomdaváros szellemi szintjének és a fejlődő nyomdaipar érdekének megfelelt volna. Pedig a rátermettség és a tudás ebben a formájában sohasem volt hiányolható egynéhány lelkes és minden áldozatra kész debreceni szaktársunknál, kik mindenkor szívesen bocsátották rendelkezésre tudásuk legjavát és nem sajnálták az erre fordított időt sem.

A hiba elsősorban a mindenkori szerény, úgy is mondhatnánk: szegény pénzügyi helyzetben van és azzal magyarázható. A kerület vezetősége képtelen arra, hogy rendszeres tanfolyamot tartson fenn és az adminisztrációval járó költséget egyedül viselje. Másodsorban a főnöki oldalon, ahol a legnagyobb ridegség mutatkozott meg minden anyagi áldozat iránt. Igaz, hogy itt-ott némi áldozatkészség jelét látjuk; ez azonban csak pillanatnyilag tette a helyzetet örvendetessé, de nem oldotta azt meg.

Az elközelgő idők többet követelnek és fokozottabb igényeket állítanak elénk a szakmai nevelést illetőleg. A mindenkori vezetőségnek és a nyomdatulajdonosoknak a közös cél és boldogulás érdekében nemcsak egyetértésre van szükségük, hanem a lehető legnagyobb erkölcsi és anyagi támogatás nyújtására is. Miért?... Azért, hogy a fejlődő étellel lépést tartsunk és a nyomdaipar ne hátrafelé irányuló tendenciát, hanem szerencsés fejlődést mutasson.

Nem célunk, hogy a kérdést bővebben tárgyaljuk - egy szakmai ügyet azonban szóvá kívánunk tenni. Ma már az úgynevezett sima szedés szinte idejét multa; kiszorította azt a minden nagyobb nyomdában föllelhető szedőgép. A régebbi időkben kiváló jó kompressz szedők voltak. Egyik-másik tanonc már harmadik éves korában elfogadható teljesítményt produkált és kielégítette a leendő jó lapszedő kívánalmait. A tipográfiai szabályokat ott, ahol korrektor volt és erre kellő gondot fordítottak, hamarosan elsajátította. Ma azonban a tanuló sem a síma szedést, sem a tipográfiai szabályokat nem ismerheti meg a nyomdában és így ültetik le - minden szakszempontról érvényesítése nélkül - a szedőgép mellé. Mit várhatunk az eljövendő időkben, ha nem eszmélünk föl és nem követünk el minden lehetőt a baj orvoslása céljából? Olvasson a fiatalság minél több szakkönyvet. Figyelmét ne csak a tárgykörre, hanem a leírásra és a tipográfiai szabályok megismerésére is összpontosítsa.

Nagyobb vidéki városokban alig egy-két korrektort látunk foglalkoztatni. Nincs, akitől tanuljon és tovább fejlessze a magával hozott igen kicsike helyesírási tudását. A szerzői korrektúra pedig sohasem lehet nevelőhatású a tanuló számára. A sima szedés, oktatás szempontjából, egy nagyon elhanyagolt szakmai terület és ha nem történik gyors és igen alapos változás, szomorú kihatásai lesznek.

A debreceni nyomdai munkások között mindenkor voltak - tételezzük föl: lesznek a jövőben is - jónéhányan, akik szívesen és szinte hivatásszerűen állanak a szakoktatás rendelkezésére.

Egy-egy *Várákoszó Gábor* és *Katona Gyula* szerelmesei voltak szakmájuknak és szívesen adták tudásuk legjavát. Örömmel értesültünk arról, hogy az utóbbi időben gépmester szaktársaink, *Rasovszky Miklós* vezetésével, igen tanulságos tanfolyamot tartottak és azt szép eredménnyel zárták. Mindhármójukról dicsérettel emlékezünk meg; szeretnénk, hogy ha az ő munkásságuk az elkövetkezendő időkben lelkes folytatókra találna. Azokról a munkálatokról, melyeket ők végeztek, a következőkben számolunk be:

Jelentés a debreceni szaktanfolyam egyhavi működéséről (december 8-15). A debreceni nyomdai munkások által az 1924. évi november 3-án megtartott nyomdászgyűlésen egy úgynevezett „önképzési bizottság” választotta meg, amely bizottság határozottan a szak-kultúra ápolására, fejlesztésére köteleztetett el. Az önképzési bizottság (tagjai: Sterbinszky László segélyzőegyesületi, Szabó Kálmán szervezőbizottsági elnökök, Katona Gyula, Erdélyi Károly, Négyessy László, Strébely Gusztáv és *Várákoszó Gábor*) mindjárt megalakulás után hozzáfogott egy szaktanfolyam létesítésének az előmunkálataihoz s megbízta *Várákoszó Gábort* a tanfolyam tantervének a kidolgozásával és az ezzel kapcsolatos adminisztratív jellegű munkák végzésével, a tanfolyam vezetőiül *Katona Gyulát*, *Strébely Gusztávot* és *Várákoszó Gábort* bízta meg.

A tanfolyami tervezet hamarosan elkészült s azt a Segélyző-Egyesület helyi vezetősége helyeslőleg vette tudomásul. A tanfolyam e terv szerint két főrészből áll: a) vázlatkészítési előadások, meghatározott tananyaggal s egyenlő óraszámra osztott előadásokkal; b) önálló előadások, amelyek során egyes előadók a nyomdászattal összefüggő tudnivalók sorából vennék előadásuk anyagát s az előadások időről időre előre meghatározott napokon tartatnának meg.

E tervezet elfogadása után támogatásért fordultunk az egyesületi központhoz, úgyszintén lépések történtek az irányban is, hogy legalább az anyagiak tekintetében a debreceni nyomdafőnökök támogatását megnyerjük. A helyiség dolgában fáradozásaink hamarosan eredménnyel jártak, amennyiben a városi Ipariskola egyik tantermét hetenkénti két-két előadásra, esti fűtéssel és világítással rendelkezésünkre bocsátotta. E tekintetben sokat köszönhetünk dr. Gulyás István úrnak, az iskola igazgatójának.

A tanfolyamra 36 jelentkező volt s a vázlatkészítési gyakorlatokat *Várákoszó Gábor* vezetése alatt, a december 8-án tartott bevezető értekezés után, a következő napon intenzíven megkezdettük. Épúgy, mint a fővárosi Kun- és Wanko-tanfolyamokon, úgy itt is a Redis-tollas gyakorlatokat vettük sorra. Cicerós beosztású papiroson az egyenes, majd a görbe vonalakkal gyakoroltgattuk, próbálgattuk az így képzett ornamens elemek papirostra vetését. - Ezek a munkálatok kb. 15 előadási órát kötöttek le, amelyeket december 9-10-11., 17-18. és 30-án tartottunk meg. December 11-én kiállítást rendeztünk az Ipariskola rajztermében, mely alkalomra Wanko Vilmos kolléga lehozta magával a fővárosi tanfolyamok I. ciklusának munkáit, úgyszintén az 1925-ös Évkönyv-pályázat és a Magyar Grafika levélfejpályázatának anyagait is. A kiállítás várákoszáson felül sikerült, amennyiben a debreceni szaktársak körében nagyarányú érdeklődést váltott ki. Emelte a kiállítás értékét Wanko Vilmos bemutató előadása, melynek során végigvezette hallgatóit a kiállítás teljes anyagán, felhívta a figyelmet minden tekintetbe veendő körülményre.

A vázlatkészítési tanfolyamra az első napokban jelentkezett 36 résztvevő száma erősen megfogyatkozott, amennyiben ez a szám december vége felé 18-20-ra, később 14-re szállott alá, azonban ez a 14 résztvevő előreláthatóan végig megmarad.

Úgy az egyszerűbb, mint később a komplikáltabb gyakorlatoknál természetesen súlyt helyeztünk arra is, hogy a tanfolyam résztvevői által papírra vetett vonalak, ornamensek

együttesen szép és kellemes hatást keltsenek a szemlélőben. Az ügy iránt nagyobb buzgóságot tanúsítók sok házi feladatot, szorgalmi rajzokat, beléspapírszerű mintázatokat készítettek.

December 30-án áttértünk a betűk vetésére. Verzális és kurrens, dült és díszbetűk rajzolására fordítottunk 15 előadási órát: december 30-án, 1925. január 6-án és 14-én. - E gyakorlataink során is sok szorgalmi munkával adták jelét a tanfolyam résztvevői buzgólkodásuknak.

1925. évi január hó 7-én megkezdjük az „Önálló előadások” sorozatát is. Elsőnek Erdélyi Károly tartotta meg előadását a síma szedésről. Ez az előadás közel három órát vett igénybe. Ismertette a szedésközben nélkülözhetetlen tudnivalókat: a sorok egyenletes kizárásától az írásjelek helyes használatáig. Előadását gyakorlati példákkal is emelni akarta s ezért hallgatóival szedésbeli feladatokat is megoldatott.

Január 15-én ugyancsak a síma szedésről tartott Erdélyi Károly előadást, illetve előző előadását befejezte. A három órát igénybevevő előadáson foglalkozott a mondatszerkezetek ismertetésével, a gondolatjelek, idézetek helyes alkalmazásával, a közbevetett mondatok megismerésével és ezeknek helyes használatát gyakorlati feladatokkal próbálta megoldatni.

Végül örömmel jelentem, hogy Wanko itteni tárgyalásainak eredményeként a debreceni nyomdatulajdonosok 2.650.000 koronát adományoztak a tanfolyam céljaira.

Jelentés a debreceni tanfolyam munkálkodásáról (január 15-től március 29-ig).

A Redis-tollas betűvetés végeztével úgy találtuk, hogy most már áttérhetünk a szorosabban vett tipográfiai vázlatozásra. Ezt azonban meg kellett előznie az aranymetszet ismertetésének, a margóviszonyok helyes figyelembevételével végzendő munkálkodásoknak. Kb. kilenc órán át tartó elméleti ismertetés után megpróbálkoztunk a könyv belső elrendezésének a tervezésével. Ezek kiegészítéseképpen pedig a különféle tipográfiai stílusok alapfogalmaival is megismerkedtünk. Az aranymetszési munkálkodások bizony lassú, sok számíttatással, pepecselgetéssel jártak; ezért, hogy hallgatóink türelmüket, az ügy iránti szeretetüket el ne veszítsék, közben egy-egy előadást a rondtollal való gyakorlatoknak szenteltünk. Egyik-másik hallgatónk nagyon szép, erősen dekoratív hatású beléspapírszerű lapot készített, de a gótikus betűk rajzolását is kedvvel végezték.

Sajnos, közben a terem használatára engedélyezett idő a vége felé közeledett. (Az iskola-fenntartó hatóság, a városi tanács a tanterem használatát február 8-ig engedélyezte.) Dr. Gulyás István ipariskolai igazgató azonban beleegyezését adta, hogy a tantermet még egy hétig használhassuk. De így is az a kilátás állott előttünk, hogy be kell fejeznünk a tanfolyamot anélkül, hogy csak némi tipográfiai értékű munkát is be tudnánk abból mutatni. Mert hiszen még a könyvtervezési munkálataink nem jutottak el odáig, hogy azokat nyugodtan befejezettek mondhatnánk. Újabb kéréssel fordultunk az iskola Igazgatóságához és még egy havi terminust kaptunk. A rondtollas gyakorlatokat megszakítottuk, befejeztük a könyvtervezeteket s az utolsó hetekben kisebb nyomtatványok tervezésének is nekiláttunk. A tanfolyam hallgatói között levélfejpályázatot tűztünk ki és annak felülbírálására Wanko Vilmost kértük föl. Tizenkét pályamunkát adtak le a hallgatók, amelyek egyike-másika teljesen megfelelt a célul tűzött feladatnak.

A tanfolyammal párhuzamosan önálló előadásokat is rendezett a debreceni önképzési bizottság. Január 22-én és 29-én dr. Gulyás István tartott előadást „A magyar helyesírás történetéről”. Mélyenjáró, alapos tanulmányokra épített előadások voltak ezek. Február 5-én Erdélyi Károly a fontosabb tipográfiai tudnivalókról, március 5-én pedig Gyökeres Ferenc a papírosról tartott előadást. A papírgyártás ismertetésével kezdte, majd a papíros minőségéről, súlyáról, temperálásáról, alakjáról adott ismertetéssel fejezte be közel egyórás előadását. A

hallgatók kívánságára ezt még megtoldotta a tömöntésről szóló újabb, majdnem három-negyedórás előadással.

Március 29-én a tanfolyam I. ciklusát kiállítással zártuk le. Kb. 340 lappal szerepeltek a tanfolyam hallgatói s ugyancsak ez alkalommal mutattuk be a levélfejpályázatok eredményét. A pályázaton az I. díjat - 100.000 koronát - Doró József, a II. díjat - 50.000 koronát - ugyanő, a III. díjat - 40.000 koronát - Kállay János nyerte el. Dícséretet kaptak Magyar Kálmán és Doró József munkái. A nyomás díját - 60.000 K - Lehotay Pál nyerte.

A tanfolyamhallgatók jutalmazására 300.000 korona állott rendelkezésünkre, amit kiegészített még a Városi Nyomda személyzetének 100.000 koronás gyűjtése a személyzet tagjai közül a legérdemesebb jutalmazására és Liebermann Géza nyomdatulajdonos 50.000 koronás adománya a legszorgalmasabb, a tanfolyamon résztvevő tanonc jutalmazására. Az első összeget Fehér Sándor, Doró József és Kállay János, a Városi Nyomda díját Gortva József és Székely János, a Liebermann Géza adományát pedig Magyar Kálmán kapták.

A kiállítást megtekintette a városi ipariskolát fenntartó hatóság részéről dr. Csűrös Ferenc városi kultúratanácsnok, aki a jövőben való támogatásáról ez alkalommal is biztosított bennünket. - Délután Wanko Vilmos tartott értékes előadást az aranymetszetről; 24 táblát hozott magával, melyek igazolták, hogy az alapos tipográfiai munka legfőbb kelléke az aranymetszet ismerete.

Szabbeli továbbképzés Debrecenben. Mikor Egyesületünk vezetősége megvalósította azt az üdvös elhatározását, hogy a *Grafikai Szemlét* újra megjelenteti, ez intézkedésével nagy örömet és meglepetést váltott ki mindazon szaktársainkból, akik szakmájukat szeretik s annak magasabb színvonalra emeléséért áldozni is tudnak. A Grafikai Szemle van hivatva arra, hogy a vidéken élő szaktársainkat mesterségükben minden irányban oktassa s a különböző irányzatokról pedig szedéspéldái útján tájékoztassa. A Grafikai Szemle ezt a hivatását be is tölti.

Azonban a vidékiek szakmafejlesztése még így is igen sok kívánnivalót hagy hátra, mert a vidéken hiányzanak azok az oktatási intézmények, amilyenek a fővárosban rendszeresen működnek s amelyek a szakma iránti szeretetet és tanulnivalóságot mindig ébren tartanak és fejlesztenék is.

Nem túlzás az a megállapítás, hogy vidéken - különböző okoknál fogva - nem lehet rendszeres továbbképző oktatást létrehozni. Vagy a szaktársak érdeklődése hiányzik, vagy nem mindig találnak a szakkurzus vezetésére olyan szaktársat, aki az Egyesület vezetőségének és a tanulnivalós szaktársaknak is megfeleljen.

Debrecenben a szakoktatás ügye hosszú szünet után ismét felszínre került. Ebből kifolyólag 1936 december elején volt először értekezlet, ahol a vezetőségen kívül megjelentek mindazok a szaktársak, akik a szakkurzuson részt akartak venni. Ugyancsak akkor megállapítottuk az oktatás kezdetének időpontját is. A szaktanfolyam vezetésével *Katona Gyula* szaktársat bízta meg Egyesületünk vezetősége.

A tanterv megállapításánál figyelembe kellett venni, hogy ez nem lesz olyan kurzus, amelynek a következő évben folytatása lenne s aszerint osztanánk kezdő és haladó ciklusokra. Ennélfogva a most adódott helyzethez kellett alkalmazkodni és olyan tantervet megállapítani, amely a helyi kívánalmaknak megfelel és a tanulni akaró szaktársak ambícióját is kielégíti. E szempontok figyelembevételével állapítottuk meg továbbképzésünk tananyagául a tipográfiai vázlatkészítést, alkalmazkodva az ezen résztvevő szaktársak nagyobb részének szakképzettségéhez s a nyomdákban rendelkezésünkre álló anyagokhoz.

Ezek után december 28-án kezdődött meg a tanítás az aranymetszet ismertetésével és annak jelentőségével a tipográfiai vázlatkészítésnél. Foglalkoztunk a papiros arányosításával és a különböző betűfokok egymáshoz való viszonyával. Majd áttértünk a betűvetési gyakorlatokra az Egyesület által rendelkezésünkre bocsátott kockás papíron. A betűvetési gyakorlathoz puha, fekete írót használtunk, a tipográfiai vázlatkészítésnél pedig feketét, kéket és pirosat.

Miután a tancsoport hallgatói között olyanok is voltak, akiknek még jóformán idejük sem volt mesterségükkel megismerkedni, ezeket mindjárt külön kellett venni és velük külön foglalkozni. Elméletben átvettük a síma szedést, ezzel kapcsolatban a szavak közötti beosztást és a helyes elválasztást gyakoroltuk. Majd áttértünk a táblázatszedésre, ennek helyes szedéséről, egyéb szabályairól és a kiszámításáról értekeztünk. Ezután a hirdetésszedésről tárgyaltunk és vázlatkészítés útján gyakoroltuk is azt. Ezzel egyidőben szaktársaink pedig cégkártyák, levélfejek, meghívók és hirdetések tervezésével is foglalkoztak. Ezenkívül tananyagunk egyik része a könyv készítése volt, ezzel kapcsolatban a margók helyes megállapítása különféle módok szerint stb.

A továbbképző munkát 1937. március 28-án zártuk le. Ugyanakkor egyesületi helyiségünkben kiállítást rendeztünk a tanfolyamon készült vázlatokból s a debreceni kerület levélfejpályázatának vázlataiból, amelyek közül a jobbakat Egyesületünk vezetősége jutalomban részesítette.

Szaktanfolyam tartását határozta el vezetőségünk az 1941-1942. évek téli hónapjaira. A tanfolyam vezetésére *Katona Gyulát* kérte föl, aki - mint minden más alkalommal - szívesen áldozta föl idejét arra, hogy a tanulmánygyókat oktassa és minél jobb szakemberekké képezze. Ez a tanfolyam az előzőektől annyiban tért el, hogy a vázlatokat azonnal ki is szedték. Erre a célra *Szigethy Károly*, a Tiszántúli Könyv- és Lapkiadó-vállalat igazgatója volt szíves a nyomdát hetenként három este a tanfolyam hallgatói részére rendelkezésre bocsátani.

A *Kéziszedők Köre* Debrecenben 1943. évi márc. 14-én, egyesületi helyiségünkben, vándorkiállítást rendezett. A kiállításon nagyon szép anyag került bemutatásra. A kiállítást Patai Gyula, a Kör agilis megbízottja készítette elő. A Kéziszedők Köre ezzel a munkájával dicséretreméltó feladatot teljesített és nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a vidéki városok nyomdai munkásságával megismertesse az igazán ízléses nyomdai termékeket és arra buzdító ösztönzést is adjon.

Jelentés a gépmestercsoport 1947. évi február-márciusban tartott továbbképző tanfolyamáról. (Tanfolyamvezető: *Rasovszky Miklós.*)

A debreceni gépmestercsoport egy pár fiatalabb, agilis tagját szakmánk szeretete és a tudás-szomj arra indította, hogy egy továbbképzőtanfolyamot szervezzenek, melynek keretében lehetőség nyílik szakmai ismereteik bővítésére. Elhatározásuk nyomán jött létre - ha szerény keretek között is - e tanfolyam, mely főként elméleti síkon, de ahol a lehetőség megvolt, ott gyakorlati módon is, végigvezette a hallgatóit mindazon tudnivalókon és ismereteken, melyet egy ügyes, jobbfelkészültségű gépmesternek tudnia kell. Az elmúlt pár évtized alatt a könyvnyomtatás fejlődésében olyanarányú változás történt, mely szinte nélkülözhetlenné teszi a továbbképzést. Különösen áll ez a gépmesterkategóriára, melynek munkaterületét a legmodernebb szerkezetű gyorssajtók, önberakókészülékek, körforgók és a hatalmas tért hódított mélynyomás annyira átalakították, hogy az ezeken való munkálkodás ismerete nélkül a ma gépmesterének szakmai tudása teljesnek egyáltalán nem mondható. Nincs még egy ipari szakma, melyben a továbbképzés fontosságát annyit hangoztatták volna, mint a nyomdászatban. Ha végignézzük szakirodalmunkat, lépten-nyomon szaktanfolyamokat és szakiskola felállítását sürgető írásokkal találkozunk. A vidéki szakoktatás lehetősége igen korlátozott és annak megvalósítását számtalan helyi körülmény befolyásolja kedvezőtlenül. A debreceni

gépmesterek lelkes csoportja azonban - akadályt nem ismerve - megvalósította szakkulturális tanfolyamát és azt becsülettel végig is csinálta. - Dícséret illesse őket.

Tanrendünk első, általános bevezető előadásán a gépmesteri munkakörhöz való rátermettség, technikai érzék, fejlődőképesség, illetve önművelési hajlam szükségességéről, valamint a jó szakmunkás öntudatos magatartásáról volt szó. A közvetlen szakirányú oktatást géptechnikai és karbantartási tananyag vezette be, mely után áttértünk a formakilövés és -zárás gyakorlattal egybekötött oktatására. A nyomógép előkészítésével kapcsolatban a helyes borítás készítésével, a hengerek, ívfogók, illesztékek, szalagok és a kirakókészülék helyes beállításának módjával és annak fontosságával foglalkoztunk. - Az árnyékolásos egyengetést a szükséges elméleti előadás után a lemezegyengetéssel együtt, gyakorlati alapon is, oktattuk. A további nyomással, illetve a közben előadódó hibák: mint a soregyenkülönbségek, torznyomás, spízselés, gyűrődés, delejesség szülőokával és azok kiküszöbölésével, valamint az egyenlő festékezéssel, fontosságuknak megfelelő részletességgel foglalkoztunk. Tanmenetünkben elméleti oktatás keretében, szemléltető rajzok és nyomatok segítségével megismerkedtek a hallgatók a fotocinkográfiai klisékészítés minden fázisával. Ezután áttértünk a klisék helyes nyomtatási módjára, kezdve a jó kellősítés fontosságán, végig az egyengetésen a tónusértéknek megfelelő levonatokból készült kivágásig. Ez az előadásunk szintén gyakorlattal volt egybekapcsolva. A továbbiakban a papír anyagával és annak gyártási módozataival, a festékek anyagával és keverési lehetőségével ismerkedtünk meg.

Előadásaink további folyamán a színelmélettel és színharmóniával s végül a színnyomtatással foglalkoztunk, ha csak elméleti alapon is, de megfelelő részletességgel szakszerű ismertetést adva ezáltal e nehéz, de tökéletességében minden munkabecsűvágyat kielégítő magasabbfokú munka végzéséről. Az alap- és tónusnyomás, bronz-, cellofán- és dombornyomás, valamint a stancolás, vagyis a dobozgyártás nyomdai úton való szakszerű végzése után az önberakógépek kezelésével foglalkoztunk úgy elméleti, mint gyakorlati oktatás keretében. Ismertettük a guminyomtatást, úgyszintén a különböző nyomógéptípusokat, azok technikai újításait. Gyakorlati előadás keretében bemutattuk a körforgógépek működését és bő elméleti részben ismertettük az azokon való helyes munkálkodás alaptételeit. A mélynyomtatással, mint a gépmesterszakmának ez új és nagyjövőjű ágával - bár még vidéken ilyen üzemek nincsenek -, szintén kimerítő részletességgel foglalkoztunk, hogy hallgatóink az erről szükséges elméleti ismeretek teljes birtokában legyenek. Szakmai látóköri bővítésére a síknyomtatási eljárásról, tehát a kő- és offsetnyomásról és a vele kapcsolatos litográfiai munkáról is tartottunk ismeretterjesztő előadást. Ugyane célból végeztünk tanulmányi látogatást a Városi Nyomda modern gépparkkal felszerelt hatalmas könyvkötészetében és vonalzóüzemében, hogy mint közvetlen rokonszakmáról az abban folyó munkálkodási módozatokról is tiszta fogalmat nyerhessenek a tanfolyam hallgatói.

Tanfolyamunk anyagát a szinte páratlan bőségű és magasszínvonalú nyomdászati szakirodalmunk gépmester szakirányú részéből állítottuk össze. Tisztában vagyunk azzal, hogy e két és fél hónapos tanfolyam 18 előadásával, 50 tanórájával, közel sem nyújthatta azt, amit egy ideálisan elképzelt gyakorlati tanműhely továbbképző lehetőségei adnak. De vidéki viszonylatban ez az ötven, szakmai kérdések megvitatásával eltöltött óra is nagy eredmény és erkölcsi siker. Előadásaink közül a formakilövésről *Barna Péter*, míg a papírgyártásról szólót *Kökössi József* tartotta. A Városi Nyomda könyvkötészetében végzett tanulmányi látogatásunk alkalmával az önberakós vonalzógépek működését és az ezen való munkálkodást *Huszár István*, míg a könyvkötészeti hajtogatógépek és egyéb modern gépberendezést *Veress Béla* mutatta be működés közben. Hogy tanfolyamunkat jól fűtött és világított helyiségben tarthattuk és azt néha gyakorlati munkával is végezhetjük, valamint a meghívót kinyomhattuk, a Városi Nyomda emelkedett szellemű igazgatójának: *Mátyás István* úrnak köszönhetjük.

Az 1926. évi kongresszus. 1920-ban már szaklapunknak nem volt szerkesztője, mert *Neumann Edének* az országtól távol kellett tartózkodnia. Erre az időkre esik az ideiglenes szerkesztők: *Schippert János* és *Pajor Rudolf* működése. Mindketten kiváló tollú és igen tehetséges szerkesztők, de megbízatásuk csak ideiglenes jellegű volt és addig terjedt, míg a nyomdai munkásság a szerkesztői állás végleges betöltéséről nem dönthet. A szerkesztő megválasztására 1924-ben került sor, mikor is *Göncz Mihály* választotta meg a *Typographia* szerkesztőjének. Működése elé nagy bizalommal tekintett az ország nyomdai munkássága, noha a választás ténye a hivatalos személyek álláspontjának - valljuk be: jogosan - nem volt megfelelő.

Sajnos, Göncz Mihály az új hivatalba magával vitte gyilkos betegségét és 1925-ben ismét új szerkesztőt kellett a nyomdai munkásságnak választani. A szerkesztői állásra igen jó hírű, nagy és szép eredményekkel büszkélkedő szaktársak pályáztak: *Rothenstein Mór*, *Herzog Salamon*, *Pajor Rudolf*, *Brumiller László* és *Butkovszky Bertalan*. A magyarországi nyomdai munkásság előtt mindnyájan jól ismertek. Pajor Rudolf huzamos ideig töltötte be megbízás alapján a szerkesztői állást, Herzog Salamon tanulságos szacikkeit mindenki szerette és szívesen olvasta. Brumiller László - noha már az 1924. évi nyomdászsztrájk idején megnyilatkozó főszoalásait *Peidl Gyula* is a legnagyobb figyelemre méltatta - országosan ismert névvel és nagy tekintéllyel, mint turista bírt. A vidéki nyomdai munkásság körében azonban neve alig vagy csak szűkebb körben volt ismert. Budapesti vezetőségünk a szerkesztői állás betöltésére Pajor Rudolf személyét tartotta legméltóbbnak, amint mondták: a *Typographiát* saját cikkeivel is képes betölteni.

Előrelátható volt, hogy a választási küzdelem heves lesz és az első menetben egyik pályázó sem nyeri meg a szavazatok nagy többségét. Így is történt - de nagy meglepetést hozott az. A pótválasztásba *Brumiller László* és *Pajor Rudolf* került. Ez az eredmény a választás hevesességét csak fokozta. A végső eredmény Brumiller László megválasztása lett.

A debreceni nyomdai munkásság nagy része - élükön Szabó Kálmán, Sterbinszky László, Kapusi János és e sorok írója - Pajor-pártiak voltak, ami hosszú évek óta a szervezetben és a Szociáldemokrata Párt szolgálatában végzett eredményes munkájának természetes következménye volt. A választás meglepő eredménye nem csillapította le a kedélyeket, sőt fölkerécselt és továbbra is folyt a fővárosban és a vidéken az akció, amelynek egyetlen célja az volt, hogy Brumillert a kongresszus ne erősítse meg szerkesztői állásában. Ha ez megtörténik, arra egyedül jogos csak Pajor Rudolf lehet.

Az 1926 őszi kongresszusnak kétségtelenül egyik legnagyobb föladata a szerkesztői állás végleges rendezése volt. A debrecenieket a kongresszuson *Erdélyi Károly* és *Kapusi János* képviselte. Mindketten régi ismerősei Pajor Rudolfnak. A szerkesztői állással kapcsolatban semmi kötött utasítást nem kapott a két küldött.

Megérkezésük első óráiban összeköttetést kerestek a Pajor-pártiakkal, akik szívesen és örömmel tárgyaltak velük: közölve a kongresszuson elérni kívánt biztos sikert és azt, hogy ... mennyire nem megfelelő volt a döntés a szerkesztői állás betöltése terén. A tisztánlátás kedvéért fölkeresték a Brumiller-pártiakat is, ahol a lehető legnagyobb csüggedés és bizonytalanság uralkodott és fájdalommal emlegették az „ellenpárt” nem éppen kifogástalan agitációs módszereit. Amikor a budapesti véleményt megismerték, útjuk a szerkesztőségbe vezetett, hogy megismerjék azt a szaktársat, akiről olyan kevés jót és olyan nagyon sok rosszat hallottak. Az ismerkedés és a szerzett benyomások igen jó hatásúak voltak és nagy fordulat kezdetét jelentették.

Megállapodott a két küldött abban, hogy a mai naptól kezdve átállanak a Brumiller-párthoz. Ebben a tudatban Erdélyi Károly megkezdte munkáját, aminek első része az volt, hogy a vidéki szaktársakat még a kongresszust megelőző nap egy bizalmas értekezletre hívta össze.

Este valamennyien együtt voltak a vidékiek. Erdélyi Károly ismertette, mi a célja a vidéki értekezletnek, amit éppen a szóbanforgó ügyben számtalan fővárosi értekezlet előzött meg. „Mindaz - mondta többek között-, amit a szerkesztői állással kapcsolatban hallottunk, megdöbbentő. Egy elkeseredett és kíméletlen harc van itt folyamatban, amiben éppen ezért a vidéknek is döntő módon bele kell folynia. Kijelentem, a debreceniek nagy többsége Pajorra adta szavazatát, a mai naptól kezdve mégis arra törekszünk, hogy a kongresszus Brumiller Lászlót erősítse meg szerkesztői állásában. Arra kérem a vidéki küldötteket, álláspontunkat tegyék magukévá és támogassanak eme törekvésünkben.”

A vidéki küldöttek a debreceniek álláspontját elfogadták és *Brumiller Lászlót* - a kongresszus negyedik napján - megerősítették szerkesztői állásában.

Nagy öröm és boldog meglepedettség lett úrrá a Brumiller-pártban. Négy napon keresztül tartott az agitáció és folyt az idegekremenő harc. A megerősítést követő ünnepélyes összejövetelen már az ellenpárt is megjelent és meghajtotta az elismerés zászlaját a kongresszus döntése előtt. Örömmel állapítjuk meg húsz esztendő távlatából, hogy Brumiller László, mint szerkesztő, derekasan megállta helyét a tomboló idők viharában. Ezzel bizonyosságát adta, hogy méltó a bizalomra, és mindazt, ami érdekében történt - jogosan megérdemelte.

Politikai nyomások következtében *Wiesenberger Vilmos* országos megbízotti tisztségéről 1939 július 3-i O. B. ülésen lemondásra kényszerül. - A megüresedett vezetői tisztséget az O. B. bizalma folytán *Gyürey Rudolf* tölti be.

A nehéz körülmények között vállalt feladatot a lehető legnagyobb lelkiismeretességgel és hűséggel tölti be Gyürey szaktársunk. Nem ismer semmiféle akadályt és vállal minden felelősséget, ha a nagy közösség érdekének megvédéséről van szó.

Wiesenberger Vilmos, a fáradhatatlan lelkű vezető, 1941. évi június 9-én, 65 éves korában befejezte küzdelmes életét, és a magyarországi nyomdai munkásság fájó kegyelele kísérette el utolsó útjára.

Gyürey Rudolf szervezeti vezetőnk sorsa még szomorúbb és nagyobb bánattal tölt el valamennyiünket. Nem állhattuk körül sírját fájó érzetünkkel és nem tehattünk arra egyetlen szál virágot sem szeretetünk és kegyeletünk jeléül.

„1944. november 3. tragikus dátum a magyar nyomda munkásság történelmében: ezen a napon hurcolták el Gyürey Rudolf szaktársat Radvánszky Rezső, Egyesületünk tisztviselőjével együtt. A martalócok tömlőceiben találkoznak Lévai Sándor, valamint Cs. Molnár Sándor szaktárssal, akikkel közössé válik sorsa és ezt követőleg néhány napra indult el a *transport* Dachau felé, hogy beteljesedjék sorsuk, amit az emberi aljas gonoszság ró a mártírokra” - írja a *Typ*. 1946 decemberi vezércikke.

*Wiesenberger Vilmos*nak azért kellett elhagynia mindenkor hűséggel betöltött tisztségét, mert nem „árjaeredetű” volt; Gyüreynek és a többi jó szaktársunknak azért kellett meghalnia, mert „szocialisták” voltak...

Jól ismertük őket és azt a munkát is, amelyet a nyomdai munkásság érdekében eredményesen végeztek. Ezért keressük föl *Wiesenberger Vilmos* sírját hálás szívvel és gondolunk fájó kegyelettel Gyürey Rudolfra, mindkettőre, mint kiváló szervezeti vezetőnkre. A reájuk való emlékezés fejezze ki a debreceni nyomdai munkásság soha el nem múló kegyeletét.

Az 1945. febr. 14-én választott ideiglenes Intézőbizottság alakulóülése a szervezet vezetői tisztségével Brumiller Lászlót bízta meg; az 1947 január havában tartott kongresszus pedig e tisztségében egyhangúlag megerősítette. Az így megüresedett szerkesztői állás, a kiérdemelt bizalom és a minden szükséges adottság birtokában, *Galló Ernő* gondosságára bízott. Méltó és érdemes mindkét szaktársunk a kapott megbízásra.

A debreceni Nyomdász Székház. Nagy változást hozott egyesületi életünkben az 1928-as esztendő. Erdélyi Károly és Kapusi János közös erővel arra törekedtek, hogy az egyesületi helyiség kérdésében döntő fordulat következzen be és a nyomdai munkásság nyugodt keretek között folytathassa egyesületi életét. Megindult az akció egy egyesületi ház vételére és ez hamarosan ott feküdt kérelem formájában a központi választmány előtt. Nem volt különösebb kívánsága a debreceni kerületnek, csak az, hogy egy olyan házat vegyen Segélyző-Egyesületünk, ahol egyesületi helyiségünk kényelmes otthonra talál és egy megfelelő felügyelői lakás van. Budapesti viszonylatban ez nem elégítette ki a kívánalmakat, mert a befektetett összeg kamathozadékára is számítottak. Így került szóba jelenlegi Otthonunk, noha a tervbe-vett számítást nem találta meg benne Egyesületünk vezetősége. A vétel - budapesti elbírálás alapján - lebonyolított és az udvar hátsó részének beépítésével megoldódott a helyiség hosszú évek óta vajdó kérdése.

Csak kevés berendezéssel bírt helyiségünk, amikor a házavató-díszközgyűlés idejét a vezetőség megállapította. A külső munkálatok annál fokozottabb ütemben folytak. De megindult a munka más irányban is, hogy az ünnepélyre valamelyes meglepő eredményt is fölmutathassunk. A nyomdai munkásságból alakult zenekar szorgalmasan végezte a próbákat, hogy első szereplését ez alkalommal megtarthassa. A zenekar karmestere egy öreg szaktársunk: *Hora Károly* volt.

A vezetőség a szaktársakkal karöltve, mindent elkövetett, hogy az Otthon szeptember 8-ára a legnagyobb rendben legyen és a vendégek tetszését is megnyerje. A külső munkálatok és az udvarrendezés még javában folyt, amikor már csak pár nap választotta el azt az ünnepélytől.

A szíjjelküldött meghívókra jött a válasz a fővárosból és a vidékről egyaránt, hogy ünnepélyünkön küldött által képviseltetik magukat.

Szeptember 8-án, nagyon szép őszi délután tartottuk a székházavató-közgyűlést, melyről az alábbi - *Doró József* által írt és megőrzött - jegyzőkönyv számol be részletesen:

Jegyzőkönyv a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Segélyző-Egyesülete debreceni kerületének 1928. évi szeptember hó 8-án tartott *székházavató-díszközgyűléséről*.

Megjelentek a debreceni nyomdai munkások, valamint a művezetők testületileg; a központ képviselőjében *Rothenstein Mór* országgyűlési képviselő, a Segélyző-Egyesület elnöke; *Wiesenberger Vilmos*, a Segélyző-Egyesület alelnöke; *Brumiller László*, a „Typ.” szerkesztője; *Novitzky László* segélyzőegyesületi vezetőtisztségviselő, *Csuvara Ferenc* és *Seres Irén*; a vidék képviselőjében: *Kubányi Jenő*, *Fekete Pál* és *Steiner Ferenc* (Miskolc); *Zarnóczy Béla* (Szeged); *Schmidt Mihály* (Nyiregyháza); a munkaadók részéről: *Hegedűs Sándor*, *Liebermann Géza*, *Herskovits József*, *Spitzer Herman* és *Vargha Endre* (Debrecen); a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és Szakszervezetek képviselőjében *Holló János* és *Szabó Lajos* (Debrecen; továbbá *Erdős Károly* a debreceni Református Lelkészképző-intézet igazgatója és a debreceni nyomdászok családtagjai számosan (összesen kétszázan).

A díszközgyűlést a debreceni szaktársakból alakult *Nyomdász-zenekar* a Gutenberg-indulóval vezette be, majd *Nagy Etus* szaktársnő *Jándy Imre* ez alkalomra írt „Székházavatásra” című költeményét szavalta el nagy tetszéssel.

Erdélyi Károly, mint a Segélyző-Egyesület debreceni kerületének elnöke, üdvözölte a megjelent vendégeket, küldötteket és a nyomdai munkásságot, a díszközgyűlést megnyitotta. Hosszas beszédben méltatta az ünnepély jelentőségét, amely immár véglegesen megoldja a helyiségkérdést. Beszélt a debreceniek áldozatkészségéről, amellyel óriási terheket vállaltak magukra csak azért, hogy megfelelő kényelmes Otthont teremthessenek maguknak; azonban ezt saját erejükből mégsem tudták volna megoldani és ezért a központ segítségét kérték. Hálás köszönetet mond *Rothenstein Mór* és *Novitzky László* szaktársaknak, akik sokat fáradoztak a debreceni Otthon megteremtésén; beszéde további folyamán reményének adott kifejezést, hogy a béke és a munka szeretete fogja áthatni mindazokat, akik az új helyiség falai között a nyomdai munkásság érdekeinek előbbrevitelében munkálkodnak.

Az elnöki megnyitó után az üdvözlések következnek:

Rothenstein Mór, a Segélyző-Egyesület képviselőjében, az ország nyomdai munkásságának üdvözlését adta át. Beszédében a szolidaritás ünnepévé avatta a debreceni szaktársak székházavató-ünnepélyét, majd rátért a nyomdai munkásság szervezkedési mozgalmának jelentőségére, a szolidaritás, a kölcsönös megértés fontosságára, amelynek köszönhető, hogy most székházavató-ünnepélyt ülünk. A társadalmi életben - úgymond - az egyén nem állhatja meg a helyét egyedül, szükség van arra, hogy az egyének az érdekek előbbrevitelében tömörüljenek. A nyomdai munkásság fölismerte a szervezkedés, a tömörülés fontosságát. Ez a tömörülés vetette meg az alapját a Segélyző-Egyesület hatalmas intézményének; ennek a fölismerésnek tudható be az, hogy a nyomdai munkásság úgy a munkaföltételek, mint a munkabérek tekintetében jobb helyzetben van és hogy a munkáltatókkal szemben tekintélyt és tiszteletet vívott ki magának, és az élet nagy harcában, a jobb megélhetésért vívott küzdelmében egyenlőrangú tárgyaló félként áll a munkáltatókkal szemben.

Wiesenberger Vilmos az O. B. képviselőjében a Szabadszervezet üdvözlését tolmácsolta. Beszédében a következőket mondotta:

Debrecen nyomdai munkássága a szervezeti élet fejlődésének útján egy új állomáshoz jutott. Évtizedes bolyongás után, korcsmákban és bérelt helyiségeken keresztül ma saját Otthonába vonul. A mai nap örömnépe Debrecen nyomdai munkásságának, amelyben az egész ország nyomdai munkássága osztozik. Ez alkalommal párhuzamot kell vonni a múlt és jelen között, hogy mindenki lássa, miként festett a szervezettség előtti időszak, hogy ez mily szomorú és sivár volt, és mily hosszú utat kellett megtennünk, a mai házavatásig. Ez az összehasonlítás nemcsak arra alkalmas, hogy az ünneplők örömet fokozza, hanem arra is, hogy belőle mindenki a szervezetlenség és a szervezettség közötti különbséget meglássa és a szükséges tanulságokat levonja. Ez a szervezetlenség, a nincstelenség, a védtelenség és a kiszolgáltatottság időszaka volt. Ezt az időszakot a legpregnansabban a hosszú munkaidő és az alacsony munkabér jellemezte. Velejárója volt ennek a túltengő tanonctenyésztés, továbbá a munkaviszony teljes rendezetlensége, a higiénikus és szociális berendezkedések ismeretlen volta.

A hosszú munkaidő és alacsony munkabér a komoly művelődést és a szakmai továbbképzést lehetetlenné tette. A hosszú munkaidő és alacsony munkabér szignatúrája ott díszelgett a nyomdai munkások egészségi állapotán, átlagos (alacsony) életkorán és magas halálozási arányszámán. Súlyosbította a helyzetet a nyomdai munkásság számára az a körülmény is, hogy a munkanélküliség, betegség és rokkantság esetén minden segély nélkül tengődött. Elképzelhető, hogy ilyen körülmények között az akkori nyomdásznak milyen lehetett a sorsa. Minden támasz nélkül állván, miként romlott önérzete, gerincessége és miként kényszerült munkaerejét olcsón áruba bocsátani, csakhogy önmagát és családját a nélkülözéstől megmentse.

Az agitáció első munkája az volt, hogy minden nyomdász tagja legyen a Segélyző-Egyesületnek. Ezt megértette a nyomdai munkásság és ettől kezdve az Egyesület szépen fejlődik, anyagiakban erősödik, amelynek következtében megfelelőbb segélyezést tud biztosítani tagjainak. Ezzel egyidejűleg a további kiszolgáltatottság, a védtelenség helyébe a biztonságérzet lépett. A nyomdai munkások önérzetesebbek, gerincesebbek és öntudatosabbak lettek. Megkezdődik a gazdasági helyzet javítására irányuló nagy munka. Sok áldozatot igénylő harcok zajlanak le, amelyeknek eredményei nem maradnak el és rátérünk a kollektív szerződés útjára, aminek következtében nem üzemenként, hanem a két szervezet megbízottai állanak egymással szemben és intézik az ügyeket. Ily összetételben a régebbi helyzettel szemben javultak a viszonyok, mert több objektivitás és magasabb szempontok érvényesülhettek.

A kollektív szerződéssel kapcsolatban a panaszokat és sérelmeket a paritásos békéltető-bizottságok intézik és a helyzet e tekintetben is jobb a multnál és szemlélteti azt a különbséget, amely a mult és jelen között fennáll. - A szervezetlenség időszakát a fa gyöngye ágához hasonlítja, melyet a legkisebb szellő is letördelhet; a szervezethez viszont az erős törzshöz, melyet a legnagyobb vihar sem dönthet ki.

A szervezethez etikai alapját a kollegialitás, a szolidaritás, az áldozatkészség, a szervezet iránti hűség, a szilárd fegyelem és az egy mindért, mindnyájan egyért nemes eszménynek követése képezi.

Ezek az eszmények a nyomdai munkásság öntudatába mentek át, ezek képezik legnagyobb erősségét, ezeknek köszönheti elért eredményeit. Ha Debrecen nyomdai munkássága ezeket az eszményeket vallja és követi továbbra is - amiben nincs okunk kételkedni -, úgy a kultúrfejlődés útján újabb állomásokhoz fog eljutni.

Csuvara Ferenc a Gépmeister Kör nevében mondott rövid üdvözlő beszédet.

Zarnóczy Béla Szeged nyomdai munkásságának üdvözlését tolmácsolta lelkes szavakkal.

Kubányi Jenő Miskolc képviselőjeként elismeréssel adózott a debreceni szaktársak szervezeti példaadásáért, továbbra is azt a benső kapcsolatot kívánta Debrecen és Miskolc között, mint a multban volt.

Schmidt Mihály talpraesett üdvözlő beszédében adta át Nyiregyháza nyomdai munkásságának üdvözlését.

Liebermann Géza a debreceni munkaadók nevében üdvözölte a debreceni nyomdai munkásságot.

Holló János minden ízében szocialista beszédében tolmácsolta testvéri szeretetét és üdvözlését a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és annak helyi szervezete nevében. Válaszolta a munkásság küzdelmeit a jogért és a szervezkedési szabadságért.

Végül *Szabó Lajos* a szakmai szervezetek jókívánságát és üdvözlését adta át.

Az üdvözlő beszédek után *Erdélyi Károly* a nagyszámú budapesti és vidéki táviratokat olvasta föl; megköszönte a székházavató-ünnepélyen való megjelenést, az igen értékes és tanulságos beszédek - a díszközgyűlést berekesztette. Záróként a *Nyomdász-zenekar* „Lakodalom Keleten” című műdarabot és több magyar nótát adott elő igen szép sikerrel.

Az ünnepély az udvar elkerített részén folyt le. Ami ezután következett, az már a nyomdász-körökben megszokott kedélyes lefolyású beszélgetés, vacsora, pohárköszöntő és a fiatalságot kellemesen szórakoztató tánc volt a késő éjjeli órákig. A hangulatot a zenekar csak fokozta a jobbnál jobb zene- és táncszámokkal.

A debreceni nyomdai munkások boldogok voltak, hogy a sok hányattatás után végre megfelelő egyesületi helyiséghez jutottak és ott nyugodtan folytathatják egyesületi munkájukat, kielégíthetik szórakozásukat és megtarthatják mindenféle vonatkozású összejöveteleiket.

A lakás kötöttsége folytán egypár évig csak egy szoba és a közgyűlési terem állott rendelkezésre. Ennek berendezése is nagy feladatot jelentett. A régi, nagyrészen alig hasznavehető bútorokat a Munkás-Otthon a szegényebb szervezetek használatára otthagyni kérte. Onnan csak egy-két, szinte kegyeletből őrzött szekrényt hoztunk át az új helyiségbe. Elfogadta a közgyűlés a vezetőségnek azt a javaslatát, hogy a berendezés céljára a szakmunkások heti 50, a szaktársnők pedig heti 20 fillért fizessenek mindaddig, míg azt a szükség indokolja. Kapusi János pénztáros az 1929. évi tisztújító közgyűlésen már arról számolt be, hogy az elmúlt évben a nyomdai munkásság áldozatkészségéből 4938 pengő folyt be az új Otthon megfelelő berendezésére. Egyik napról a másikra barátságosabbá és ízlésesebbé változott helyiségünk. A könyvtári szobához méretezett hatalmas könyvtárszekrényt, nagy asztalt és íróasztalt készítettünk. Teljesen új bútorzat nyert elhelyezést a nagyteremben: 100 darab szék, kisebb-nagyobb asztalok, ingaóra, futószőnyeg (az ajtótól a színpadig), négy darab falitükör és különféle szórakoztató játéktárgyak.

A fiatalság is megtalálta a nemes szórakozás lehetőségét. A szépen fejlődő zenekar mellett megindult a műkedvelő-társaság munkája is és sok-sok délutánt és ünnepélyt tett azzal vonzóvá az ifjabb nyomdászok vidám társasága. Nem kellett már egy-egy ünnepély vagy nagyobb jellegű összejövetel céljára más helyiséget igényelnünk; nyári időben a tujabokrokkal szegélyezett udvarhelyiség minden igényt kielégített és nagyon kedves volt. A nagyteremben pedig az ifjúság szórakozhatott kedve szerint.

A későbbi időben sikerült a helyiséget még egy szobával bővíteni - így ezzel minden igény kielégítést nyert. Ez a szoba a választmány és a szervezőbizottság üléseire állott rendelkezésre, összejövetelek alkalmával pedig ruhatáruul szolgált. Téli napokon itt tartózkodtak és szórakoztak a szaktársak. Itt nyert elhelyezést egy háromlámpás jóhangú rádió is, ami különösen a munkanélkülieknek jelentett hasznos és kellemes időtöltést.

A nagyteremben nyert elhelyezést az első sajtóterméket megörökítő gyönyörű kép, amit *Katona Gyula* Egyesületünk iránti szeretetből festett meg, és azt az idők folyamán Ember Lajos alapító tag és László Imre áldozatkész szaktársunk nagyított arcképei, valamint Simon János, Sterbinszky László, Boros József, Kapusi János, Gyökeres Ferenc, Botos Sándor, Szabó Kálmán és Benedek Sándor kisebb arcképei egészítették ki, mint olyanok, akik egyesületi életünknek hasznos munkásai voltak.

Annak ellenére, hogy az Egyesület vezetősége minden áldozatot szívesen meghozott, néhány év múlva megszűnt a Nyomdász-zenekar és a Műkedvelő-társaság szépen fejlődő munkája. Ez legfőbbképpen annak volt tulajdonítható, hogy kondíció hiányában más városban kellett keresni a megélhetést; de annak is, hogy hiányzott a megfelelő szervező és összetartó egyéniség, egy olyan agilis tag, mint amilyen a régebbi időben *Szentesi Pál* szaktársunk volt.

Nyomdász 11 F. C. Az 1935. év nyarán a Városi Nyomda, a Magyar Nemzeti Könyv- és Lapkiadó Rt. és a Tiszántúli Könyv- és Lapkiadó Rt. ifjúsága nyomdák közötti futballmérkőzéseket rendezett. Ennek a három csapatnak a vetélkedéséből Liptai András nyomdai művezető kezdeményezésére megalakult a debreceni Nyomdász 11 F. C. Természetesen olyan labdarugó csapatot, amelyben minden játékos nyomdász, nem lehetett kiállítani és így történt, hogy tehetséges másfoglalkozású labdarugók is szóhoz jutottak ebben a futballcsapatban, amelynek célja semmi más nem volt, mint az, hogy a nyomdászságnak a sporton keresztül is megbecsülést és hírnevet szerezzen.

Mátyás István intéző vezetése alatt, egy fiatalokból álló igen tehetséges, lelkes és hűséges gárda állott a csapat rendelkezésére, amely vasárnapról vasárnapra egyre örvedetesebb eredményeket ért el. Ennek az eredménye volt az, hogy 1936 nyarán egy kétfordulós érembajnokságot szereztek, mégpedig magának a labdarugó alszövetségnek kebelében, amely bajnokságban nyolc, a szövetség kebelében nem működő csapat vett részt. A kétfordulós bajnokságot és ezzel a 11 ezüstérmet a végig vezető Nyomdász 11 nyerte meg, a szakértők megállapítása szerint teljesen megérdemelten. A nagy dicsőséggel járó eredmény után, a csapatot 1937 nyarán a debreceni elsőosztályú csapatok részvételével rendezendő nyári tornára is bevették és itt érte a csapat fennállása alatti legnagyobb eredményét, amidőn a debreceni Villanygyár fölényesen bajnokságot nyerő komplett együttese ellen 3:3 döntetlent ért el, miután mind a háromszor a Nyomdász 11 szerezte meg a vezetést. Ez volt a csapat első nagy közönség előtti bemutatkozása és túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a szakértők tetszését is megnyerte a csapat játéka és arról a fővárosi sportlap helyi szerkesztője is igen színes riportot adott le lapja részére. Az 1937. év őszén megindult idényben a csapat résztvett az alszövetség II. osztályú bajnokságában, azonban anyagi nehézségekkel küzdött. Az a támogatás, amit a lelkes nyomdászok nyújtottak a csapatnak, kevés volt megfelelő bevétel híján. A nagy reményre jogosító fiatal együttes anyagiak hiányában sem tudott ekkor megfelelő eredményeket elérni, ami a nagy lelkesedést csökkentette és a csapat 1938 kora tavaszán beszüntette működését. A debreceni nyomdai munkásság lelkesen támogatta a csapatot és mindazok, akik a csapatban játszottak, vagy annak mérkőzéseire kijártak, ma is jóleső érzéssel gondolnak vissza a csapat kétéves nagyszerű működésére.

A Városi Nyomda labdarugó csapata 1946-ban történt megalakulása óta szép sikereket ért el. Öt mérkőzésből mindet megnyerte. Játékosai a nyomda alkalmazottai, akik csupán szórakozásból, de szívvel-lélekkel űzik e nemes sportot. Hisszük, hamarosan föl fog támadni haló poraiból a Nyomdász 11 F. C.

Nyomdászmulatságok. Nyugodt szívvel megállapíthatjuk, hogy multságaink mindenkor jól sikerültek és anyagiakban szép eredményt biztosítottak. Az 1905-ös évben Szakegyesületünk elnöke: *Morvay Zoltán*, mint mindenben, úgy e téren is elsőrendű vezetőegyeniségnek bizonyult. Visszafele kell egy kicsit tekintenünk, de nem árt megemlékezni az 1905-ben rendezett szüreti multságról, mint olyanról, amelyre még a mai napon is igen szívesen emlékeznek sokan. Egyesületünk Ispotály-utca 1. sz. alatt volt (ma vendéglőhelyiség). Itt gyűlt össze a multságon résztvevők tarka-barka serege. Boldizsár Károly Bugyi Sándor, Szöllősi Jenő Bugyiné, Végh János Cserebogár Jóska, Kiss Sándor a nótárius, Valády Lajos a csendőr-örrmester, Borbáth Gyula a rendőr, Erdélyi István a falusi kisbíró, Bartha István a csösz, Péntek Lajos a szabadságos honvéd, Botos Sándor, Kulcsár Gyula, Kapusi János és Horváth Lajos stb. a parasztleányok, Juridesz János, Veress Jenő és Báthori Kálmán a falusi cigányok jellegzetes alakját mutatták be. A szekérral, csacsival és lóháton felvonuló társaság a vasúttól a Margit-fürdőig vonult; két oldalt az érdeklődők hatalmas kísérete követte. A nagy sikerre való tekintettel a következő évben ismét rendeztünk *szüreti multságot*, de ezen már érezhető volt, hogy Morvay Zoltán szakavatott keze nem folyt be a rendezés munkálataiba.

Az 1920-1930-as években több ízben rendezett vezetőségünk műsorral és tánccal egybekötött multságot, örömmel láttuk városunkban az 1925. évben rendezett János-napi ünnepélyünkön a Gutenberg Műkedvelő Társaságot. Ekkor az ünnepély helye az Arany Bika nagyterme volt. Sajnos, a multságához fűzött reménységek nem váltak valósággá. - így csak az maradt meg kellemes emlékképpen, hogy a budapesti szaktársak Debrecenben mindent elkövettek, hogy az ünnepély feledhetetlen legyen. Elmaradt az anyagi siker, de pótolta azt az erkölcsi haszon. A budapesti szaktársak jól érezték magukat Debrecenben; erősítették azokat a szálakat,

melyek a nyomdai munkásokat szoros egységbe kovácsolják. Hitet és reménységet vittek a lelkünkbe, azt, hogy érdemes küzdeni, áldozni és szenvedni még akkor is, ha annak erkölcsi és anyagi előnyeit csak a későbbi időkben élvezhetjük.

Ez az egyetlen ünnepély nem hozott anyagi sikert az elmúlt huszonöt esztendőben, minden más ünnepély és multság általában fényesen sikerült. *Szabó Kálmán* nemcsak a szervezeti ügyek intézéséhez, hanem a multságok rendezéséhez is nagyszerűen értett és méltó utóda volt e tekintetben *Morvay Zoltánnak*, a fínommodorú elnöknek.

Egy-egy multságot Debrecen ipari és kereskedelmi életének fölrazzíázása előzött meg. A szervezőmunka oroszlánrészét *Szabó Kálmánnal* együtt néhány lelkes lapszedő szaktársunk végezte. Ezek összeválogatása is igen szerencsés kézzel történt. Megbízatást csak olyanok kaptak, akik a nyomdai munkásság érdekében ügyes agitáció folytán képesek voltak arra, hogy az elgondolásnak a tehetősebb iparosokat és kereskedőket nemcsak megnyerjék, hanem egyben áldozatkésszé is tegyék.

A nyomdászmultságoknak igen nagy vonzóerőt biztosított a szórakozáson túlmenőleg nyújtott értékes nyereménytárgyak lehetősége. Szép és hasznos tárgyak voltak ezek és az Egyesület pénztárának csak tiszta hasznot jelentettek. Minden ajándéktárgy a nyomdászok iránt táplált szeretetből fakadt.

A multságokon olyan meglepetésekkel is kedveskedett a rendezőség, amilyent senki más nem biztosíthatott a megjelent bálozóknak és mindazoknak, akik a nyomdai munkásság kül- és bel- avagy személyes ügyeit többé-kevésbé ismerték.

Éjjel 12 óra után megjelent a *Báli Újság* és abban a résztvevők névsora. A szaktársakról írott csipkelődő cikkek, versek és karikatúrák tették azt sok esetben jóízűvé avagy bosszantóvá. Az a cél vezette a lap szerkesztőjét és a munkatársakat, hogy a humoron keresztül a nyomdásztársadalmi életben tapasztalható visszásságokat tegyék szóvá és nyesegezzék.

A vállalkozásnak hasznos üzleti oldala is volt. A kereskedők és iparosok szívesen adtak föl egy-egy hirdetést, mert olyan különös jó oldala is volt a nyomdászok *Báli Újságjának*, amilyennel egyetlen helyi lap sem dicsekedhetett. Míg a többi lapokat az előfizetők elolvasás után tűzgyújtásra használták, addig a *Báli Újság* példányai a multság után is keresettek voltak és kézzől kézre jártak.

Az ügyes rendezés, reklámozás, a tombolajáték esetleges sikere mindig szépszámú közönséget biztosított multságainknak; a rendezőbizottság lelkes és fáradhatatlan munkája nem ismert lankadást avagy leküzdhetetlen akadályt. Éjjel mint lapszedők dolgoztak, nappal szünet nélkül az eredmény biztosítása érdekében buzgólkodtak. Az öreg *Márta Zoltán* e tekintetben kiváló munkatársnak bizonyult, de otthon volt a lapszerkesztés munkájában is.

Ezek az idők lelkes szaktársakat termeltek ki, jó példát adtak a következő nyomdászgenerációnak. Az egyre jobban elcsendesülő társadalmi életünkben évek óta szünetel a nyomdászmultság. Kikapcsolódtak azok a szaktársak, akik valamikor ügybuzgók és lelkesek voltak. Nem az elkedvtelenedés ennek az oka, hanem a *múló évek*... A fiatalokból öregek lesznek és a lelkesedés is elveszíti az idők folyamán rugalmasságát.

Egyesületi életünkben a személyi változás csak a stafétabot átadását jelentheti. Kiválasztani és bizalommal lenni ahhoz a szaktársainkhoz, akik a fejlődő életet szolgálják és a nagy közösség ügyét minden téren előbbre viszik. Voltak és lesznek ilyenek mindenkor; csak azok a vészes fellegek tűnjenek el fejünk felől, amelyeket nem mi idéztünk elő. Ha majd tiszta lesz a légkör s nem éljük gonddal terhelt életünket: visszatér a jókedély és fiatal szaktársaink folytatják e téren is azt a munkát, amely a nyomdásznevet ismertté és általában megbecsültté tette.

A hajdúszentgyörgyi László Imre Nyomdász Üdülő (1935). Előljáróban nem lesz talán érdektelen megemlíteni azt, hogyan indul el egy elgondolás a megvalósulás útján. Egyesületünk elnöke az 1934. év telén nap-nap után esténként bejárt az egyesületi helyiségbe és ott *Végh János* és *Strébely Gusztáv* szaktársaknak arról beszélt, hogy a nyomdai munkásságnak egy kellemes üdülőhelyet volna kívánatos szerezni. A két főből álló hallgatóság elfogadta az eszmét és szépnek tartotta. Az év hátralévő hónapjaiban és 1935 januárjában egyébről sem folyt a beszéd, mint a részletekről és arról, hogy hol, merre fedezhetnék föl azt a helyet, amely a cél megvalósítására a legjobban megfelelőnek bizonyulna. Az anyagiak nem keltettek semmi nyugtalanságot - pedig egy árva fillér sem volt arra fedezetképpen. (A reménységbeli pedig még a szűk tanácsban is ismeretlen maradt.) Amikor az elnök az eszmét *Kapusi János* pénztárossal közölte, mosollyal fogadta azt, mondván: *de miből valósul meg az?* Lefogadta, hogy az egészből nem lesz semmi. A három tagból álló tanácsot ez nem rendítette meg hitében és fanatikusan hittek a végső győzelemben.

1935 február havában már a kerület vezetősége előtt volt az elgondolás, mint napirendi pont: „A fejlődő élet megköveteli, hogy a nyomdai munkásságnak, amennyiben az különösebb áldozatot nem jelent, egy olyan távolabbi és egészséges környezetben keressen a vezetőség megfelelő helyet, amit a magáénak vallhat és ahol akár kollegiális, akár családi körben jól érezheti magát. Az a cél, hogy ez a hely könnyen megközelíthető legyen, a városi élettől való elszakadást és a nyugodalmasabb életet jelentse, ennek ellenére ne nagyobb megterhelést, mint aránylag a Nagyerdőbe való kirándulás.”

A fölvetett eszme a vezetőség megértésével találkozott és mivel anyagiakat nem támasztott, természetesen egyhangúlag elfogadták és annak megvalósításával az elnököt megbízták.

Az 1935-ös esztendőben még az árkokban kellő védelmet talált az elmúlt évi hóréteg, amikor az elnök a szűk bizottság két tagjával fölfedező útra indult. Megindult a környék fölkutatása mindazon irányban, ahol ez a föltételeknek megfelelő formában biztosítható volna. Ez azonban nagy és mélységes csalódást okozott, mert az eladási ár jóval meghaladta azt az összeget, ami erre a célra az elgondolásban fedezetül szolgált, összeköttetésbe léptünk *Halász Alfréd* vezetőtisztviselővel és az ő megnyerésével egy szerény összeg kilátásba helyezését kérte a kerület vezetősége. Közölte az eszmét az elnök a debreceni nyomdai munkásság köztiszteletben és megbecsülésben álló öreg tagjával: László Imrével és kérte, legyen a nemes cél elérésében a vezetőség támogatására. A kérés megértésre talált és a jó öreg szaktárs 1000 pengős *azonnali* támogatásra tett ígéretet.

A jókor tavasszal megindult kutatómunka nem hozott kellő eredményt, noha már az elgondolásnak a budapesti választmányt is sikerült megnyerni. Az igényeket kielégítő épülettel, jóvízű kúttal, fákkal és gyümölcsösökkel ellátott telkek ára a nyolc-tízezer pengő körül mozgott, azok megszerzése fölösleges ábrándnak bizonyult; de 2200 pengőre hagytak végső áron egy olyan kétszobás, 250 négyszögletes telket is, amire a rendezés címén ugyanannyit kellett volna költeni. Már-már úgy látszott, hogy az eszme nem lesz megvalósítható, amikor a szentgyörgyi eladó telekre fölhívták a vezetőség figyelmét.

A helyszínen tartott szemle arról győzte meg a szűk bizottságot, hogy ez az ajánlat az eddigiek között a legszerencsésebb; nagyságban, épületben és árban legjobban megfelelő (3600 P). A telek nagysága 820 négyszögöl, szépen parkírozott udvari rész, két szoba, konyha, spájz, 30-40 személyt befogadó veranda, pince, jóvízű szívó-nyomó kút, 800 literes víztartály és tus van beépítve. A telek többi része szőlővel és gyümölcsösökkel telepítve.

Az eladóval azonnal érintkezést keresett az elnök és a végső megállapodás az volt, hogy az ingatlan két hétig csak a debreceni nyomdászoknak lesz fönntartva és ennek lejártá után adható el más vevőnek.

Erre vonatkozó jelentésünket a budapesti választmánnyal azonnal közöltük és azt is, hogy a vételt 3150 P összegben állapítottuk meg. Kértük, hogy ezt az összeget addig, míg visszafizetheti kerületünk, előlegezni és két hét alatt leküldeni szíveskedjék. (Az 1000 P berendezésre volt irányozva.)

Kérésünk jóakarátú megértésre talált. A leküldött szakértő véleménye a vételt jónak tartotta, így még a két hét lejárta előtt megtörtént az üdülövásárlás.

Ezzel valóra vált az elgondolás és elveszett egy fogadás!

Itt is az volt a helyzet, mint az ürességtől kongó Nyomdász-Otthon falai között. A szobákat és mellékhelyiségeket üresen vette át a vezetőség. A nyomdai munkásság áldozatkészsége azonban minden akadályt leküzdött és pótolta. Habár szerény bútorzattal is, de egyre jobban szaporodott a berendezés és mire az első örvendetes szüretet megtarthatuk, már volt mibe szűrni a saját termésű bort. A szüreti munkások mind családbeliek voltak; boldog öröm volt látni mindezt. A Nyomdász Kiránduló Társaság székhelyét ide helyezte át és végzett a földegyengetéstől kezdve minden előforduló munkát.

De... belejátszott a szépen induló életbe némi rosszindulat is és az elnök úgy érezte, hogy személyét méltánytalan megbántás és sérelem érte. Ezért a hosszú éveken át viselt elnöki tisztségéről lemondott.

Az 1935. év hátralévő pár hónapjára *Sterbinszky László*, az 1936. évben pedig *Székely János* lett a debreceni kerület elnöke. 1937-ben ismét *Erdélyi Károlyt* jelölte és választotta meg egyhangúlag a tisztújító közgyűlés.

További lendületet vett az abbahagyott munka, ugyanazokkal a munkatársakkal, akikkel megkezdődött. 1937-ben kerti padokkal, székekkel és asztalokkal, szobabútorral és konyha felszereléssel stb. gyarapodott az Üdülő; 1939-ben pince és új mellékhelyiségek épülnek. A reáfordított kiadásokat a szépen fejlődő gyümölcsös és szőlőtermés már fedezte. Kielégítette már a pár héten ottlakó családok, sőt a népes kirándulók igényeit is. Voltak különféle játéktárgyak és egy jóhangú grammofon. *Végh János* a házigazda szerepét töltötte be, egész nyáron kintlakott, felügyeletet gyakorolt és gondosan ellenőrizte - munkájával előmozdította -, hogy ott a jó rend minden tekintetben fennmaradjon. Még két feladat volt, amit teljesíteni kellett: *László Imre* nagytott fényképének Egyesületünkben való megörökítése és a kölcsönkapott 3150 pengő visszafizetése. Amidőn az egyik már elintézését nyert, a másik biztosítottnak látszott, az elnök az 1940-ben tartott tisztújító közgyűlésen lemondott tisztségéről. „Munkámról és munkánkról egy későbbi nemzedék mond majd bírálatot. Most önként leteszem a munkaszerszámot, hogy más fölvegye és nagyobb lelkesedéssel továbbvigye” - mondta búcsúként. Az Üdülőnek 1940-ben még vezetője maradt s amikor a kölcsön személye bekapcsolásával visszafizetődött - ettől a tisztségétől is megvált.

A kerület új elnöke *Simon István* lett. Elnöksége idején dalárdát és *műkedvelő-társaságot szervezett*. Egy biliárdasztallal vonzóbbá tette az egyesületi életet is. Több ismeretterjesztő, szakelőadás és egy szaktanfolyam volt ebben az évben. Sajnos, sem a dalárda, sem a műkedvelő előadások nem voltak hosszúéletűek. A dalárda nem részesült kellő támogatásban. Kétévi kétségtelenül lelkiismeretes munka után átadta helyét *Szabó Kálmánnak* (1942), aki ekkor már ennek a tisztségnek - egyébirányú nagy elfoglaltsága miatt - nem tudott maradéktalanul megfelelni. *Doró József* 1943-1944 február hó 10-ig a kerület elnöke; nem viselhette tovább, mert azt katonai szolgálata lehetetlenné tette.

Úgy 1946, mint az 1947-ben tartott tisztújító közgyűlés *Fehértai Lászlót* tüntette ki bizalmával és állította a kerület élére. Ő folytatja azt a munkát, melyben több mint két évtizeden át segítőtársa volt Erdélyi Károlynak.

A pusztulás útján (1944). Az ország sorsa a háborúba való beavatkozással lejtőre jutott és a biztos pusztulás felé vezetett. Az 1944-es év azonban minden kétséget kizáró módon bizonyította, hogy ez a pusztulás rohamosan bekövetkezik és elkerülhetetlen. A német katonaság Debrecen március 19-én formálisan megszállta és ezzel megfosztotta a hatóságokat is eddigi önálló intézkedésüktől, de ha valami ebből mégis megmaradt, az csak a német parancsnokság utasítása szellemében volt gyakorolható. Katonai hatóságaink is rádöbbenek már ekkor a szomorú valóságra és a menetalakulatokat csak a Kárpátok vonalára küldték. A németek megszállása és a Sztójay-kormány uralomrajutásával egy csapásra minden megváltozott és továbbfolyt a fölösleges emberpusztítás.

Magyarország 1944-ig - annak ellenére, hogy a háborúba aktív módon már régebben beavatkozott - aránylag nyugodtan élhette napjait. A német megszállás után már számolni lehetett a város bombázásával. Nem késett ez soká. Debrecen az első bombázást június 2-án délelőtt kapta. A vasút, a környékbeli rész és a Vagongyár ekkor nagy károsodást szenvedett és sok ártatlan gyermek és ember meghalt. Ez a támadás a későbbi hónapokban többször megismétlődött; volt olyan nap, hogy egy délelőtt két bombatámadást - egy orosz és egy amerikai - élt át a város szerencsétlen lakossága.

A szeptember 15-i, ötnegyedórás bombatámadásra mindenkor borzalmas érzéssel gondolnak a debreceniek. Az őszi estén a város bombázása teljes légi megvilágítás mellett történt. Azt hitte az óvóhelyre menekült lakosság, hogy minden elpusztult a városban, ami érték volt és nem maradt kő kövön. A város védelme erélytelen és gyöngye volt, alig produkált valamit azon túl, hogy bőgték a német légelhárító ágyúk.

Így tartott ez a rettegés egészen október 19-ig, míg a Vörös Hadsereg katonái városunkba nem érkeztek. Kétnapi elkeseredett harc után történt ez meg és csak az után, amikor a német kivonulók már óriási károkat és robbantásokat hajtottak végre.

A szeptemberi bombázások idején az egyesületi ház a légnyomások következtében nagyobb károsodást szenvedett. A ház tetőzetét jóformán leseperte a légnyomás, összehasogatta és darabokra szaggatta az ablakrámákat és az -üvegeket. A bevonulást megelőző napokban Egyesületünk pinchehelyiségében, ahol több bútordarabot biztosítás céljából elhelyezett a vezetőség, tűz támadt. A nagyteremből pedig máról holnapra eltűnt minden, amihez nagy erőfeszítések és anyagi áldozatok árán jutott Egyesületünk. Valósággal könny jött a szemünkbe, amikor láttuk az egyesületi helyiségben történt pusztulást. Bizony, nem egy-két család használja ma azt, amihez egyedül és kizárólag csak a nyomdászoknak volt joguk. Ugyanez a helyzet a hajdúszentgyörgyi László Imre Nyomdász Üdülőben is.

Az egyesületi Otthon kedves, elkerített udvara a bedülő kőkerítések, a háztetőkről lekerült cserépdarabok és ki tudná megállapítani honnan odakerült törmeléktől valóságos személerakodóhelyé változott. A városban a harci események következtében megszűnt az élet, néptelenné váltak a munkatermek; lepecsételés alá kerültek a nyomdák.

Minden hivatalos hatóság és szerv elmenekült. Égtek a gyárak és a kisebb-nagyobb lakóházak - nem volt tűzoltóság. A város utcáin civilek és különböző katonai ruhát viselő férfiak holtteste feküdt és lépten-nyomon állati hullát lehetett látni. A sok szenvedést átélt ember cél nélkül jött-ment a városban, anélkül, hogy rajta segítettek avagy csak meghallgatták volna. Szomorúan tapasztalhatták azok, akik a háborúért lelkesedtek, hova vezetett az esztelen és minden reális elgondolást nélkülöző politika. Megismerhették azt is, hogy milyen szenvedésekkel és megpróbáltatásokkal jár a harc és a háború.

A munkanélküli, beteg és rokkant tagok minden segély nélkül maradtak, mert a központtal való összeköttetésünk megszűnt; munkanélküliekké váltak a dolgozók is.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés megalakulása - 1944. évi december hó 21-22 - után lényegesen jobbá vált az általános helyzet. Január második felében feloldódott a nyomdák zárolása is. Lapok jelennek meg és kezd megindulni a nyomdáknak az élet. Sok ott a teendő, míg a háború által tönkretett berendezési tárgyak valamennyire is pótolhatók lesznek.

A nyomdai munkásságnak ismét nem volt önálló helyisége. Az ürességtől kongott a szép Otthon mindhárom szobája. A vakolatnélküli fal és mennyezet, mint ijesztő rém nézett a belépőre. Szekérszámra volt ott a törmelék.

Az 1944. évben a debreceni nyomdai munkásságnak minden gondja-baja *Nyíri István Lászlóra* hárult, aki egy személyben minden tisztséget betöltött. 1945 januárjában az ügyek intézésére egy *tizenkettős bizottság* alakult. Első feladata az volt, hogy az Otthon tetőzetét rendbehozzák, hogy az esőzések további károsodásától megóvják az épületet. A nyomdai munkásság bekapcsolásával megkezdődött szeméttakarítási munkálat a következő években befejezést nyert. Az egyesületi élet ideiglenes Otthonra a szakszervezeti székházban talált.

Az 1945. év április havában Nyíri István László fölutazott Budapestre, jelentést tett és elszámolt a pénzügyi vonatkozású ügyekről. - *Lelkes és önfeláldozó munkásságáról* csak az elismerés és dicséret hangján tudunk megemlékezni.

A tizenkettős bizottság működése csak átmeneti jellegű volt. Az 1946. évben már rendes tisztújító közgyűlésen választják meg úgy a segélyzőegyesületi, mint a szervezeti vezetőséget. Ez az év is egyike volt azoknak, amelyre nem szívesen emlékeznek vissza azok, akik átélték - *akik munkából éltek!*

Nagy pénzügyi bonyodalmak elindítója volt az 1946. év január 1. napján bevezetett adópengő-számítás. Ez az adópengő a rendes pengővel egyenlő arányban (1:1) indult. Milyen utat tett meg és hova jutott augusztus 1-ig?...

Csak néhány példát örökítünk itt meg - nem szívesen emlékezünk reá. Egy tízfilléres újság ára július 6-án 20.000 adópengő, a hónap végén pedig 10.000.000 adópengő volt. Ugyanebben az időben az egyesületi illeték 259.000 millpengő és 41.600 adópengő. Végül egy adópengő: 2000.000.000.000.000.000, azaz *kétezer trillió* pengő volt. (Mennyi lehetett a hetibér?)

Nem volt irígylésreméltó helyzete a dolgozónak sem annak ellenére, hogy szinte kétnaponként kapott több és több fizetést. Tudvalévő, hogy a nyomdai munkásság között a lapszedők munkája a legjobban fizetett, de még ők sem voltak képesek egy heti fizetésükből egy liter étolajat vásárolni. Ez az idő nem a becsületes munka, hanem a feketekereskedelem szempontjából volt virágzó és igen jó jövedelmet biztosító. Hogyan éltek az emberek: éheztek, vagy ha volt mit - eladtak.

A forint bevezetése idején - 1946. aug. 1. - határozottan nagyobbmértvű javulás következett be a megélhetés terén. Azok az árak, amelyek a forint indulása idején életbeléptek, nagyrésztben rövidéletűek voltak és egyes árucikkeknél hamarosan kétszeres, sőt háromszoros emelkedést értek el. A fizetések túlzott mértékben alacsonyan állapították meg, nehogy a termelt javak értékénél több pénz kerüljön forgalomba. Egy kéziszedő fizetése, a harmadik év betöltése után, 73,60, egy éjjeli lapszedőé pedig 90,50 forint. Ez a fizetés 1947 május első hetében 100 és 138 forint (ehhez még némi üzemi pótlék jön). Nem így történt ez az értékesítésre szánt ipari és kereskedelmi árucikkeknél. Itt az indulás az 1938. évi árak négyszeresében jutott kifejezésre.

Egy minimumos szedő, három évvel fölszabadulása után, a második világháborút megelőző időkben, heti 54-55 pengő fizetést kapott. Ebből három pár jóminőségű cipőt vehetett, ugyanennek a cipőnek párja 1947 május hónapban 180-190 frt; a hetifizetésből tehát egy pár cipőt sem tud venni egyetlen nyomdai munkás sem. Így van ez a ruházatkódás terén is. Különböző tervek vannak a gazdasági élet megjavítására és helyreállítására, „ha majd ez három

év múlva megvalósul - mondják a terv készítői és a politikusok -, sokkal jobb viszonyok között élnek az emberek, mint azt valaha elgondolni is tudták volna". A sokat szenvedett ember megérdemelné, hogy ez a boldogabb időszak minél előbb bekövetkezzék. A lelkiismeretesen végzett munkára, a munkafegyelemre tehát nagy szükség van, mert csak ezen keresztül juthatunk el az emberesebb életkörülményekhez.

Nehéz időket élt át a nyomdai munkásság, de a legnagyobb nyomorúság között is csodálatra méltót produkált: élte és megvalósította a szocializmust. Rendszeres segítyezést nyújtott 30-35 rokkant-, beteg- és munkanélküliállományú tagjának. Nem feledkezett meg a hadbavonultak családtagjairól avagy özvegyeiről sem. Valóságos megható látvány volt az, hogy a nyomorgó nyomdai munkásság még ezekben a nehéz időkben is fölismerte, erején felül vállalta és teljesítette azt a kötelességet, amelyet már a nyomdalevegővel együtt magába szívott, amelyet a központi Egyesület országos viszonylatban gyakorolni képtelen volt. Ezen a címen 1946 karácsonyán már 1300 forintot fizetett ki. Amidőn ettől a gondtól - központi rendezés folytán - megszabadult, minden megtakarított fillérét a romokban heverő egyesületi helyiség rendbehozására fordította. Említsük meg ezekből, hogy 27 darab ablakszárnyat csináltatott és azokban 50 lapméter üveget helyeztetett el.

Alapos munkálatok elvégzése után a tisztújító közgyűlés ez évben már kifestett és üvegezett helyiségben folyt le. Örömmel látta és tapasztalta mindezt *Brumiller László* országos megbízott és *Kovács János* egyesületi alelnök, kik tisztújító közgyűlésünkön a központ képviselőjében jelentek meg.

A tisztújító közgyűlés óta több berendezési és szórakoztató játéktárggyal gyarapodott Otthonunk. (Négy darab sakktábla, két biliárdasztal és egy nagyobb asztal.) *Brumiller László* információja nyomán az O. B. tekintélyes támogatást nyújtott kerületünknek. Ebből az összegből 50 darab szék beszerzését máris biztosította a vezetőség. A jóleső támogatást bizonyára megérdemelték a debreceniek és azért nagyon hálásak.

Simon István a kerület jubiláris ünnepélyével kapcsolatban egy nagyon szép és régóta hiányolt elgondolást igyekszik megvalósítani egy *vegyeskar* (dalárda) megalakításával.

Ebből az elgondolásból kiindulva alakult meg a legifjabb intézmény működése városunkban és folytatja a próbákat *Lovas József* szaktársunk vezetésével. A szeptember hónapban tartandó ünnepélyen bizonyára nemcsak lelkes elismerésben részesül majd ez a szép és dicséretes munka, hanem kellő támogatásban is. Az indulást szerencsés megerősödés fogja kísérni és valósággá válik egy olyan eszme, amelyet dicső elődeink is többízben akartak, próbálkoztunk vele az idők folyamán mi is.

Higgyük azt, hogy *Simon István* elgondolása, *Lovas József* fáradtságot nem ismerő lelkesedése, a nyomdai és könyvkötő munkásság megértése, minden szépért és nemesért való áldozatkészsége megtermi a két szervezethez illő és méltó gyümölcsöt.

... Megindult egyesületi Otthonunkban az életet jelentő munka. Nincs megállás ezen az úton. Nem kesergünk az elmúlt idők miatt, hanem dolgozunk a jövő kiépítésén, örülünk annak, hogy a nagy katasztrófát úgy-ahogy átvészeltük és - élünk. Van a nyomdai munkásságban életremény a szebb és jobb jövő iránt; életkedv és munkaszeretet, ami által megszerezni és pótolni fogja mindazt, ami a pusztulás áldozata lett.

Él és hat a nyomdászöntudat és áldozatkészség.

Egyesült erővel - előre! Ebben a tudatban lépjük át a 75. év küszöbét és folytatjuk közérdekű munkásságunkat a százéves ünnepélyig.

„Kézt a kézbe, jó barátok - vígan fel tehát!”

NYOMDÁSZTÁRSADALMI ÉLETÜNK MEGNYILATKOZÁSAI

Ez alatt a cím alatt mindazon munkásságról kívánunk beszámolni, amelyek az idők sorrendjében történtek. Sajnos, ez sem lehet teljes, de még ilyen körülmények között is érzékeltek mindazt, ami az elmúlt huszonöt esztendő alatt történt. Arról bizonyoságok ezek a történeti adatokká vált események, hogy Egyesületünk vezetősége minden érdemes munkása életét figyelemmel kísérte és az adott alkalmak mellett nem ment el a tisztelet és a megbecsülés kifejezése nélkül.

Az alábbi tudósítások legnagyobb része a *Typographiában* megjelent és közlésük rövidített formában történik.

A sorozatot igen kedves emlékü találkozó vezeti be, íme:

Három nyomdaváros találkozója Tokajban. Debrecen-Nyiregyháza-Miskolc nyomdai munkássága igen kedves testvéri találkozóra adott alkalmat 1926. június hó 29-én. Ez a találkozó előzetes tokaji szemle és kölcsönös levelezés útján valósult meg. A három nyomdaváros tekintélyes számban jelent meg, mert a nyomdai munkásságon kívül ott láttuk a feleséget, gyermekeket és a tágabb értelemben vett atyafiságot is. - Reggeltől az esti vonatindulásig együtt voltak a kirándulók. A fehér asztalnál épúgy, mint a szabad természet ölen kölcsönösen üdvözölték a megjelenteket *Erdélyi Károly* (Debrecen), *Kubányi Jenő* (Miskolc) és *Schmidt Mihály* (Nyiregyháza) elnökök. Hangsúlyozva azt, hogy egy-egy ilyen találkozó a nyomdai munkásságot még inkább közel hozza egymáshoz és az egyetemleges érdekek szolgálatát viszi előbbre. Valamennyien köszönetet mondtak Erdélyi Károlynak, aki a gondolatot fölvetette és megvalósította. Ígéretet tettek arra is, hogy egy megfelelő időben kölcsönös látogatást tesznek és a kollegiális érzés megerősítésén ernyedetlen erővel továbbra is munkálkodni fognak. (A kirándulásról - sajnos - semmi írott, vagy nyomott emlék nem maradt fenn. Egy akkor készült és immár igen elhalványult fényképről állapítottuk meg a pontos dátumot. Ez a kép arról is bizonyoság, hogy a három város nyomdai munkásságának ez a testvéri találkozója jól sikerült és népes volt.)

Péntek István és Gyökeres Ferenc nyugalombavonulása alkalmából *búcsúünnepélyt* rendeztek a debreceni szaktársak 1927. évi március hó 27-én, Németh Lajos „Csokonai”-hoz címzett vendéglőjében.

A távozó öregek iránti tisztelet, őszinte szeretet összegyűjtötte a nyomdásztársadalmat. Ott láttuk a nyomdák tulajdonosait, igazgatóit; a bajban-örömben velünk érző, őszinte nyomdászbarátot: dr. Erdős Károly lelkészképzőintézeti igazgatót és a szaktársnőket igen tekintélyes számmal.

Gyökeres Ferenc a Városi Nyomda állandósított személyzetének egyik régi tagja, a gépterem vezetője; Péntek István állandósított alkalmazott, korrektor, a nyomdászok szívesen látott, jókedvű tagja, Pista bácsija.

Nem a ma, hanem a tegnap becsületesen érző és cselekvő tagjai, kiknek lehetnek hibái, de a tisztességes jelző méltán illeti őket, mint jó szaktársakat. A „biztos” kondíció kötötte bár cselekvési szabadságukat, de sohasem ragadta el őket az elbizakodottság, az üzlet részéről kapott megbízás. Velünk éreztek, törekvéseink szíves támogatói voltak. Ez az egyszerű magyarázata annak, hogy a kétszáz embert befogadó nagy terem szűknek bizonyult és sokan kívül maradtak.

A munkásság dalköre „Föl, előre Gutenbergnek hívei” nyomdászindulóval nyitja meg az egyszerű, de bensőségteljes ünnepélyt s megkezdődnek az üdvözlések, jókívánságok tolmácsolása a személyzet és az Egyesület nevében. Rasovszky Miklós *Jándy Imre* ez alkalomra írt

versét adja elő átérzéssel, igen értelmesen; Simon István pedig szép bariton hangjával hódít, arat újabb sikert.

A két öreg szaktárson - bár nem vágytak az ünnepeletetésre - látszik, hogy nagyon meghatottak s jólesik mindaz, ami ma körülöttük történik. Érzékeny hangon köszönik a feledhetlen, kedvesemlékű napot. Pista bátyánk betegsége ellenére jó humorral adja elő, hogy „szaktársait mindenkor s ezután is szeretni fogja, ha azonban a Kaszás életét már szűkre szabná: a másvilágon gondol reájuk és az ottani tapasztalatokról rádióértesítést küld”.

Munka után édes a pihenés. Őszintén kívánjuk, hogy az ígéretet hosszú évek multán válthassa be a két öreg, jó kolléga. - Adja Isten!

Simon János és **Benedek Sándor** szaktársakat a debreceniek díszközgyűlés keretében búcsúztatták nyugalombavonulásuk alkalmából - írja a *Typ.* 1932. évi jún. 17-i száma.

Két érdemes szaktársunk vett búcsút ezzel a ténnyel az aktív szerepléstől egyrészt, másrészt pedig egy életen keresztül végzett fásztó termelő munkától. Két szaktársunk nemcsak a munkahelyén, hanem a szervezeti életben is becsülettel állotta meg helyét és áldozatos harcot vívott a nyomdai munkásság jobb életfeltételeket biztosító küzdelmeiben is. Áldozatos volt ez a küzdelem, mert hiszen ezért sok-sok bántalmat kellett elviselniük, nem egy esetben pedig vállalniuk olyan következményeket, amelyek messze sodorták őket a nyugodt, békés élettől, csak azért, mert nem alkudtak meg a helyzettel.

Simon János nagy szerepet játszott a debreceni nyomdászok szervezeti életében és annak kialakításában. Az ő nevéhez fűződik az is, hogy közel három évtizeddel ezelőtt mostoha viszonyok között fog hozzá az ottaniak szakmai neveléséhez előadások tartásával és a Szakkör megalakításával.

Benedek Sándor ebben a törekvésében segítőtársa volt Simonnak. Megértette a kor szavát és példaadásával serkentőleg hatott mindazokra, akik gáncoskodtak. Részt kér és részt kap a közösség érdekeit előbbre segítő munkából és a nyomdai munkásság bizalmából a Segélyző-Egyesület debreceni kerületének az elnöke lesz.

A díszközgyűlésen a gazdasági bizottság elnöke, *Kapusi János* ismerteti a díszgyűlés jelentőségét, majd a Segélyző-Egyesület nevében *Boros József* üdvözli szépen fölépített beszéd keretében a két szaktársat.

A szervezet képviselőjében *Brumiller László* üdvözölte Simon Jánost és Benedek Sándort. A közgyűlés - mondotta - megértékelése annak a tevékenységnek, amelyet ők végeztek a nyomdászközösség érdekeinek előbbrevitelét célzó hatalmas és nagy munkában. Ennél a körülménynél fogva nemcsak debreceni, hanem országos viszonylatban is nagyjelentőségű ez a nap, mert az ország nyomdai munkásságának ügyére is kihatott. Beszédének során rámutatott az elmúlt évtizedek harcaira, amelyek súlyos következmények vállalását is jelentették, de ez sem riasztotta vissza őket attól, hogy fáradságot nem ismerve dolgozzanak a nagy közösségért. Az ország nyomdászágának szeretetteljes, hálás üdvözlését tolmácsolva zárta be beszédét, nyugodalmas életet kívánva a sok küzdelmes esztendő munkája után.

Többek üdvözlő beszéde után *Simon János* szólalt föl, köszönetet mondott az ünneplésért. Hangsúlyozta beszédében, hogy az a sok elhangzott dicséret nem őt, hanem feleségét illeti, mert az ő megértő magatartása tette lehetővé számára a közért való munkálkodást. Ha az önös érdeket nézte volna csak, akkor - úgymond - ma talán másként állna anyagilag és nyugalmasabb jövőnek nézne elébe. De ő tisztában volt ezzel akkor, amikor munkához fogott és ha sor kerülne rá, újra ott kezdené el, ahol elhagyta.

Benedek Sándor meghatottan, keresetlen szavakban mondott köszönetet az ünneplésért. - A díszgyűlést este társasvacsora követte, amelyen *Váradi Alfréd* üdvözölte a két szaktársat, átadva a debreceniek ajándékát.

Sterbinszky László ünneplése. Bensőséges keretek között ünnepelték a debreceni kerület tagjai Sterbinszky Lászlót nyomdászságának *negyvenedik* évfordulója alkalmából 1934. évi április hó 1-én. Az ünnepelt méltán érdemelte ki a szaktársak szeretetét és megbecsülését mindenütt, ahol megfordult. Már tanonckorában bekapcsolódott a mozgalomba. Résztvett a szocialista ifjómunkások szervezésében, első megnyilvánulásaiban, majd fölszabadulása után szervezetünk harcaiban. Mint fiatal ember vándorbotot vett a kezébe. Dolgozott Berlinben és Bécsben, ahonnan tudásban gazdagodva, szocialista meggyőződésében megerősödve került haza. Csakhamar tagja lett a szervezőbizottságnak, amelyben értékes munkát végzett. Huszonnégy évvel ezelőtt kondíciót vállalt a debreceni Városi Nyomdában és azóta nagy ambícióval és ügyszeretettel résztvesz a kerület munkájában, mint vezetőségi tag. A székház nagytermében rendezett ünnepélyen *Erdélyi Károly* elnök a Segélyező-Egyesület, *Rasovszky Miklós* a szervezőbizottság, *Reismann Dezső* az O. B., *Sonnenwirth Lajos* pedig a Szociáldemokrata Párt nevében méltatták az ünnepelt közhasznú munkásságát. - *Sterbinszky László* meghatottan mondott köszönetet a szíveshangú üdvözlésekért és ígérte, hogy a jövőben is mindenkor a közösség érdekét igyekszik munkálni. Ezután a csoport tagjaiból alakult zenekar és műkedvelő-társaság szép műsorszámmal szórakoztatta a megjelenteket.

A debreceni kiállítás. A Gépmezterek Egyesülete a sorozatos vidéki városok meglátogatása rendjén 1934. június 3-4-én Debrecenben *grafikai kiállítást* rendezett. Az Egyesület vezetősége abból a nemes elgondolásból kiindulva, hogy úgy a szakkultúra fejlesztése, mint a nyomdai munkásság közötti testvéries jó viszony ápolása az egyik legfontosabb munkamező: tűzte céljául a kiállítások rendezését. Nagyon helyes és dícséretes elgondolás. A kiállítás szép anyaga napokkal előbb megérkezett. Az elrendezés munkáját - mivel Eperi István és Udvardy Béla csak 2-án este érkezhettek meg - *Rasovszky Miklós* végezte el igen ügyesen.

Az érkezőket az egyesületi ház udvarán a *Nyomdász-zenekar* a Gutenberg-indulóval fogadta, a gyűlésteremben pedig az elnök üdvözölte testvéri érzéstől áthatott beszéd keretében. Az üdvözlésre *Hörnyéki Kálmán* válaszolt.

A kiállítást délelőtt fél 12 órakor a kerület elnöke nyitotta meg. Ezzel a kiállítással - úgymond - a nyomdai munkásság beszédes jelét kívánja szolgáltatni tudásának, gyakorlati képességének; a nyomtatványmegrendelőkkel pedig megismertetni és megkedveltetni az ízléses, szép nyomtatványt. Bár a betű a nyomdászt a közönség széles rétegével köti össze: a nyomtatás technikai részét sokan alig-alig ismerik, még kevesebb azok száma, akik a megrendeléseknél a súlyt a folyton tökéletesbülő ízlésre fektetik.

Udvardy Béla, a közös oktatásügyi bizottság megbízottja, szépen fölépített beszédet intézett a kiállításon megjelentekhez. A nyomdászat kezdeti korszakától kiindulva vezette végig a hallgatóságot a mai modern fejlődési fokig. A kiállítás bizonyosság reá, hogy mesterségünknek művészi mértéke van és remélhető, hogy a szomorú viszonyok leküzdése után úgy a megrendelőközönségnél, mint a nyomdai munkásságban nagyobb mértékben tért hódít a szép, ízléses munka iránti érzék.

Ebéd után a budapesti nagyszámú szaktársak három csoportban megtekintették a város nevezetességeit, az utóbbi években csodálatos szépen fejlődött debreceni Nagyerdőt és az ott rendezett Tiszántúli Ipari és Kereskedelmi Árumintavásárt; továbbá a városi Strandfürdőt, a Stadiont és az Egyetem-telepet. Az egyetem pavillonszerű építkezése, földalatti hosszú folyosói, gépháza, a központi épület szép és magas aulája mind-mind nagyon tetszetek. A látogatási könyvbe *Schmidt Béla* alelnökünk írt emléksort. - Este 8 órakor Kemény János „Kispipa”-vendéglőjében társasvacsora volt.

Üdülőttelep-avatás Hajdúszentgyörgyön. *László Imréről* elnevezett üdülőttelepet ünnepélyes formák között adta át rendeltetésének a debreceni nyomdai munkásság 1935. június 29-én.

A kora reggeli órákban többen kerékpárral érkeztek, a déli vonattal a cigányzenekar, hogy az érkező vendégeket és a nagy nyomdászcsalád tagjait a délutáni órákban méltóan fogadja. Az avatási ünnepélyen Nyiregyháza és Hajdúböszörmény nyomdászságának képviselői, a főnöki részről a Városi Nyomda igazgatója és helyettes igazgatója, a Pannonia-nyomda tulajdonosa, az Egyetemi Nyomda vezetője, továbbá a központi választmány és a szervezet egyik agilis tagja, a párt- és szakszervezetek képviselői jelentek meg és őket mint kedves vendégeket üdvözölhettük a debreceni nyomdai munkásság eme szép és testvéries megnyilatkozású ünnepén.

Erdélyi Károly elnök délután 4 órakor a nagy számban megjelent nyomdai munkásság és a vendégek üdvözlésével nyitotta meg az ünnepélyt. Röviden vázolta az üdülő jelentőségét és köszönettel emlékezett meg *László Imre* és a *központi választmány* áldozatkészségéről, akiknek megértése folytán valósulhatott meg az ideális eszme. *Reismann Dezső* a helyzettel kapcsolatban tartott hosszabb és igen értékes beszédet. A *László Imre* Nyomdász Üdülő is a nyomdászösszetartozás szimboluma és abban a biztos tudatban köszönti a debrecenieket, hogy mint a múltban, a jövőben is öntudatos, fegyelmezett tagjai lesznek Egyesületünknek. Formás beszéd kíséretében fejezték ki jókívánságukat *Fazekas János* (Nyiregyháza), *Major J.* (Hajdúböszörmény), *Szabó Kálmán* szaktársak és *Kovács Lajos* elvtárs. Üdvözlő levél és távirat érkezett: a Kéziszedők Körétől, a Gépmezterek és Nyomók Egyesületétől, a Hírlapszedők Körétől és *Schwarcz Ernő* és nejétől.

Elnök megköszönve a jókívánságokat, annak a reményének adott kifejezést, hogy debreceniek áldozatkészsége az üdülőttelepet hivatása magaslatára emeli és ott a nyomdászszolidaritás további ápolásra talál.

Ezután a cigányzene vette át a további szerepet és húzta talp alá a jó táncszámokat. Az emelkedett hangulat közepette olvasta föl *Kapusi János* humorostárgyú versét.

Városközi találkozó Nyiregyházán. Külső kereteiben is impozáns, minden tekintetben propagatív erejű városközi találkozót rendeztek a nyiregyházi nyomdai munkások 1935. augusztus hó 4-én a Nyiregyháza melletti Sóstófürdőn.

A városközi találkozón a központ képviseletében *Brumiller László*, míg a debreceniek megbízásából *Erdélyi Károly*, a debreceni kerület elnöke, mintegy 25 főnyi csoport önkéntes kiránduló élén vett részt. - A debreceniek ily nagyszámú megjelenése a találkozón fényesen igazolta a városközi találkozók rendezésének fontosságát mind szervezeti, mind kulturális vonatkozásban.

Nevelő hatása is van az ilyen találkozóknak, mert hiszen tagadhatatlan tény, hogy a fejlettebb nyomdász kultúrájú városok munkássága természetszerűleg bizonyos fokig szellemi fölényben van a kisebb nyomdavárosok munkássága fölött. A szellemi javak tehát ezúton közkinccsé válnak és nevelőhatású cirkulációjukat a köz javára teszik meg.

A város és a kies fekvésű Sóstófürdő megtekintése után társasbédén vettek részt a találkozón megjelentek, ahol *Schmidt Mihály*, a nyiregyházi csoport elnöke üdvözölte a központ és Debrecen küldötteit, valamint a főnöktestület tagjait és a nyomdászbarát vendégeket. Üdvözlő szavaiban a találkozás fontosságáról szólott s lelkes szavakban mondott köszönetet a központ megértő erkölcsi támogatásáért s a képviseltetésért. Kiemelte *Brumiller László* ügybuzgó tevékenységét, akit kötelességén túlmenően s annyi gonddal és szeretettel tölti be úgy a szerkesztői, mint szervezeti funkcionáriusi tisztét.

Erdélyi Károly méltatta a városközi találkozók szervezeti szempontból nagy horderejű szükségességét s Debrecen város össznyomdászságának tolmácsolja szeretetteljes köszöntését. Beszéde további folyamán megemlékezik *Brumiller László* tízéves szerkesztői munkásságáról. Élénk színekkel ecseteli azt az áldozatos, sokszor emberfeletti munkát, amelyet kifejt a szervezet erősebbé tétele érdekében.

Brumiller László hosszabb beszédben foglalkozik az elhangzott fölszóalásokkal. A központ teljes elismerését juttatja kifejezésre a városközi találkozó megrendezésének gondolatáért. Méltatja annak nevelőhatású jelentőségét. Majd a személye iránt megnyilvánuló megtiszteltetésért mond lelkesítő, a szervezet iránti hűségre inspiráló hatású köszönőszavakat.

Az ünnepi jelentőségű találkozóról távozó debreceniekhez *Urbán Ferenc* mond lelkes hangon búcsúszavakat, kiemelve a debreceniek részéről többször tapasztalt meleg testvériesség megnyilvánulásának a nyiregyháziakra gyakorolt jótékony hatását.

A debreceni nyomtatványkiállítást 1936. március hó 22-23-án tartottuk meg a debreceni városháza nagytermében. A hatalmas, világos helyiségben szakszerűen felállított állványokon és forgókon kiállított nyomtatványok szemet és lelket gyönyörködtetően hatottak. A gépmes-terek tablói, a pompás színnyomatok, szellemesen találó címlapok teljesen újszerűek voltak.

Pompásan illeszkedtek be a körbe a helyi nagyobb nyomdák, névszerint: a Városi, Tiszántúli, Magyar Nemzeti, Nagy Károly és Társai, Liebermann-testvérek, Egyetemi Nyomda kollektívái is. Akik a kiállítást végignézték és azt érdeklődő figyelemmel kísérték, azt állapíthatták meg, hogy ez a kiállítás úgy méreteiben, művészi kivitelében, mint látogatottság tekintetében az eddig rendezettek között első helyen állt.

Jóval 10 óra előtt nagyszámú közönség lepte el a városháza nagytermét. A megjelenteket kerületünk elnöke: *Székely János* üdvözölte és fölkérte *Zöld József* h. polgármestert a kiállítás megnyitására, aki szépen fölépített beszéd keretében vázolta a múlt és a jelen nyomdász-történetét. Bámulatos tájékozottságra vallóan festette meg Gutenberg János találmányának jelentőségét, párhuzamba vonva az akkori idők kezdeti nehézségeit a mai, szinte a művészetig tökéletesített technikával. Majd további hasznos munkára kérte a kiállítókat s a kiállítást ünnepélyesen megnyitotta.

A megnyitó beszédre *Dukai Károly* mesterszedő válaszolt, rámutatva arra a szinte egyedülálló ügyszeretetre, amellyel a város mindenkori vezetősége a könyvnyomtatás művészetével szemben viseltetett. Példaként hozta fel Huszár Gál pap esetét, aki Kassáról való menekülése után e város falai között talál menedéket és a város vezetősége részéről pártfogást. Itt állította föl a magával hordozott nyomdát s adta ki első, magyar nyelven megírt debreceni munkáját 1561-ben. Kérte a város vezetőségét, hogy ezt az ügyszeretetet továbbra is tartsa meg és támogassa a nyomdászatot, mint a haladás és művészet eszközét.

Ecsetelte a kiállítás kultúrmissziói voltát és annak szükségességét, mert a szépen elkészített és kollektíve kiállított nyomtatványok gyönyörködtetik a lelkeket és mert az ilyen kiállítások a közönség szépérzékének fejlesztésén kívül a jó nyomtatványok gyakorlati értékét is igazolják. Végül arra mutatott rá, hogy a haladás ily szembenűő eredményei főleg annak tudhatók be, hogy az ipar nagy zöménél harmonikus együttműködés áll fönn munkás és munkaadó között, és hogy csakis ilyen üzemekből kerültek ki a kiállított anyagok is.

A két napig tartó kiállítás látogatóinak száma legalább is 7-8000 főre tehető, sőt a nem csökkenő érdeklődés azt mutatta, hogy még a harmadik kiállítási napra is szükség lett volna.

Debreceniek látogatása. A debreceni csoport vezetősége ezévi programjába vette egy budapesti tanulmányút rendezését is. Ez vált valósággá 1937. május 8-án a filléres gyorsvonat indítása alkalmával.

A negyvenöt nyomdai munkást és feleséget hozó vonat 10 óra után futott be a Nyugati pályaudvarra, ahol őket az ügybuzgó és fáradhatatlan Reismann Dezső, Ostermayer Mátyás, Weisz Béla és a régi debreceniek részéről Szilágyi Imre vezetésével igen sok Budapesten dolgozó debreceni fogadta.

A menet iránya a „Globus”-nyomda volt, hol az egybegyűlt debrecenieket *Ostermayer Mátyás* üdvözölte az oktatásügyi bizottság nevében s ígérte, hogy a rendelkezésre álló rövid idő célszerű kihasználása révén mindent elkövetnek, hogy ez a kirándulás tanulságos legyen és a debreceniek kellemes emlékekkel távozzanak. Az üdvözlésre *Erdélyi K.* válaszolt: A kollegiális érzés, a békés és harmonikus életre való törekvés és az ismeretgyarapítás hozott ide bennünket s ha ezt tapasztaljuk, illetőleg nyújtják a budapesti szaktársak, boldog érzéssel távozzunk - mondotta. - *Udvardy Béla*, ez a szakmájába nemcsak lelkes, hanem valósággal szerelmes szaktárs tartott sok jóigyekezettel és szaktudással alátámasztott alapos, a részletekre is gondosan kiterjeszkedő előadást a mélynyomási eljárásról. *Kapusi János* az előadásért, valamint a műintézet rendelkezésre bocsátásáért fejezte ki köszönetét úgy az igazgatóságnak, mint mindazoknak, akik a tanulmányi kirándulást lehetővé és szemlélhetővé tették.

Innen *Reismann Dezső* kalauzolása mellett a Nyomdász-Otthonba ment ki a debreceniek nagy része, ahol az ebéd elfogyasztása után *Erdélyi Károly* fejezte ki a látottak fölött a debreceniek általános tetszését és a tapasztalt figyelmet megköszönte.

Debreceniek kegyeleti ünnepe Hajdúhadházon. A debreceni nyomdai munkásság 1937. június hó 28-án részben vonaton, részben biciklin kirándult Hajdúhadházra, hogy ott *Ember Lajos*, a Városi Nyomda volt művezetője és a debreceni nyomdászegyesület legutoljára elhunyt alapító tagjának síremlékénél kegyeletesen áldozzon.

A kegyeletes ünnepekre érkező debrecenieket *Kállay János* nyomdatulajdonos és *Sápy* szaktárs fogadta. Ezután a csoport a temetőbe vonult, ahol az elhunyt nővére és annak unokája is megjelent.

A sírnál *Erdélyi Károly* méltatta az elhunyt érdemeit rövid, de gondolatokban gazdag beszédben. Kiemelte, hogy *Ember Lajos* egyik lelkes úttörője és alapító tagja volt a debreceni nyomdászegyesületnek és az is maradt egész életében. Beszéde végétével elhelyezte a debreceni kerület szalagos koszorúját, amelyen a következő felírás volt: „Kegyeletünk jelül - a debreceni nyomdászok.”

Ezután *Kapusi János* emlékezett meg kegyeletes szavakkal az elhunyt alapító tagról. Beszéde mély nyomot hagyott az ott megjelentek és az elhunyt hozzátartozóinak lelkében-szívében s néhány percig néma csendben időztek a szépen gondozott sírnál.

A beszédek elhangzása után az elhunyt nővére kedves szavakkal hívta vendégül az ünnepségen résztvevőket.

Abban a jóleső tudatban tértek vissza Debrecenbe, hogy részesei lehettek és kötelességüket teljesíthették megjelenésükkel a kegyeletes ünnepeken - *Ember Lajos* alapító tag soha el nem múló emlékezetének.

Debreceniek Miskolcon. Felejthetetlen és fölemelő találkozás volt 1937. június 27-én Miskolcon e két város nyomdászágának. A Miskolcra érkező filléressel 40 főnyi csoport hozta el az Alföld nyomdászágának szolidáris megnyilatkozását a nagy nyomdászcsalád iránt. - *Debrecen* és *Miskolc*. Két vidéki kerület, két vára Egyesületünknek, két figyelő örködő örszem az árszabály, a szervezet és a munkásszolidaritás fölött. Csak akik ily testvéri találkozásban részesei voltak már, azok tudják igazán fölmérni annak értékeit, magasztos célkitűzéseit, a vidékre és az egész ország nyomdászágára kiható erkölcsi erőit.

Reggel 8 órakor futott be a debreceni filléres Miskolcra. Az egyesületi székházban találkoztak ezután a két kerület tagjai, ahol barátságos üdvözlések után, a városon végig egy sétát téve, az erdei vasúttal Lillafüred megtekintésére indultak a debreceni vendégek. Szép és kellemes délelőtt volt. A hatalmas hegyek között, erdők közepén fekvő tó partján jólesett az ebéd elfogyasztása. Majd az Anna-cseppkőbarlang megtekintése után visszatértek Miskolcra.

Az Avas-hegy tetejéről gyönyörű panoráma tárult az Alföld síkjához szokott nyomdai munkásság szeme elé. És hogy e látványt minél tovább élvezhessék, a miskolciak egy tágas avasi pince terraszán vendégelték meg a debrecenieket.

Erdélyi Károly, a debreceni kerület elnöke, mélyenszántó beszédben emelte ki itt a két város találkozásának jelentőségét, rámutatván a vidéki nyomdászság összefogásának szükségességére az egész ország nyomdászságának szempontjából. *Kapusi János* hasonló szellemben tett hitet a debreceniek nevében, örvendve annak az igaz barátságnak, mellyel a miskolciak részéről találkoztak.

Ostermayer Mátyás (Budapest) fölszólalásával gondolatban elvitte a két város nyomdászságát a fővárosi szaktársak János-ünnepéjére.

A miskolciak nevében *Márkus Lajos*, a kerület elnöke, köszöntötte a vendégeket. Mint testvér a testvért fogadják egymást a nyomdászok szerte a világon, még akkor is, ha sosem látták egymást. Ez az igazi szolidaritás, melyet minden öntudatos nyomdász vall és cselekszik, jut kifejezésre e két város nyomdászságának találkozájában is. A miskolci kerület nevében, mint egy zászlócsereszerű emléket, átnyújtja *Lovász Laci* bácsi ajándékát, a miskolci „Rákóczi-torony” szlőjd-munka képmását, szimbolizálva ezzel a testvéri kapcsolat fönntartásának szükségességét.

Kellemes és hangulatos est volt az Avason. *Simon István* (Debrecen) gyönyörű baritonján sorra szólaltak meg a régi jó magyar és mūdalog, egynéhány röpké óra alatt egybeforrt két nagy magyar város nyomdászsága testvéri találkozáján. - Este 9 órakor indult a vonat Debrecen felé. Hisszük és reméljük, hogy amerre vonatuk elhaladt, de attól távol is, megérik azt a vidéki városok nyomdász munkásai, hogy e találkozó nemcsak *Debrecen* és *Miskolc* barátsága volt csupán, hanem példamutatás arra is, hogyan építse ki a vidék a személyi kapcsolatok megteremtésén is a maga és az összesség nagy ügyeinek útját.

Kell, hogy az egyes városok nyomdászai kimozduljanak otthonukból és megmozduljon velük együtt a szolidaritás szelleme, hogy hatványra emelje szervezetünk erejét. Ez volt a célja Debrecen és Miskolc nyomdászsága találkozájának és hisszük, hogy ezt el is éri!

Miskolciak Debrecenben. Ismét egy találkozás, mely bizonyította, hogy él a nyomdász-szolidaritás. A debreceniek nyári miskolci kirándulása után 1937. október 10-én az avasalji városból látogatott el harminc szaktárs Debrecenbe, hogy megtekintsék az ősi cívisvárost s bizonyosságát adják testvéri közösségérzetüknek. A debreceniek olyan programmal és vendéglátással várták a miskolciakat, amely pillanatnyi megállást sem jelentett s az egész nap tanulságos látogatásokkal telt el, végül egy mindenkit összeforrasztó összejövettel végződött.

Érkezés után a kerület székházába vonultak a miskolci vendégek. *Erdélyi Károly* elnök szíveshangú üdvözlő beszéde után csoportosan az országos híró Déri Múzeumot tekintették meg. Az Ecce homo-teremben *Munkácsy Mihály* nagy művészetét áhítattal szemlélték. A képtár megtekintése után ebéd következett, majd szintén a debreceniek vezetése mellett a gyümölcs- és virágkiállítást nézték meg. Ezután látogatást tettek a Tisza István Tudományegyetem központi épületében, ennek gyönyörű, üvegkupolás díszudvara valósággal ámulatba ejtette a mai Debrecen még nem ismerő miskolci nyomdászokat. A klinikai telepen tett séta után a nagyerdei városi fürdőtelepet is megtekintették a vendégek, mely után a székházunkban rendezett összejöveten vettek részt. A vendégeket a szépen díszített nagyteremben terített

asztalok várták s a nyomdászasszonyok áldozatkészségéből finomnál finomabb falatok és italok frissítették fel. Itt *Schuller Károly*, *Erdélyi Károly*, *Lovász László*, *Kapusi János* köszöntőikben hangsúlyozták égető problémáink közepette is a nyomdászszolidaritás minél szélesebb kiépítését s úgy látták, hogy e cél felé a két város nyomdai munkássága tudatosan halad. *Simon István* és *Kiss Béla* kollégák gyönyörű magyar dalokkal szórakoztatták a társaságot, amely a jó cigányzene és a mindjobban emelkedő hangulat hatására táncra perdült. A jólsikerült est végén Erdélyi Károly szaktárs meleg búcsúszavaiban ígéretet tett a debreceniek nevében a jövőévi miskolci látogatásra, egyben a miskolciakat is meghívta egy kellemes napra a hajdúszentgyörgyi László Imre Nyomdász Üdülőbe. Az induló vonatnál aztán meleg kézszorítások és benső baráti ölelések keretében búcsúztak egymástól a viszontlátásig a két város nyomdászeit.

A debreceni nyomdászok Nyiregyházán. Az 1938. évi június 28-án a nyiregyházi nyomdászok kegyeletos, lélekemelő érzésről tanúskodtak, amikor is a két évvel ezelőtt elhunyt *Urbán Ferenc* szaktárs sírjához zárandokoltak, ahol a felállított, nagyszerű elképzeléssel és kivitelezéssel készült, az elhunyt méltó egyéniségét kifejező, szimbólumként ható sírkövet felavatták és megkoszorúzták. Erre az aktusra eljöttek a debreceni nyomdászok is, bizonyosságot téve kollegiális érzésükről és barátságukról. Két csoportban érkeztek Nyiregyházára: kerékpáron Erdélyi Károly, vonaton Kapusi János vezetésével. A gyülekezés helyéről a két város nyomdászai együtt vonult ki a sírhoz, ahol az avatóbeszédet *Venkovits K. Lajos* mondta, kifejezve a sír előtt azt a hódolatot és szolidaritást, mely érzés kell hogy kíséreljen valamennyiünket az életen át, a síron túl is, ami oly nagyra, erőssé tette a nyomdászszolidaritást. Ezt kell hogy hirdesse a szimbolizált sírkő is maradandóan az utódoknak. Majd elhelyezte a síron a nyiregyházi szaktársaknak a szeretet tűzpiros virágaiból font koszorúját. Utána a debreceniek nevében *Erdélyi Károly* mondott lélekből jövő, szívhez szóló szavakat, melyekkel az elhunyt emlékének adózott, kifejezve soha el nem múló kegyeletüket. Megható szavai után elhelyezte a síron a magukkal hozott gyönyörű koszorút. *Fazekas János* az elhunyt munkásságát, életét ecsetelte szép szavakban. A helybeli sajtó szerkesztősége nevében *Verő Miklós* szerkesztő emlékezett meg az elhunytól, aki sokat dolgozott tollával a lapnak is.

Urbán Ferenc nemcsak Nyiregyházán, hanem az egész ország nyomdai munkássága előtt kedvelt és szeretett jó szaktárs volt. Tanulságos és mindenkor helyes elgondolásból megírt cikkeit a *Typographia* útján jól ismerte a nyomdai munkásság. Szerény és jellemes ember volt. Elhunytával érzékeny veszteség érte a közösség ügyéért lelkesen dolgozók táborát. Közérdekű és szakcikkeit *Nyíri* néven írta.

A lélekemelő kegyeleti ünnepség után az egész társaság kivonult a Sóstógyógyfürdőre, ki vonaton, ki kerékpáron, ahol ötvenperces ebéd várta az érkezőket.

Az első pohárköszöntőt *Venkovits K. L.* mondta. Üdvözölte a debreceni szaktársakat. Rámutatott arra, mily fontos a mi életünkben az ilyen találkozás és ez különös jelentőséggel hat Nyiregyháza nyomdai munkásságára a mai nehéz időkben. Ez a találkozó hivatva van bizakodást, erőt önteni a reményvesztettekbe, hogy az eljövendő szebb jövő reményében kitartásra buzdítsa őket. Arra az összetartásra és szolidaritásra ürítette poharát, mely oly nagyra tette a nyomdászcsaládot. - *Kapusi János* pohárköszöntőjében hangsúlyozta, hogy a vidék nyomdai munkásságára nagy hatással van egy ilyen testvéries találkozó. - *Erdélyi Károly* elsősorban a fehér asztalnál megjelent munkáltatókat üdvözölte. Megállapítván, hogy ezzel szép tanújelét adták ragaszkodásuknak és együttérzésüknek. Beszéde további részében a nyiregyházi nyomdai munkásságot köszöntötte, akiknek emlékeztetükbe véste, hogy most már rajtuk a sor, hogy a régóta esedékes debreceni kirándulást mielőbb megvalósítsák.

A nyiregyházi nyomdai munkásság a következő (1939) évben már meglátogatta a debreceniek, illetőleg viszonzta a több ízben történt debreceniek látogatását. Nem az volt a

cél, hogy Debrecen városát megtekintsék - hiszen valamennyien jól ismerik az öreg cívisvárost - hanem az, hogy megismerjék a *hajdúszentgyörgyi László Imre Nyomdász Üdülőt*.

A reggeli vonattal a nyiregyházi és debreceni nyomdai munkásság kiutazott az Üdülőbe. A gyönyörű szép idő nagyrészt hozzájárult ahhoz, hogy ott jól érezzék magukat a vendégek. *Végh János, Röff Sándor* pedig mindent elkövettek, hogy az ebéd kifogástalan, jó és bőséges legyen. Nem volt semmi baj. Megnyerte a nyiregyháziak tetszését az Üdülő egészséges fekvésű helye, az ott tapasztalt tisztaság és rend.

A nyiregyházi nyomdászok különben igen jól érezték magukat az Üdülőben és amint mondták: kellemes emlékekkel távoztak.

Debrecen igazi értéke. Nagyszerű - szellemekben és lelkekben páratlanul gazdag - tanulmányi látogatást tettek a debreceni nyomdászok a jubiláló ősi kollégium boltíves falai között elhelyezett Református főiskolai Nagykönyvtárban 1938 november hónapban. A szépségben megjelenteket *dr. Varga Zsigmond* egyetemi tanár, a könyvtár tudós igazgatója vezette és mindvégig lebilincselő, közvetlen modorban megtartott előadásban ismertette a könyvtár kincseit. A négyszázéves főiskolai könyvtár 300.000 kötetével ma sorrendben Magyarország negyedik legnagyobb könyvtára, de világviszonylatban is az elsők között áll gyűjteményének elsőkiadású és egyetlen példányaival. Nehéz pár sorban még csak ízelítőt is adni azokról a remekművekről, az emberi kultúra egy-egy igazgyöngyszeméről, amik ott felhalmozva vannak és amelyek nagy részét szegénysorsú kollégiumi diákok kéregették, koplalták, gyűjtötték össze külföldi tanulmányútjaikon és batyuba kötve, gyalog vándorolva és az akkori szigorú cenzúra elől csempészve, a hátukon hozták haza a kollégium részére. De nagy részét adták a mi elődeink is, a négyszázéves debreceni könyvnyomtató kultúra művelői, akik az előállított műveikből egy példányt a könyvtár részére is juttattak. A reformáció első termékei eredeti kiadásokban. Kálvin és Luther művei, zsoltárok, kódexek, bibliák 1444-48-ból, Gutenberg idejéből. A híres Elzevir-kiadványokból 503 (!) kötet. Kéziratok térképek 1478-ból. Kepler, Galilei és Kopernikus csillagászati térképe, növénytan könyvek csodálatos szépségű kézfestésű illusztrációkkal. Dürer, Rubens, Cranach és Holbein világhírű fametszetei, többszázéves exlibrisek, eredeti Árpádház-korabeli oklevelek 1246-ból, nemesi levelek, eredeti kéziratok Csokonai, Kossuth, Petőfi, Arany és Adyól. Remekművű bőrkötések sorozata gazdagítja a nagyértékű könyvtárt, melynek a debrecenkörnyéki ásatások során előkerült rendkívül értékes őskori leletei is igazolják a Tiszántúl ősi kultúráját. A debreceni kollégiumi diákok rézmetszetei és tűzoltószerszámai, Csokonai Vitéz Mihálynak karrarai márványból faragott mellszobra Ferenczy Istvántól és rengeteg történelmi ereklye a magyar szabadságharc idejéből. - Lehetetlen meghatódottság nélkül belépni az oratóriumba, ahol 1849. január 9-től május 22-ig Kossuth Lajos vezetésével az országgyűlés ülésezett és ahol a Habsburgokat detronizáló határozatot meghozták. A szószerk, ahonnan Kossuth beszélt, a padok, ahol a képviselők ültek, a falak, a zászlók és az akkori idő falragaszai és egykori metszetei mind-mind történelmi levegőt árasztanak és ez az egész együttvéve, mint „csak egy vidéki” főiskola gyűjteménye, mindennél ékebben bizonyítja a magyar faj kulturális erejét és életrehivatottságát. Jogos büszkeséggel említette hát fel a könyvtár tudós igazgatója a nemrégiben ittjárt előkelő idegennek, a francia kamara külügyi bizottsága elnökének szavait, akinek megmutogatták a város látványosságait és végül a könyvtárba elvitték, hogy: „Uraim! Miért nem ide vezettek engemet megérkezésemkor rögtön, mert hogy Debrecen mi volt és mi ma, azt csak itt lehet igazán meglátni!”

A szaktársak nevében *Erdélyi Károly*, a kerület elnöke mondott pár keresetlen szóval köszönetet *dr. Varga Zsigmond* igazgatónak az értékes előadásért, valamint a jólsikerült nap gazdag tanulságaiért.

A tízéves Otthon. A debreceni nyomdai munkásság 1938. szept. hó 8-án délután 4 órakor tartotta félévi közgyűlését és a debreceni Otthon tízéves évfordulóját.

A tízéves ünnepély egyik szép és megható jelenete volt *Ember Lajos* alapító tag, volt városnyomdai művezető fényképének közgyűlési termünkben való elhelyezési aktusa. A képet a Városi Nyomda igazgatósága és felügyelőbizottsága jóakarató megértése folytán kapta Egyesületünk. A közgyűlés résztvevői állva, a legnagyobb csöndben és figyelemmel hallgatták az elnöki megemlékezést: „... Legyen ez a kép itt, ebben a teremben a mi életünk figyelője és minden szép, nemes cselekedetre buzdító; tanítson az egymás megértésére és megbecsülésére is.”

Erdélyi Károly iránt nyilatkozott meg a debreceniek szeretete azon az estélyen, amelyet immár hagyományosan rendeznek meg közgyűlésük napján, ez esetben 1939. január 22-én.

A szeretet és megbecsülés kinyilatkoztatására az szolgálta alkalmul, hogy Erdélyi Károly, a kerület elnöke, aki hosszú évtizedek óta tevékenykedik a debreceni és általában a nyomdai munkásság érdekeinek az előbbreviteléért, élete *ötvenedik* esztendejének fordulójához érkezett...

Az estélyen *Schmidt Béla* (Budapest) Egyesületünk elnöke hosszabb beszédben foglalkozott az Egyesületnek a tagok érdekében végzett tevékenységével, szociális célkitűzéseivel és azzal a közös munkával, amelyből Erdélyi Károly maradéktalanul vette ki részét. *Fuchs Jenő* (Budapest) a központ üdvözlését és háláját tolmácsolta. *Szabó Kálmán* meleg és szeretettől áthatott szavakkal emlékezett meg arról az együttműködésről, amelyet a mi nagy közösségünk érdekében együtt végeztek.

Brumiller László beszédének tengelyében a szolidaritás mindent átfogó érzését állította és megemlékezett a debreceniek nagymultú elődeiről: *Ember Lajos*, *László Imre*, *Simon János*, *Sterbinszky László*, *Kapusi János*, valamint *Szabó Kálmán* szaktársáról, akik még ma is fáradhatatlan szolgálói a mi érdekeinknek Erdélyi Károly szaktárssal együtt, és akik példátadó tevékenységükkel szolgálnak az elismerésre és irányt mutatnak a mai generációnak jövőt építő munkásságukhoz. *Fehértai László* a debreceni helyi választmány nevében köszöntötte fel az ünnepeltet és fejezte ki elismerését a kerület érdekeit előbbrevivő munkásságért; majd átadta a debreceniek ajándékát.

Erdélyi Károly válaszolt az üdvözlésekre és hálásan köszönte a személyével kapcsolatos megnyilatkozásokat, valamint a debreceniek figyelmességét. Sohasem az elismerésért, hanem a közösség ügyének előbbrejutásáért dolgozott szívesen. Különösebb értéket tulajdonít annak, hogy ezen a szerény ünneplésen itt látja Egyesületünk elnökét is. Eddigi munkásságát azért és csak olyan mértékben végezte, amennyiben az a közösség érdekét és boldogulását jelentette. Ezt a munkát majd a fiatalabb nyomdai munkásoknak kell vállalni és tovább folytatni.

Dózsa György városnyomdai igazgatótól 1939. október hó 14-én történt nyugalombavonulása alkalmából, a „Gambrinus”-étteremben szépen sikerült ünnepély keretében búcsúzott a nyomda személyzete. Az ünnepi beszédet *Simon István* tartotta. Dózsa György a nyomda élére az egyik legnehezebb időszakban került és a nehéz viszonyok ellenére is sikerült annak megmentése, sőt: a fokozatos fejlődés útjára vezetése. Igaz, hogy ehhez a személyzet is nagyrésztben hozzájárult, mert az előzőleg élvezett fizetéseket a minimumra kellett leszállítani és fokozni a munkamenetet, hogy a Városi Nyomda továbbra is megélhetést biztosítson a nyomdai munkásságnak. *Dózsa György* 1901 október elején lépett be a Városi Nyomdába, ahonnan az öreg *Furmann Lajos* már nyugalomra vágyott; kétségtelenül törekvő és tanulékony fiatal szaktárs volt, így hamarosan mesterszedővé képezte magát. Tevékeny részt vett egyesületi életünkben úgy is mint választmányi tag, úgy is mint egyszerű

tag. László Imre elnöksége idején jegyzői, a későbbi években már elnöki tisztséget töltött be. Budaházy Dezső 1913-ban történt lemondása folytán a nyomda főkönyvelői állására Keresztessy István művezető őt hozta javaslatba. Keresztessy István halála után pedig (1927) Dózsa Györgyöt választotta meg a nyomda felügyelőbizottsága igazgatónak. Ilyirányú munkásságát búcsúja alkalmából úgy a felügyelőbizottság, mint a város polgármestere a legnagyobb elismerésben részesítette és amint mondták, méltó lesz neve arra, hogy a nyomda történetében megörökíttessék.

A szegedi jubileum. A szegedi nyomdai munkásság 1939 augusztus havában *díszközgyűlés* keretében kettős ünnepet ült. Az ünnepség első része a mi testvéri szolidaritásunknak volt szívet-lelket gyönyörködtető kivetítése, míg a másik része az ünnepségnek *Wanko Vilmos* iránt érzett hála és kegyeletes érzés lerovása.

Az ünnepélyen - mely a szegedi székház tízéves évfordulója is - a debreceni kerület jókívánásait *Nyíri István László* fejezte ki.

A szegedi kerület 1945-ben kilenc érdekes szaktársunkat részesített *jubileumi ünnepélyben*. Ebben az időben a közlekedés igen bizonytalan és nehéz körülmények között történhetett. A debrecenieket azonban még a hihetetlenül nehéz idők sem riasztották el a kollegiális kötelességek teljesítésétől; a kerület képviselője: *Patai Gyula* pedig minden veszedelemmel és fáradsággal szembenézett, hogy megbízatásának maradéktalanul eleget tegyen: átadja a jubilált szaktársaknak a debreceniek jókívánatait és bebizonyítsa, hogy nincs olyan gátló körülmény, mely a nyomdászt a nyomdásztól elválassza.

Kiemelkedő nap a szegedi kerület életében 1947. évi június hó 5. Díszközgyűlés keretében ezen a napon helyezték el az egyesületi helyiség nagytermében *Gyürey Rudolf* és *Zamóczay Béla* nagytűtött arcképét. Mindketten szegedi származásúak és olyanok voltak, akik nemcsak a kerület, hanem országos viszonylatban is eredményes munkásságot fejtettek ki és méltóknak bizonyultak a nyomdai munkásság hálájára. Áll ez különösen *Gyürey Rudolf* munkásságával kapcsolatban, aki az utóbbi években az országos megbízotti tisztséget töltötte be a nyomdai munkásság teljes megelégedésére.

A debreceni nyomdai munkásságot a díszközgyűlésen *Szabó Kálmán* polgármester és *Patai Gyula*, a H. B. elnöke képviselte. Megemlékeztek a két elhunyt szaktárs hervadhatatlan érdemeiről, önfeláldozó munkásságukról és kifejezték azt a mélységes fájdalmat is, melyet a debreceni kerület egyetemlegesen érez *Gyürey Rudolf* mártírhalála folytán. A jó szaktársak személyét megörökítő kép alá - mint azt *Patai Gyula* mondotta - méltán oda lehetne írni: „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.”

Ez a kegyeletes hangulatú díszközgyűlés nemcsak az eltávozott jó vezetők iránti tisztelet őszinte kifejezője volt, hanem ezen túl azt is bebizonyította, hogy a kerület vezetősége hivatása magaslatán áll és az ottani nyomdai munkásság jól tudja mi a kötelessége azok iránt, akik egész életükkel és halálukkal is a közösséget kívánták szolgálni.

Kapusi János szaktársat abból az alkalomból, hogy egészségügyi állapota betegsége következtében erősen megrendült és így a közérdekű munkák végzésétől visszavonulni kényszerült, a debreceni nyomdai munkásság bensőséges ünneplésben részesítette 1940. évi január hó 28-án a „Gambrinus” éttermében tartott igen népes összejövetelen.

Nyíri István László a szervezőbizottság nevében üdvözölte *Kapusi Jánost*, aki tizenhárom esztendőn át viselte a bizottság elnöki és tizenöt esztendeig a Segélyző-Egyesület pénztárosi tisztségét; tagja, majd elnöke a békéltetőbizottságnak és a vidéki bérszabályzati bizottságnak. Működése és munkája mindenütt kifogástalan, szerény egyéniségének megfelelő volt és a debreceni nyomdai munkásság szempontjából hasznos. Amikor egy ilyen sokoldalú szaktársunktól kell elválnunk, a veszteség a legérzékenyebbnek mondható. Csak abban a tudatban

nyugszik meg a nyomdai munkásság, hogy ezt az elhatározó döntő lépést Kapusi Jánosban gyöngye egészségügyi állapota tette indokolttá. Azonban hiszi és reméli, hogy egy kedvezőbb helyzetben továbbra is azok között fog lenni, akik Egyesületünk érdekét szolgálják minden erejükkel. Köszöni a közösség érdekében végzett hasznos és eredményes munkát. Jóegészséget kíván és csak a viszontlátásig búcsúzik és átadja a debreceniek ajándékát.

Gyürey Rudolf az O. B., a *Typographia* és a szaktársi körök nevében szeretettel üdvözli Kapusi Jánost, kihez őszinte barátság és eredményekben gazdag szervezeti munkálkodás is fűzi. Osztja az előtte fölszólaló elismerését. Ha valaki, úgy a központi vezetőség ismerte és értékelte azt a munkát, melyet az ünnepelt nemcsak debreceni, hanem országos viszonylatban is végzett. Az ilyen természetű és jellegű munkára nem minden városban lehet megfelelő szaktársat kiválasztani. Éppen ezért fájó érzéssel értesült a központi vezetőség Kapusi János távozásáról és azt semmi mással, mint egészségi állapota megrendülésével tudja magának elfogadható formában megmagyarázni. Abban a tudatban búcsúzik, hogy ünnepelt szaktársunk csak rövidebb egészségügyi szabadságot vesz magának, de ha ez a pihenés - egészsége helyreállításával - egy kedvezőbb helyzetet teremt, szívesen folytatja azt a munkát, melyet reá nemcsak a debreceni, hanem az egyetemes nyomdai munkásság szeretettel és nagy megnyugvással bízott.

Kovács János párttitkár, mint a Szociáldemokrata Párt volt elnökét üdvözölte Kapusi Jánost, és jókívánatait a V. B. nevében is kifejezésre juttatta.

Kapusi János úgy az elhangzott üdvözlésekért, mint a nyomdai munkásság ajándékáért hálás szívvel mond köszönetet. Az a munka, melyet a közösség érdekében végzett, mindenkor a szívéből és lelkéből való volt; az utóbbi időben azonban, amikor betegsége nagyobb mértékben kezdett föllépni - károsan hatott szervezetére. Egész közéleti munkássága idején arra törekedett, hogy a nyomdásznevnek becsületet szerezzen; a közösség érdekét mindenkinek föléje helyezze és minden erejével csak azt szolgálja. Ha egészsége lehetővé teszi, szívesen folytatja ezt a munkát. Kéri, tartsa meg őt jóemlékezetében a nyomdai munkásság.

Az ünnepélyes rész befejezése után társasvacsora és vidám szórakozás következett. Többek ürítették poharat az ünnepelt egészségére és a minél előbbi visszatérésre - ebben a tudatban váltak el egymástól ünnepelt és ünneplők.

Péntek Lajos nyomdászágának ötvenéves jubileumát 1940. évi február hó 1-én rendezte az *Esti Újság* személyzete. *Gágyor József* üdvözölte jubiláns kollégánkat és a megjelent vendégeket, kiemelve *Péntek Lajos* érdemeit. *Reismann Dezső* a nyomdászszervezet és a Hírlapszedők Köre nevében meleg szeretettel köszöntötte Péntek Lajost, aki példás magaviseletével, szervezetünk iránt tanúsított hűségével és áldozatkészségével méltán érdemelte ki mindenkor a nyomdai munkásság megbecsülését. *Kalinics Sándor* a *Függetlenség* személyzetének, *Szóllóssy János* a Stádium-Budapesti Hírlap-nyomda művezetőségének, majd *Szilágyi Imre* a debreceniek tiszteletét juttatta kifejezésre. *Péntek Lajos* meghatottan mondott köszönetet az ünneplésért és sajátos ízes magyar szavakban intette a szépszámban jelenlévő fiatal szaktársakat szervezethűségre, áldozatkészségre és eszméikért való bátor helytállásra.

Péntek Lajos debreceni származású szaktárs. A Városi Nyomdában tanult. Fiatal éveiben a kerület agilis tagja és vezetője volt. Kb. harmincévi pesti kondicionálás után, mint rokkant tag, hazajött és itt 1944-ben meghalt.

A debreceni nyomdászok bensőségesen szép és kitűnően sikerült kultúrnap keretében ünnepelték meg 1940. december hó 15-én a könyvnyomtatás feltalálásának félezredéves évfordulóját. Az egyesületi székház nagytermében lezajlott ünnepélyt *Simon István* elnök nyitotta meg.

Beszédében kiemelte, hogy a mai világegés közben sem vonhatjuk ki magunkat abból az egész világra szóló ünnepélsorozatból, melyet a nyomdászat feltalálásának ötszázadik évfordulója alkalmából minden kultúrnmzet nyomdászága megünnepel, hogy ezáltal áldozzon a betű nagymestere: *Gutenberg János* emlékének. Ezt a célt kívánja szolgálni vezetőségünk, amikor a mai időkhöz mérten, szerény keretek között házi grafikai kiállítással és kiváló hírű előadókkal Gutenberg-ünnepélyt rendez.

A megnyitó beszéd után *Kun Mihály* „Műhelytitkok” című előadását tartotta meg. Rámutatott arra, hogy hogyan születik meg egy-egy pályamunka. Ezt nagyon szellemesen magukkal a pályázókkal mondatja el, kiknek nyilatkozatából érdekesen bontakozik ki egy-egy grafikai pályamunka ötletének keletkezése. Ezt követően Kun Mihály előadását egybekapcsolta a grafikai kiállítás anyagának ismertetésével, szemléltető oktatást nyújtva azoknak úgy kitűnőségük, mint esetleges hibáiknak miéértjéről.

Dr. Nyireő István professzor, az egyetemi könyvtár tudós igazgatója „Gutenberg élete és munkássága” címen tartotta meg előadását. Komoly, történelemtudományi alapon felépített előadásában vázolta Gutenberg küzdelmes, hányatott életét, találmányának keletkezését és a kortörténelmi dokumentumokból Gutenberg személyére vonatkozó megállapításokat. Előadása folyamán bemutatta Gutenberg eredeti bibliája egy ívének tökéletes másolatát, majd a nyomdászat elterjedését, fejlődését ismertette és méltatta ennek jelentőségét.

Simon István bejelentette, hogy a könyvnyomdászat ötszázéves ünnepét használja föl a vezetőség arra, hogy egy érdemes szaktársunk: *Szabó Kálmán*, az egyetemi nyomda vezetőjének a szervezeti életben való, többévtizedes önzetlen munkájáért köszönetét és háláját fejezze ki és a megjelentek tapsai közben átnyújtotta neki a debreceni kerület művészi kivitelű ajándékát, melyet Szabó Kálmán meghatott köszönettel vett át.

A jubileumi ünnepély harmadik előadója *Dózsa György*, a Városi Nyomda ny. igazgatója volt. Előadása kellemes humorral fűszerezett, kegyeletes visszaemlékezés volt a régi, ma már porladó debreceni nyomdászokról, azok egyéniségéről és munkájukról. Ezt az élvezetes előadást is lelkes tapsokkal hálálta meg a hallgatóság.

Végül Simon István elnök megköszönte az illusztris előadók értékes közreműködését és a nyomdai munkásság megjelenését.

László Imre arcképének leleplezése. A debreceni kerület szokásos évi tisztújító közgyűlése 1941-ben ünnepi színt és hangulatot nyert azáltal, hogy a kerület érdemes nesztorának és mecénásának: *László Imre*, a Városi Nyomda v. üzemvezetőjének ez alkalommal lepleztük le a budapesti Egyesületünk által elkészítettett művészi kivitelű arcképét. Ez a kép székházunk nagytermének a falán a késői utódok számára őrzi meg László Imre nemeslelkű és fenkölt szellemű jóságos arcát. A díszközgyűlés megnyitójában *Simon István* elnök méltatta László Imre nemes gesztusát, mellyel az elmúlt év folyamán a már régebben juttatott 1000 pengőhöz újabb 3150 pengő adományozásával tette lehetővé, hogy a róla elnevezett szentgyörgyi üdülönk vételára az anyaegyesület részére teljes kiegyenlítést nyerjen. Utána *Radvánszky Rezső* (Budapest), mint az ünnepély díszszónoka, tartalmas beszédben mutatott rá, hogy ez az út, amelyen László Imre egész életében munkásságával és cselekedeteivel haladt és melyet László Imre atya és a többi nagy elődeink tapostak, anyaegyesületünk megrendíthetetlen erkölcsi alapját képezi. Ezen az úton kell haladni mindannyiunknak, hogy ezt a szervezetet, melyet őseink áldozatos munkája épített ki, mi tovább építeni és erősíteni tudjuk. (A gyűlés hallgatósága lelkesen ünnepelte László Imrét.)

A jó *László Imre* könnyeivel küszködve, elcsukló hangon mondott köszönetet az ünneplésért. Amit ő tett és adott, azzal csak azt a szeretetet akarta viszonzni, amellyel őt a debreceni nyomdászcsalád egész életében körülvette - mondotta. Köszönetet mondott mindazoknak,

akik Erdélyi Károly szaktárssal egyetemben az Üdülő megteremtésén fáradoztak és az ő elgondolását megvalósították.

A meghatott jelenlévők forró tapsai között foglalta el helyét László Imre 77 éves, galambősz szaktársunk. Simon István felolvasta Magyar Kálmán és Rasovszky Miklós indítványát, melynek értelmében a *közgyűlés egyhangúlag megnyilvánult lelkesedéssel választotta meg László Imre szaktársunkat a debreceni kerület örökös díszelnökévé.*

Ez után a lélekemelő ünnepség után pergett le a közgyűlés további napirendje.

Sterbinszky László szaktárstól Debrecen nyomdai munkássága ünnepies keretek között vett búcsút rokkantállományba vonulásakor, 1941. évi november hó 9-én a „Gambrinus”-vendéglő különtermében, amely ünnepségen szaktársainkon kívül a tisztelők nagy tömegei is résztvettek.

Forró megnyilvánulása volt ez a tiszteletnek, megbecsülésnek, hálának és szeretetnek a közösségért végzett munkáért, amelyet önzetlen áldozatkészséggel vállalt mindenkor derék szaktársunk abból a mélyen átértett kötelességtudásból, amely lelkét eltöltötte sorstársai irányában. Sterbinszky Lászlónál a kötelességteljesítés tudata benső meggyőződésből fakadt és sohasem tért ki az elől, még akkor sem, ha az áldozatok vállalását is jelentette egyben. Ez a példaadása természetesen ösztönző hatással volt szaktársaira és nem túlzás annak a megállapítása, hogy jelentős része volt abban, hogy ebben a nagy alföldi metropolisban minden vonatkozásban rendezett viszonyok vannak, a továbbiakban pedig szervezeti és kulturális tekintetben oly nagy haladást tettek szaktársaink. Az elismerésnek volt magasztos megnyilvánulása ez a minden tekintetben forró búcsúestély, amely egyben félszázados nyomdászágának is évfordulója volt. Az ötévtes munká felőrölte erejét idő előtt, mert hiszen - különösen a mai nehéz időben - még nagy szükség lett volna arra, hogy készségével, kötelességtudásával és nagy hozzáértésével legyen segítségére azoknak, akikre a vezetés nehéz feladata hárul.

Az ünnepséget a dalárda éneke nyitotta meg, majd *Simon István* elnök mondott mély gondolatokkal telített beszédet, többek között a következőket: „Az egész élete munka volt, kettős munka: az egyik a kenyérért és a családjáért, a másik a nagy nyomdász közösségért. Dolgozott önzetlenül a közért, szaktársaiért minden esetben bátran síkraszállt. Azt az időt, amit az ő kedves családjá körében tölthetett volna, azt áldozta fel értünk és a szervezett munkásságért.” Beszéde további részében a debreceni nyomdai munkásság mély háláját fejezte ki és boldog életet kívánt a nyugalom éveire.

Nyíri István László a debreceni szervezet jókívánságait juttatta kifejezésre. - Az Országos Bizottság képviselőjében *Brumiller László* méltatta Sterbinszky László érdemeit, mondván: „Egy derék, becsületes és mindenkor áldozatos munkástársunktól búcsúzunk, aki jövőt építő munkánkban fáradhatatlan hittel és meggyőződéssel telített segítő társunk volt. A mai kor szörnyű viharzásai és sok-sok csalódása, küzdelmes harcaink megvalósult reménységei kiteljesítették benne azt a hajlíthatatlan, megalkuvást nem ismerő egyéniséget, akire megbecsülő tisztelettel tekintettek föl mindazok, akikért egy hosszú életen keresztül küzdött.” Majd példaadásul állította életét a jelen és jövő generáció elé és végül a nyomdai munkásság forró szeretetének a kifejezése mellett neki és hűséges élete párjának a legjobbat kívánva fejezte be beszédét.

A munkáltatók képviselőjében *Nagy Károly* nyomdatulajdonos mondott megbecsülő tiszteletet kifejező, meleghangú beszédet. - A helyi pártvezetőség részéről *Kovács János* párttitkár köszöntötte Sterbinszky Lászlót és méltatta a pártélet területén végzett tevékenységét. - *Szabó Kálmán* derűhangú felszólalásában az együttműködés sok kedves és szomorú élményét elevenítette föl és állította példaképpül a jubiláns életét a nyomdai munkásság elé.

Az üdvözlésekre *Sterbinszky László* válaszát felesége olvasta fel, melynek lényege az volt, hogy csak kötelességet teljesített munkásságával és köszönetét fejezte ki a szép ünnepségetért.

Az ünnepies búcsúvétel és az ötévtizedes munka ünnepe ezzel véget ért. Annak minden résztvevője meleg szeretettel gondol a mi kedves szaktársunkra azzal a kívánsággal, hogy mielőbb felgyógyulva, élvezhesse a nyugalom éveit egészségben és boldogságban.

Felejthetetlen találkozó zajlott le Debrecenben 1942-ben a pünkösdi ünnepek alatt. Nagyváradról jött át mintegy 50 nyomdai munkás hozzátartozóival, hogy a testvériesség jegyében két boldog napot tölthessen az alföldi metropolisban, Debrecenben.

Már korán reggel benépesül a pályaudvar. Helybeli szaktársaink szép számmal gyűlnek össze váradi testvéreink fogadtatására. Befut a vonat. Éljenzés, ismerkedés, majd szép rendben vonulnak egyesületi székházunkba. Itt *Szabó Kálmán* elnök nagyhatású beszédében kiemelte, hogy a két város nyomdászságának találkozása csak erősíteni fogja azt a szolidaritást, amely nyolc évtizeden át tartotta fenn Egyesületünket és védte érdekeinket. Soha nem volt nagyobb szükség összetartásra, mint ma, amikor egy világ ég körülöttünk. Fogjunk össze egy szervezettel, lelket erősítő, hitet adó munkára, hogy még nagyobbá, hatalmasabbá tehessek szervezetünket!

Majd rátért arra, hogy milyen sokat jelentenek ezek a testvéri találkozások. Csak így tudjuk megteremteni, kéz a kézben, a boldogabb jövő útját, melyen járni kell a munkásságnak, hogy úgy a maga, mint családja részére emberibb sorsot, jobb megélhetési lehetőséget teremtsen. Ehhez azonban az kell, hogy lelkünkben mindjobban erősödjön a nyomdászszolidaritás érzete, a szervezethez való feltétlen ragaszkodás és a munkásságot összetartó barátság! - fejezte be beszédét.

A nagyváradai „Gutenberg”-dalkör jeligéjének eléneklése után *Röff József* mondta el, hogy hazajöttek Debrecenbe. Üdvözölte a debrecenieket s már előre köszönetet mond a vendéglátásért, mert tudja, hogy meleg és szíves vendéglátásban lesz részük.

Délelőtt szakszerű vezetés mellett megtekintették a nagyerdei fürdőt, a klinikát, a központi egyetemet, ebéd után pedig a krematóriumot. - Délután 6 órakor műkedvelőink vidám műsoros délutánt rendeztek a nagyváradiak tiszteletére. Szinte szünni nem akaró tapsvihar jutalmazta nagyszerű számaikat. Az előadás keretében föllépett a nagyváradai kitűnő „Gutenberg”-dalkör is, melynek számai viharos tetszést váltottak ki. - Este valódi debreceni virslit szolgáltunk fel, amelynek sikere szemlátomást nagy volt. Cigányzene hangjai mellett a fiatalság táncrea perdült.

Hétfőn hajnalban bizony zuhogó esőben keltünk útra a hajdúszentgyörgyi László Imre Nyomdász Üdülő felé. Itt a reggelizés után vidám nótázásba kezdett a két város nyomdai munkássága, majd a környék szép erdőségének megtekintése következett. Kellemes séta után délben kitűnő étvággyal fogyasztotta el mindenki a reá váró ízletes gulyást. Illesse dicséret a két szakácsot: *Vámos Lajost* és *Röff Sándort*.

Ebéd után szép beszédek hangzottak el és a dalárda csillogtatta képességeit. Majd egymásmellett ülve beszélgettünk, nótáztunk, közben egy-egy ügyes szaktárs vidám mókáival szórakoztatta az összeolvadt nagy családot.

De peregnek a percek és a vonat indulásának ideje közeleg, fájó szívvel indulunk hazafelé. A debreceni állomáson pedig búcsúznunk kell nagyváradai testvéreinktől.

- Beszáltni! - hangzik a kiábrándító valóság. Pár perc, már csak a vonat füstje látszik. S bensőnkben valami megmozdul. Megmozdul a szív s most is halljuk a szavakat. Váradiak: ünnep volt ez nektek, de kettős ünnep volt nekünk... És megszerettünk mi is benneteket! Szemünk a jövőbe réved és ott van a remény, ott van a fölemelő érzés: *Váradon találkozunk!*

Debreceniek Nagyváradon. A váradai nyomdai munkásság látogatását a debreceniek hamarosan viszonzták. Erről a találkozóról számol be az 1942-es *Typ.* júl. 10-i száma, abból vettük át a következő leírást:

- Szervuszatok!... Isten hozott!... és a nagyváradai állomás személyzete nem tudta elképzelni, micsoda összegabalyodott tömeg ölelkezik, csókolózik a debreceni vonat megállása után.

A „Debreceni nyomdászok” felirattal ellátott vasúti kocsi előtt pedig nem akart vége szakadni az egymásíránt érzett öröm kifejezésének, mígnem felhangzott az indulásra hívó szó, irány: a Gutenberg-Otthon. Több mint 150 fő. A Gutenberg-Otthonban már várta őket a kerékpáron érkezett 14 főnyi csoport, akiket Bihar község határában Bartha József II. vezetésével kerékpáros küldöttség fogadott.

Az Otthonban való rövid pihenés, mosakodás és falatozás után a temetőbe vonultak ki a vendégek, hol *Lukács István* Debrecenből származott, tragikus körülmények között elhunyt szaktársunk sírját koszorúzták meg. Azután a város megtekintése következett.

Este fél hét órakor az Ipartestület termében műsoros délután volt. Itt *Röff József* üdvözölte a debrecenieket, amelyre *Szabó Kálmán* elnök válaszolt. Ugyancsak ő konferált az egyes számok után és örökre belopta magát a nagyváradiai szívébe...

Műsor után a társaság két részre szakadva, vacsorázni ment...

Másnap reggel nyolc órakor a Püspök-fürdőbe vonatozott ki a vendégek és vendéglátók serege... Innen délben a Félix-fürdőbe sétáltak át, ahol rövid, de annál türelmetlenebb várakozás után farkasétvággyal fogyasztották a nagyváradiai főztjét. A váradai szakács-szaktársak nem maradtak el tudományban a debreceni „kartársaik” mögött.

Ebéd után rövid köszöntők következtek, majd kis kabaréban szórakozhatott az, aki nem akart újra fürdeni, vagy az erdőben sétálni. A hangulat kellemes volt, mindenki örült, nevetett, szórakozott, mígnem fölhangzott a vonat füttye, jelezve, hogy csak pár perc van még a vissza-indulásig. A kedélyek egyszerre megváltoztak, az imént még vidám hangosság lehalkult, a párok és csoportok már csendesen beszélgettek, mintha titkokat mondanának az elmúlt két nap alatt történekről, vagy inkább a legközelebbi viszontlátás lehetőségeit latolgatnák. Amikor pedig a debreceni vonat beállott, mindenkinek nehéz lett a szíve és sokaknak könnyes a szeme. Itt mutatkozott meg a találkozás eredménye. A megszorodott ölelkezések, hosszú kézfogások az örök barátság fogadásának voltak a legszebb és legbizonyítóbb erejű megnyilvánulásai.

Kedves, jó debreceniek, lelkeket hoztatok és szíveket vittetek el, igaz szaktársi, meleg baráti érzéssel telített szíveket...

Ezen a nagyszabású találkozón az Országos Bizottság is képviseltette magát, ezzel is dokumentálván azt, hogy a nyomdai munkásság minden megnyilatkozásában résztvesz és minden alkalmat fölhasznál, hogy a kollegiális összetartás érzetét ápolja.

Botos Sándor szaktársunkat abból az alkalomból, hogy a Városi Nyomda személyzetének immár negyvenéves tagja, az igazgatóság, a felügyelőbizottság és a nagyszámú személyzet kedves házi ünnepélyben részesítette. Az ünnepély 1947. január 10-én délután 2 órakor a nyomda Kultúrtermében folyt le. A nyomda igazgatósága nevében *Mátyás István* üdvözölte; mint mindenkor hűséges és lelkiismeretes munkást állította példaképül Botos Sándor személyét munkatársai elé. Egyben ígéretet tett arránézve is, hogy az elközelgő nyugalombavonulás idején ezt a megbecsülést a nyomda vezetősége az erkölcsi elismerésen túl: anyagiakban is méltányolni fogja.

Szabó Kálmán polgármester a város és a felügyelőbizottság nevében köszöntötte a nyomda régi és megbízható munkását, kit ő is a szedőszekrény mellett állva tanult meg tisztelni és becsülni. - *Dr. Révész Imre*, a református egyházkerület püspöke történelmi visszatekintést tett a nyomda kezdeti korszakára és meggyőző erővel bizonyította azt, hogy annak nemcsak alapításában, hanem a későbbi életében is nagy szerepet töltött be a református egyház és több kiváló vezető személye; végül pedig a Tiszántúli Református Egyházkerület társtulajdonos lett. *Botos Sándor* személye és munkája iránt - a nyomdában folyó sokirányú munka összekapcsolása folytán - őszinte tiszteletet érez. Örömmel jött ide, hogy ezt a maga és az egyháza részéről is kifejezésre juttassa. *Erdélyi Károly*, mint a nyomda egyik legrégebb alkalmazottja, *Földvári József* a magánalkalmazottak, *Simon István* pedig a nyomda üzemi bizottsága nevében üdvözölte az ünnepeltet.

Botos Sándor meghatottan mondott köszönetet a szíveshangú üdvözlésekért. Amikor munkáját becsületesen és a tőle jogosan megkövetelhető gondossággal látta el, csak kötelességet teljesített. Szerény keretek között élt mindenkor. Életében a mai nap egy kiemelkedő esemény lett, amit egyáltalán nem kívánt. Úgy a szép ünnepélyért, mint az értékes üdvözlő szavakért hálás köszönetet mond és arra kéri szaktársait, hogy ennek az ősrégi nyomdavállalatnak értékét a minden tekintetben ízléses és kifogástalan nyomdászérzékkel készült munkákkal az eljövendő időkben is fokozni elsőrendű kötelességüknek tartásák.

Az ünnepély hivatalos részének lezárása után a nyomda Kultúrtermében továbbra is együttmaradt a nyomdai munkásság. Pohárköszöntők, kedélyes vers-felolvasás, vidám zene mellett folyt az ünnepély és szórakozott az ifjúság.

Botos Sándor az ünnepelésre mindenképpen érdemesnek bizonyult. Fiatalabb éveiben egyesületi életünkben vezetőségi tisztségeket viselt, majd éveken át a Szakegyesület elnöke volt; a későbbi korban is buzdító példaként állt - áll ma is - minden nyomdai munkás előtt.

Megemlékezés egy öreg nyomdászról nyolcvanadik évfordulója alkalmából. A debreceni, úgy is mondhatnánk, hogy a magyarországi nyomdai munkásságnak egy köztiszteletben és őszinte szeretetben részesülő tagja: *Gyökeres Ferenc*, városnyomdai nyugalmazott géposztályvezető, a közeli napokban tölti be születésének nyolcvanadik évfordulóját - írja a *Typographia* 1947. évi április hó 4-i száma.

... Nyolcvan esztendő az emberi életet tekintve, magas kor és keveseknek adatik meg. Magas kor, különösen akkor, ha tudjuk, hogy az nem a kényelmes élet, hanem a nehéz munka, nagyrésztben az ólomolvasztókazán mellett és annak gyilkos levegőjében folyt le. Mennyi és milyen súlyos felelősséggel járó munka terhelte ezen túl az öreg munkás testi és lelki erejét!... Bírta, a láthatólag gyöngye test nem omlott össze, a fegyelmezett és egyensúlyozott élet minden akadályt leküzdött és magas életkort biztosított.

Ha csak röviden is, emlékezzünk meg erről.

Gyökeres Ferenc - *Komlóssy Artúr*, Debrecen város kultúr tanácsnoka, egyben a Városi Nyomda főfelügyelője és *Ember Lajos* nyomdai művezető meghívása folytán - 1898. év végén lépett be a Városi Nyomdába, hol már ekkori pesti barátja és jó kollégája: *Keresztessy István* a helyettes művezetői állást töltötte be. Bizonyára nem tévedünk, ha az ő ajánlatára történtnek minősítjük *Gyökeres Ferenc* debreceni meghívását, ki is egy jobb jövő reményében hagyta oda az Állami Nyomda értékosztályán betöltött osztályvezetőhelyettesi állását.

Debreceni működése a Városi Nyomda nagyobb méretű fejlődése idejére esik. Nagy munka vár reá a nyomda modernizálása tekintetében. A tömöntöde, a betúraktár - depó -, a kézi hajtású nyomógépek gázmotorhajtásúra való állítása, a papíraktár felállítása és szakszerű kezelése mind-mind az ő elgondolása vagy hathatós munkássága mellett valósult meg. Nagy szerep hárult reá a nyomdai árkalkuláció egészséges alapon való felépítésében. Nincs olyan

szakmai, szerelői vagy műszerési munka sem, melyet ne a legkifogástalanabb szakértelemmel végezne el. Keresztessy Istvánnak - a későbbi, ma is jóemlékű nyomdaigazgatónak - az irányításban és a munka vezetésében kiváló társa volt pesti barátja és kollégája.

Mint vérbeli nyomdász és jó szocialista, hamarosan bekapcsolódik a debreceni nyomdász-egyesületi életbe és a debreceni nagy kerület pénztárosa lett. Ebben az időben nem egyedül Debrecen, hanem Hajdú, Jász-Nagykun-Szolnok - Jászberény és Solnok városok kivételével -, Máramaros, Szabolcs, Szatmár, Szilágy és Ugocsa vármegye nyomdászügyeit kellett adminisztrálni.

Keresztessy István nyomdaigazgató működése idején (1908-10-es években) a régi berendezkedésű nyomda óriási átalakításokon megy keresztül. Modernebb nyomógépek kerülnek a kézi hajtású gépek helyére; megérkeznek Londonból az egyes betűket szedő és öntő gépek. Gyökeres Ferenc intézi a nyomda magyar- és németnyelvű levelezéseit. A Berlinből és Londonból érkező levelek az ő kezébe kerülnek és beavatkozásával nyernek elintézés. Nem lehetett volna „eladni” őt francia nyelven se. Természetes dolog ez. Mint fiatal nyomdász-segéd másfél évet vándorol Ausztria, Németország, Belgium és Franciaország területén. Személyével sokat nyert a Városi Nyomda és sokat veszített, amikor a Böszörményi-úti új gyártelepről 1927-ben, harmincévi lelkiismeretes munka után, nyugalomba vonult.

A nyolcvanéves életkor ellenére Gyökeres Ferenc még ma is teljes birtokában van szellemi képességének. Józan meglátása és tárgyilagos bírálata a tisztult fölfogást tükrözi. Amidőn róla nyolcvanadik évfordulója alkalmából az elismerés hangján e helyen is megemlékezünk, őszintén kívánjuk, hogy még hosszú éveken át legyen a nyomdai munkásság tiszteletben részesülő tagja és jogos büszkeséggel tekintsenek reá.

AZ ELSŐ 25 ÉV RÖVID TÖRTÉNETE

Hazánkban az első Nyomdász-Egyesületet, „Beteg- és temetkezési segély kiosztására”, a budai Egyetemi Nyomda 1837-ben alakította. A budapesti szaktársak 1848-ban megalakítják a „Nyomdász Beteg- és Utassegélyező Egylet”-et. Nem működhetett ez tovább egy esztendőnél, mert a szabadságharc leverése után a kormány működési jogát betiltotta.

Hosszabb kísérletezés után 1861-ben a kolozsvári, 1862-ben a budapesti és tíz évvel később, 1872-ben a „Debreceni Beteg- és Utassegélyező Egylet” alakult meg.

Érdekes megállapítani, hogy a fenti dátumokat megelőzőleg Debrecenben már az 1828-as esztendőben működött egy „Nyomdász Társaság”. A budai Egyesületet az Egyetemi Nyomda személyzete hívta életre, a debrecenit szintén egy népesebb nyomda (városi) személyzete valósította meg. Arra lehet ezekből következtetni, hogy ahol a nyomdai munkások nagyobb tömegben éltek, ott ébredt föl először az egyesületi eszme gondolata. Az elparcellázott egyedeket nem foglalkoztatta semmiféle fontosabb probléma. Kétségtelenül igaz, hogy az eszme a későbbi időkben túlnő a szűk határok keretén és felöleli a debreceniek tekintélyes részét.

Az 1828-ban megalakult „Nyomdász Társaság”, később az úgynevezett „Utassegélyező Egylet” úgy tartotta fenn magát, hogy minden városnyomdai alkalmazott az általa megajánlott összegnek a kamatját fizette havonként és ez az összeg az átutazó szaktársak segélyezésére fordított.

Ez az „Utassegélyező Egylet” Egyesületünk megalakulásáig (1872) állott fenn, akkor 114 forint 68 krajcárt tevő vagyont - *Frics József* városnyomdai művezető kezdeményezésére - Egyesületünk alaptökéje javára adományozta.

Az 1872-ben megalakított Egyesület alapvető munkája *Lesska Nándor* szaktársunk nevéhez fűződik, kinek emléke iránt örök hálával tartozunk; de hála és köszönet illeti *Frics József* városnyomdai művezetőt is, ki oly hathatósan pártolta *Lesska Nándor*t terve kivitelében. Az ő agilitásának tulajdonítható, hogy az alakuló közgyűlést 1872. augusztus hó 4-ére sikerült összehívni. A vezetőségi és alapító tagok nagy részét az 1875. évben *Frics József* névnapjára készült - a Városi Nyomdában ma is meglévő - személyzeti fényképen ott láthatjuk.

„A beírási illeték személyenként 3 forint, melyet a tagok 1872. szept. 1-ig befizetni kötelesek. Havonkénti befizetés 40 krajcár, mely szeptember 1-től folyóvá tételik. Utazási segély keresztülutazóknak 2 forint. Segélyt csak azon keresztülutazó vehet igénybe, ki félévnel előbb városunkban meg nem fordul és itt foglalkozást nem nyer” - állapítja meg az ideiglenes alapszabály-tervezet.

A megalakulással kapcsolatban szükségessé vált pénztári, ellenőri és jegyzőkönyvek, valamint írószerek beszerzésére *Frics József* elnök kiválóan alkalmas - amennyiben valamennyit díjmentesen intézi el.

A némileg szilárd alapot nyert Egyesületet 1875 augusztus havában fájó veszteség érte az alapító és első pénztárnok, *Kuttor László* elhunytával. *Kuttor László* betegsége idején az őt megillető jogos segélyt nem vette föl, hanem Egyesületünknek adományozta. Éppen ezért a vezetőség határozata értelmében az özvegy nem az alapszabályszerű 25, hanem 40 forint támogatásban részesült.

Az Egyesület anyagi támogatása érdekében a vezetőség megkereste a helybeli nyomdatulajdonosokat és mint ilyet: a nemes Várost. *Frics József* elnök az 1887. évi december 30-án tartott közgyűlésen tett az eredményről jelentést. Eszerint a várostól, mint nyomdatulaj-

donostól 50 forintot kapott Egyesületünk az 1877. évre; a másik két nyomdatulajdonostól és Gyürky Sándortól - ellenére a kétízbeni megkeresésnek -: semmit!

A jelentés első részét a közgyűlés örvendetes tudomásul veszi és a nemes Városnak, mint annak közigazgatása élén álló s emberbaráti érző tekintetes Tanácsnak a legszívélyesebben megköszönni határozza s annak átadására Elnök urat kéri föl.

A Debreceni Egyesületnek 1878-ig csak a helyben dolgozók voltak tagjai. Az 1878 pünkösdi vasárnapján Budapesten tartott első országos kongresszus felkarolta az ország kisebb városaiban szétszórtan élő szaktársak ügyét és az ország területét kilenc körzetre osztotta föl egy-egy központi székhellyel.

Ezek a következők voltak: 1. Budapest, 2. Pozsony, 3. Kassa, 4. Debrecen, 5. Szeged, 6. Temesvár, 7. Pécs, 8. Kolozsvár, 9. Nagyszeben.

A kongresszus tanácskozásának eredményeképpen az 1880. évi aug. 1-én tartott rendkívüli közgyűlés foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a Debrecen vidékéhez tartozó nyomdai munkások is tagjai lehessenek az Egyesületnek, hogyha azt „saját kívánatukra” kifejezik. Az előzőleg fölterjesztett Alapszabály jóváhagyást nem nyert, most ilyértelmű módosítással ismételen fölterjesztetett. Sok huzavona után a belügyminisztérium által elfogadott Alapszabályt a vezetőség az 1881. évi március 6-án tartott gyűlésen mutatta be.

Az 1881. évnek más címen is voltak kiemelkedő eseményei. Készültek a debreceniek a Budapesten tartandó II. országos kongresszusra (aug. 20-21). Ezen csalódás érte jó elődeinket; éppen ezért a szeptember hó 18-án tartott rendkívüli közgyűlésen történt beszámoló meghallgatása után a következő határozatot fogadták el:

„Közgyűlésünk tudomásul veszi *Hites Lajos* küldött jelentését, de egyszersmind kénytelen itt jegyzőkönyvileg kinyilatkoztatni, hogy a II. országos kongresszustól többet várt, mint nyert; de másfelől azon reményének is kifejezést ad, hogy amit a II. országos kongresszus elmulasztott, azt majd a választandó ötös bizottság fogja pótolni. Megbízta egyleti jegyzőt, hogy a Debreceni Egyletnek a II. országos kongresszus elé terjesztendő azon indítványát, melyszerint *a Budapesti Egylet egy országos rokkant-, özvegy- és árvasegélyző pénztárt kezdeményezzen, melybe minden vidéki szaktárs belépni köteles legyen* - nem kerülhetett a kongresszus elé; azt a *Typographiának* küldendő jegyzőkönyvi jelentésbe iktassa be és hívja föl rá úgy a budapesti, mint a vidéki szaktársak figyelmét.”

Ezt a határozatot *Kenderessy Lajos* szaktársunk indítványára tette magáévá a gyűlés; ebben már benne van az Egyesület országossá tételének a gondolata.

Az országosítási terve tehát nem sikerült a debrecenieknek, de az elnök: *Frics József*nek legnagyobb gondját képezte a pénztári helyzet minél nagyobb mérvű gyarapítása. Indítványozta, hogy e célból kerestessék meg a város tekintetes Tanácsa és az itt lévő minden rendű pénzintézet és társulat. Az indítvány lelkes örömmel fogadtatott el. Az ügy elintézését *Frics József* vállalta magára. Ezért, valamint a többirányú fáradozásaiért és jótéteményeiért a közgyűlés a legszívélyesebb hála köszönetet szavazott elnökének.

Az 1883-ban tartott gyűlési előterjesztésből megtudjuk, hogy a Rokkant-alap javára adandó segélyezés iránti kérelemre érdemlegesen csak az „István”-gőzmalom Igazgatósága válaszolt. Kifejezésre juttatta azt a *véleményét, hogy Egyesületünket nemes céljában támogatni fogja és az 1882. évi tiszta nyereségből részesíteni kívánja*. Jelentkeztek később a Debreceni Első Takarékpénztár 25, az „István”-gőzmalom társulat 20 és az Alföldi Takarékpénztár 5 forintos adományaikkal. Az így begyűlt 50 forintot - gyümölcsözés céljából - az Alföldi Takarékpénztárban helyezték el.

Kenderessy Lajos kitartott eredeti terve, az országosítás gondolata mellett. Fölvívták erre a fővárosi és a vidéki szaktársak figyelmét is, bár azt - az aradiak kivételével - valamennyien agyonhallgatták. Több sikert biztosított a „Nyomdász Közlöny”-ben (1883) ismételt megjelentetett országosítást célzó indítvány, mellyel kapcsolatban végre Budapesten kívül Arad, Esztergom, Kassa, Lúgos és Nyitra is megszólalt.

Sok küzdelem, iratváltás után egyre közelebb jutott a debreceni indítvány a megvalósuláshoz. Az 1885. évi szeptember 6-8-án tartott III. országos kongresszus pedig - hol a debrecenieket *Frics József* képviselte - elfogadta a *magyarországi nyomdászegyletek országosításának gondolatát* és a 11-es bizottság által készített alapszabály-tervezetet, a tárgyalás közben történt módosításokkal együtt. Az e szerint módosított alapszabályokat és a vidéki tagokat érdeklő szabályzatot a 11-es bizottság elküldte és kérte, vegyék azt tudomásul.

Megkezdődtek a beolvadást, illetőleg az országosítást célzó komoly munkálatok. Az 1887. évi június hó 15-én tartott választmányi ülésen olvastatott fel a Budapesti Egylet által küldött leirat, melyben a vidéket csatlakozásra szólítják föl. A július 3-án, Budapesten tartandó rendkívüli közgyűlésre már a vidéket képviselő tagokat is meghívják.

A történelmi nevezetességű ülésen *Kenderessy Lajos* (Debrecen) alelnök feltette a kérdést a csatlakozásra vonatkozólag, melyre a jelenvoltak „Csatlakozunk! Éljen az országos Egylet!” felkiáltással válaszoltak. Ezután a részletek következtek. Elhatározták, hogy a nagymélt. magyar királyi belügyminisztériumtól kérvényezni fogják a Debreceni Egylet föloszlatását és összes vagyonával a „Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyleté”-be való beolvadását.

A IV. országos kongresszuson *Hoffmann Sándor* előterjesztette a debreceni Rokkant-alap ügyében szerkesztett javaslatot. A kongresszusi beszámolójában pedig fölháborodását fejezte ki a *Typographiában* megjelent közléssel kapcsolatban, mert ő a javaslatot nem vonta vissza, csak - az előre látható bukás kikerülése végett - a szavazás alá bocsátását nem engedte. A vita az országosításhoz a debreceniek részéről a rokkantsági alapon szerzett jogok körül folyt.

Utolsó közgyűlését a Debreceni Egyesület 1888. április hó 29-én tartotta; itt olvastatott föl a miniszteri leirat, mely szerint tudomásul veszi az Egyesület beolvadását az országos Egyesületbe. *Kenderessy Lajos* fölolvasta a Rokkant-alapnak a tagok között, heti 15 krajcárral való fölosztását. Azoknak tagsági idejük, akik az Egyesületnek 1883-tól vagy ezt követőleg voltak tagjai, 1887 dec. 31-ig eltöltött idejükből fele számíttatott be.

A fölosztási tervet a debreceni nyomdai munkásság elfogadta.

A Debreceni Egyesület Rokkant-alap tőkéje Budapestre, az országos Egyesület pénztárába vándorolt. A betegosztály vagyona, kamatokkal együtt: 1322 frt 82 kr; a Rokkant-alap - szintén kamatokkal - 241 frt 36 kr. A betegosztály vagyonából, netáni szükségletekre, 22 frt 82 kr vonatott le. Így a központba 1541 forint és 35 krajcár küldetett.

A debreceni kerület a régi szellemben működött továbbra is és ez a központi vezetőség elismerésével találkozott.

Az 1889-i V. kongresszuson Debrecen *Furman Lajos* képviselte. Két javaslata volt a kerületnek:

1. A már rendszeresedő országos kongresszusokra küldendő képviselők rendes napi-díjban részesüljenek az utazási költségeken kívül. Napidíj pl. 4 forint. Határozottassék meg, hogy e díj hány napra váljék esedékessé.
2. A vidéki pénztárnokok tiszteletdíj adásának elvéül mondassák ki, hogy az tagonként 40 krajcárnál több ne legyen.

Hogy a két indítvány sorsa milyen formában nyert elintézés, nem lehetett megállapítani.

A VI. kongresszuson (1890) *Kurucz Béla* jelent meg Debrecen küldötteként.

Frics József, a kerület buzgó és tevékeny elnöke, húsz éven át viselt tisztségétől 1891-ben vált meg. Érdemei elismerésül a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel *örökös díszelnökké* választotta. - Ez időtől az elnöki tisztség gyakran cserél gazdát. Egymásután következnek: Ember Lajos, Vértesi Arnold, Kenderessy Lajos, Somos Árpád, Hoffmann Sándor és Heller (Juridesz) József.

A VII. kongresszuson - az 1891. július 5-én tartott félévi közgyűlés egyhangú bizalma folytán - *László Imre* szerepel debreceni küldötteként. - Az 1892. évben *Horovitz Zsigmond* jegyző megírta a Debreceni Egyesület húszéves rövid történetét és azt a félévi közgyűlésen fölolvasta. (L. *Typ.* 1893. évf. Vajjon nem téves-e az évszám? Lehetséges, hogy a fölküldés vagy közlés történt későn.)

A VIII. kongresszuson *Vesszősi József* küldött a debreceniek nevében azt az indítványt terjeszti elő, hogy az egyesület hivatalos közlönyévé a *Typographia* tétessék. - *Horovitz Zsigmond* 1897. évi január 31-én több indítványa között szóvátette azt is, hogy a debreceni kerület ebben az évben tölti be fennállásának 25. évét és ezt egy nagyobb szabású jubileumi ünnepély rendezésével tegyék országos jelentőségűvé.

Az indítványt az évi gyűlés elfogadta és a történet megírásával indítványozót megbízta. Ennek az ünnepélynek részletes leírását az Egyesület ötvenéves történetében találjuk.

A debreceni kerület a hozzája tartozó nyomdavárosok egyesületi ügyeit, több mint húsz esztendeig, önállóan intézte, amidőn ez 1911-ben végleg megszűnt és Debrecennek többé nem autonóm jogú választmánya, csak kerületi bizottsága van. Jól és helyesen van ez így. Egy átmeneti idő bizonyos zúgolódást váltott ki a vidéken e miatt. Később azonban megnyugodtak a jó vidékiek, így a debreceni szaktársak is.

ÖNKÉPZŐ EGYLET

A *Debreceni Utassegélyző Egylet* 1872. augusztus hó 4-i megalakulását az Önképző Egylet 1872. december hó 15-i alakuló közgyűlése követte; az volt a rendeltetése és célja, hogy a tagok *szellemi és szakmai képzettségét fejlessze* és az egyesületi életnek általában bővebb keretet biztosítson.

Az önképző Egylet megvalósításának munkálataiban *Lesska Nándornak* itt is tevékeny szerep jut, amit az is bizonyít, hogy őt választják meg első elnökül.

Míg az Utassegélyző Egyletnek erkölcsi értelemben véve minden szaktárs kötelezett tagja volt, addig az önképző Egylet tagsága önként vállalt kötelezettséget jelentett. Az 1880-as évek elején ez az elkülönültség megszűnt és a tagság mindkét egyletre egyetemlegesen kiterjedt. Kétségtelenül megállapítható, hogy az elevebb és lüktetőbb életet az Önképző Egylet diktálta. Hamarosan fölvetődött a gondolat egyesületi helyiség bérbevételére, hol a szépen fölszaporodott könyvtárt - ami össze-vissza 82 darabból állt - megfelelően elhelyezhessék.

Lesska Nándor a nyomdászat 400 éves ünnepélyén, mint az Önképző Egylet elnöke képviseli a debreceni nyomdai munkásságot. Itt már szóba került és vita tárgyát képezte az Alapszabály és az egységes árszabály. Kívánatosnak tartják, hogy e célból minden magyarországi egylet megbízottat küldjön annak idején Bécsbe. *Lesska Nándor*, a debreceniek legnagyobb fájdalomára, nemsokára lemondott elnöki tisztségéről.

Az Önképző Egylet indulása első évében bebizonyította életrevalóságát. Havonta kétszer megjelenő folyóiratot adott ki *Takács Ferenc*, *Ember Lajos* és *Harsányi József* szerkesz-

tésében; az ehhez szükséges papírt - e sorok írójának édesapja - *Erdélyi István*, a „Részvény”-nyomda ügyvezetője bocsátotta díjmentesen rendelkezésre.

Hogy minél elevenebbé tegyék a nyomdai munkásság egyesületi életét, dalárdát szerveztek. Sajnos, ez igen rövid életű volt. Az 1874. évi július hó 16-án, a Városi Dalárda közreműködésével, a Nagyerdőn *Csontos Ferenc* és *László Lajos* félszázados nyomdászáguk alkalmából szép ünnepélyt rendeztek és ebből az Önképző Egylet tevékenyen kivette részét. Az emlékbeszédet *Révész Imre* tudor, református lelkész tartotta; *Frics József*, az Önképző Egylet megalakulása óta jóltevője, pedig kinyomatta és 60 példányt bocsátott rendelkezésre azzal a céllal, hogy annak bevétele az Egylet pénztára javára fordítsák. Gyarapította ugyanekkor a könyvtárt 10 darab könyv ajándékozásával is. Ezt a nemes példát követte *Nagy Lajos* hites ügyvéd 112, *Frics Józsefné* 12 és *Gönyey József* nagykárolyi nyomdatulajdonos 18 kötet följánlásával.

Lesska Nándor jegyző 1875. március 7-én mutatta be a szentesített Alapszabályt és indítványozta: „tartson az Egylet egy megalakulási ünnepélyt, mely táncmulatsággal lenne összekötve”. Az indítvány elfogadtatott. Az ünnepély időpontja június 5, a színtér pedig az állomás előtti Népkert. (Ez a Népkert ma csak a halvány képét adja a réginek. Léckerítéssel, játszótérrel ellátott és valóságos erdőrésztletet reprezentáló kellemes üdülőhely volt a régi Népkert, hol sok-sok multság és népiünnepély zajlott le. Kb. 45-46 évvel ezelőtt a közbiztonságra való tekintettel kellett az öreg Népkertet is átformálni.)

Az ünnepély fényes anyagi és erkölcsi eredményt hozott. Bevétele 607 frt 37 kr, kiadása 497 frt 10 kr. A tiszta jövedelem, 110 frt 27 kr, a *Beteg- és Utassegélyző* és az *Önképző Egylet* között egyenlő arányban osztatott meg.

Július 4-én az Egylet buzgó elnöke: *Papp István* lemondott és helyét az alapító *Lesska Nándor* foglalja el. Néhány hét múlva ismét gazdát cserél az elnöki tisztség, mert *Lesska Nándor* Debrecenből Budapestre költözött. A július 28-ra összehívott rendkívüli közgyűlés *Papp István* által forró szavakban köszöni meg *Lesska Nándornak* ittléte alatt úgy ezen Egylet, mint a *Beteg- és Utassegélyző Egylet* érdekében kifejtett áldásos működését, mely a debreceni szaktársak szívében örökké élni fog.

Az *Önképző Egylet* elnökévé *Erdélyi Mihályt* választotta meg a közgyűlés. A szentesített Alapszabály első pontja a tagok szellemi kiképeztetésének előmozdításáról, a második pedig az anyagiak előteremtéséről és a népszerű, tudományos, technikai felolvasások rendezéséről; nyelvészeti órák tartásáról, könyvtár és olvasókör használatáról; a szépművészet ápolásáról és társasösszejövetelek rendezéséről szól.

Hogy az *Önképző Egylet* hivatása magaslatán állt, bizonyítja az, hogy elbeszélések írására pályázatot hirdetett, *Papp István* pedig bíráló fölolvasást tartott. Az első díjat - 3 tallért - *Harsányi József* „Egy levélke története”, a másodikikat - 1 tallér - *Takács Ferenc* „Halottak estéje”, a harmadikat - dícsérő oklevél - *Tersánszky György* „Becsületszavát adta” című munkája nyerte.

Az irodalmi képességgel bíró *Papp István* más pályára lépett és helyét az 1876. évben *Takács Ferenc* foglalja el. Ezen a közgyűlésen szerepelt napirendi pontként, hogy az *Önképző és Utassegélyző Egylet* egyesítessék (*Kenderessy Lajos* indítványa). A kérdés tanulmányozására egy háromtagú bizottságot választott a közgyűlés. A bizottság nem végezhetett eredményes munkát, mert a tervnek sok ellenzője volt.

Az 1878 pünkösd másodnapján Budapesten tartott nyomdászgyűlésre az önképző Egylet is képviselőt küld *Kenderessy Lajos* személyében, de fölkéri ennek a tisztségnek betöltésére a Budapesten lakó *Lesska Nándort* is, aki a debreceni ügyek iránt állandó érdeklődést tanúsított és kapcsolatait Debrecennel fönntartotta.

Kenderessy Lajos az országos gyűlésről való beszámolójában (1878. július 12) ezzel végzi beszédét: „Vajha ne hasztalan törekedne a magyar nyomdászvilág kitűzött céljai felé, mit abban foghat majd igazolva látni, ha egy test és lélekké válva, az egyenlőség és testvériség elvének szem előtt tartásával törekszünk célunk felé, mert minél nagyobb az összetartás, annál nagyobb a siker.”

Furman Lajos indítványára (1879) „egy korrekt és műízlést előtűntető szedési műre” hirdet pályázatot az Önképző Egylet. Az első díjat maga az *indítványozó*, a másodikat *László Lajos - László Imre* édesapja - nyerte.

Önálló működést az *Önképző Egylet* 1881-ig folytatott, ekkor beolvadt a *Beteg- és Utassegélyző Egylet*be.

Frics József kezdeményezésére (1882) ismét megalakult a dalárda, működését azonban másfél év után megszüntette.

Az 1891., 1894. és az 1896. évben rendezett multságok jövedelméből tekintélyes összeg szolgálta a könyvtár gyarapítását. 1895-ben *Frics József* és *Kenderessy Lajos* ötvenéves nyomdászágát jubileumi ünnepély keretében tartották meg a debreceni szaktársak. Ez alkalomból Kenderessy Lajos 23 kötet könyvet ajándékozott Egyesületünknek.

Az 1896. márc. 26-án tartott választmányi ülés a kerület részére levélfej szedésére hirdetett pályázatot. Első díj, 10 frankos arany, az Önképzőkör ajándéka, a második díj egy emléktárgy, minek értéke közadakozásból gyűlt össze. A pályázat - pályázó hiányában - eredménytelennek bizonyult. - Résztvett az *Önképzőkör* - a beolvadás után ez volt a neve - az *Ébredés Dalkör* zászlóavatási ünnepén, ahol a debrecenieket *Jándy Imre* képviselte. A zászlószeget 10, a jegyet pedig 5 forinttal váltotta meg. - A temesvári *Typographia Dalkör* zászlóavatási ünnepe alkalmából a zászlószeget megváltására egy 20 frankos aranyat küldött. Ebben az évben igen szép ünnepély keretében hódolt *Gutenberg Jánosnak névnapja ünnepén* és üdvözlő táviratot küldött nagyságos *lovag Falk Zsigmond*nak ötvenéves nyomdászati jubileuma alkalmából.

Az 1896-ban alakult *Debreceni Könyvnyomdászok Dalköre* kecsegtető reményekkel indult és a nagy nyilvánosság előtt is szerepelt; minden pártolás ellenére sem volt működése hosszú-életű, a következő évben már megszűnt.

A Debreceni Egyesület huszonöt éves évfordulóját 1897. augusztus 20-21. és 22. napjain *országos jellegű nyomdászgyűlés* keretében ünnepelték meg jó elődeink.

Résztvettek az ünnepélyen a vidéki és budapesti kerületek vezető és képviselői; itt volt az *Ébredés Dalkör* is és augusztus 21-én a „Margit”-fürdő dísztermében tartott *műsoros esten* több számmal szépen szerepelt. Följegyzésre érdemes, hogy a hivatalos *budapesti vezetőség* tagjain kívül megjelentek az *ellenzék vezetőférfiai* is, mint a „Haladó-szervezet” képviselői (Rothenstein Mór és Bednarik Albert). „Mivel azonban őket nem a központi választmány küldte, hanem csak mint egy, a központ kebeléből kiszakadt párt vezetőinek tekintik”, mandátumukat jogosnak nem fogadja el a nyomdászgyűlés. - *Bauer Imre* a fővárosban uralkodó viszonyokat ismerteti és keresi a módot a két párt közötti helyzet végleges rendezésére. - *Spitzkopf Sándor* (Bécs) rámutatott arra, hogy „a pártoskodás mennyire gyöngíti a szervezetet s kérdést intéz az iránt, hogy a pestiek mikor hajlandók visszafizetni a kölcsönvett 21.000 frtot, miután akkor ők úgyszólván összes pénzüket adták oda a magyarországi szaktársaknak”. A visszafizetésre elhatározottat, hogy azt egyelőre heti 50 forintjával teljesítik s ha a vidék is támogatja a bizottságot, többet is törlesztenek. A két párt között a kibékülés a következő megállapodás szerint történt:

1. A szerkesztőt az összes magyarországi szaktársak választják.
2. Minden nyugtát az ellenőrző bizottság előbb írjon alá s csak azután fizessék ki.

A Haladó-párt képviselői kijelentették, hogy mihamarabb a végleges megállapodás megtörtént, a *Világosság* megszűnik s a „Haladó-szervezet”-nél lévő pénz a választandó új bizottságnak adatik át. (Ez a kellemetlen kérdés nem a nagy nyilvánosság előtt, hanem az egyesületi helyiségben, szűk körben nyert elintézését.)

A debreceni ünnepélynek egyik kiemelkedő eseménye volt az egyesületi életben a kívánatos béke helyreállítása.

Ezeket szükségesnek tartottam elmondani és megismertetni abból az alkalomból, hogy a debreceni nyomdai munkásság kezébe immár Egyesületünk harmadik huszonöt éves történetét adjuk. Tettem és teszem ezt abban a tudatban, hogy úgy a múltat, mint a jelent értékelni, becsülni tudjuk; hogy küzdelmünk a szebb és boldogabb jövő érdekében önérzetesebb, öntudatosabb és *sikeresebb* legyen.

ELHÚNYT VEZETŐINK ÉS JÓ SZAKTÁRSAINK EMLÉKE

Az elmúlt huszonöt esztendő alatt a Halál is bőségesen aratott és szedte áldozatait sorainkból. Több szaktársunk egyszerű fejfája mellett állva könnyeztünk és éreztük, hogy nehéz az *elválás*. Szerettük volna őket megtartani az életnek, mert Egyesületünknek értékes és hasznos munkásai voltak; ha rokkantállományba vonultak: még ki sem pihenték a munka fáradalmait, máris menniük kellett.

Hányan vannak, akikről azt sem tudjuk, hogyan haltak meg és hol pihennek... Akiknek csak azért kellett meghalniuk, mert azt egy végzetes és az egész országra nézve szerencsétlen politikai rendszer így kívánta...?

Csak a temetőben, a nyitott sír mellett állva érezzük igazán: kit veszítettünk el és ki hagy maga után alig-alig pótolható űrt.

Őszinte kegyeletes érzéssel örökössük meg e helyen is eltávozott vezetőink és jó szaktársaink emlékét.

Keresztessy István, a debreceni Városi Nyomda igazgatója, négy napos betegség után, 1927. évi július hó 13-án, 63 éves korában meghalt. Temetése július 15-én volt a nyomdai munkásság és a város közönségének nagy részvéte mellett. A nyomda személyzete nevében *Erdélyi Károly* vett búcsút tőle:

Hűséges személyzeted nevében könnyes szemmel, fájó szívvel búcsúzunk tőled, feledhetetlen jó igazgatónk: *Keresztessy István*.

Bekövetkezett a szomorú valóság: megszűntél élni; jóságos szívedet már az elmúlást hirdető fekete koporsó zárja magába: mégis nehezen, alig tudjuk megérteni, hogy elmentél és többé nem leszel közöttünk; nem sietsz személyzeted védelmére, amikor arra szükség lesz.

Hosszú évtizedeken át szívtuk együtt a nyomdalevegőt, állottunk egymással szemben, mint munkás és főnök: de megtanultunk tisztelni és egyenes, őszinte jellemedért szeretni.

Jól ismertünk. Tudjuk, hogy a hosszú beszédet sohasem szeretted - ezért csak egy nagyon rövid időre tartunk vissza utolsó útadon, mielőtt az örökre elfödő homok koporsódra hullana.

Fáj, nagyon fáj mindnyájunknak elmúlásod. Őszinte szívvel elmondhatjuk, hogy egy igaz embert, egy becsületes munkásbarátot veszítettünk el benned, kinek szívében sohasem égett bosszú és gyűlölet, hanem megértő, megbocsátó szeretet. Ezért míg élünk, míg a Városi Nyomda személyzetéből egy a régiek közül betűt vesz a kezébe: reád a legnagyobb tisztelettel gondolunk s emléked kegyelettel őrizzük!

Nyugodj békében jó Igazgatónk. Legyen áldott a föld, amely eltakar. Isten veled!

Keresztessy István a nyomdai munkásság őszinte tiszteletét és szeretetét bírta. Mint igazgató: szigorú, de rendkívül igazságos és jószívű ember volt, akit mások rovására megkörnyékezni nem lehetett. Egyesületünket nagyon szerette és ha annak érdekeiről volt szó, mindent szívesen megengedett és tett is. Méltó utódja volt azoknak a régi *provizoroknak*, akiknek emléke iránti tiszteletünk sohasem szűnik meg és nagy kegyelettel gondolunk rájuk.

Takács Sándor, a debreceni nyomdai munkásságnak igen jellegzetes és soha nem feledhető egyénisége, szomorú életét 1928-ban az egyetem ideggyógyászati osztályán fejezte be. - Míg

a Szakegyesület megvolt, a pénztárosi tisztséget más nem tölthette be, mint „Sándor bácsi”. Ezt indokolta tette nemcsak a mögötte álló jó anyagi fedezet, hanem a nyomdai munkásság őszinte tisztelete és megbecsülése is. Csak idegenek, vagy olyanok szólították őt *szaktársnak*, akik még rövid ideje tartózkodtak városunkban. A debreceniek *Takács* vagy *Sándor bácsinak* szólították - minden más megszólítás bántó és sértő volt személye iránt. Őszinte barátja volt éppenúgy kortársainak, mint a keze alatt fölnövekvő fiatalságnak. Keveset beszélt, de szívesen vezette a pénztári kimutatást. Feleségének elsőrendű varrodája volt és úgy élt Sándor bácsi, mint egy kis gróf. Éppen ez volt a későbbi baj eredete és ez vezetett a szomorú végzethez. Temetésén a nyomdai munkásság teljes számban jelent meg és fájó érzéssel hantolták el a jókedélyű és mindig derűshangulatú jó Sándor bácsit.

Erdélyi István (II.). 1930. évi március hó 12-én halt meg. Egyike volt a könyvtárosi tisztség leghűségesebb betöltőinek, a Segélyző-Egyesület vezetőségének is állandóan tagja. Lelkiismeretes és a kötelességeket pontosan teljesítő szaktársunkat őszinte részvétellel kísértük el utolsó útján.

Trunkó Barnabás 1931. március hó 1-én halt meg. Egyesületi életünkben tevékeny részt vett. Fölszólalásaiból az értelem és az ügyek alapos ismerete sugárzott ki. Ha úgy érezte, hogy igazságos ügy szolgálatában áll, annak érdekében a legélesebb harctól sem riadt vissza. Nem mindenki férközhetett hozzá és nyerhette meg bizalmát. A szaktársokról alkotott véleménye mellett kitartott és nemigen vette azt revízió alá, emiatt többször volt kellemetlensége. Egy értékes tagját veszítette el a debreceni nyomdai munkásság aránylag igen korai halálával.

Ember Lajos. Hajdúhadhárról érkezett gyászjelentés hozza tudomásunkra, hogy *Ember Lajos* városnyomdai nyugalmazott üzletvezető 1932. évi február 24-én, életének 80. évében elhunyt.

Azok, akik a debreceni kerület hatvanéves történetét ismerik, nem olvashatják el közömbös érzéssel a szomorú hírt tudató gyászjelentést. Ember Lajos utolsónak költözött el azok közül, akik a „Debreceni Könyvnyomdászok Beteg- és Utassegélyző Egyesületét”-t 1872-ben megalakították s később az Egyesület országosítása érdekében mozgalmat indítottak. Ha csak ennyi és semmi több érdeme nem volna, akkor is méltó a róla való igaz és őszinte megemlékezés - de volt több is. Üzletvezetői minőségében megmaradt szerény, alkalmazottainak tiszteletet adó embernek és jó kollégának. Rokkantállományba 1908-ban ment. A debreceni kerület 1922-ben tartott ötvenéves jubileumán szinte megható formák között fejezte ki az iránta táplált tiszteletét és szeretetét.

Egész sora a debrecenieknek az ő ideje alatt tanult; így közvetlen tapasztalat útján tudják, hogy nem tartozott a modern fejlődési irányért küzdő nyomtatók sorába. Mint első ember szinte túlságosan jó volt. A személyzet napról napra való „kilengéseiről” nem vett tudomást. A sors csodálatosképpen az ő gyöngeségének ellensúlyozására rendelte mellé a szigorúbb, de jólelkű *Keresztessy Istvánt*. Ma már mindketten pihennek.

Minden megszűnik, mikor a temető homokos földje a koporsót befödi; csak egy fejfa hirdeti, hogy ki piheni alatta örök álmát. Az olyan emberek, akik jó szívük, igazságszeretetük folytán a szívekhez férköztek: csak testileg hálnak meg. Emlékük örökké él, mert a kiérdemelt szeretet nem engedi, hogy a testtel együtt ez is elpusztuljon.

Ha majd eljön az új életet hirdető tavasz s a debreceniek útja Hajdúhadházon vezet keresztül: menjenek ki az akáclombos falusi temetőbe. Emlékezzenek... Tegyenek egy szál virágot kegyeletük jeléül az öreg alapító tag: *Ember Lajos sírjára*.

Az, aki *hatvan évvel* ezelőtt a *ma* érdekében is cselekedett: megérdemli!

Hegedűs Sándor. A magyar nyomdaipart ismét súlyos veszteség érte. Egyik értékes vezető egyénisége, *Hegedűs Sándor*, 1934. április 7-én 62 éves korában meghalt, mélységes fájdalomra azoknak, akik puritán személyét ismerték. Ilyenek pedig sokan vannak, mert hiszen az elhunyt hosszú időn keresztül fontos közéleti szerepet töltött be iparunkban. Ez a szereplés minden megnyilatkozásban azt célozta: naggyá tenni a magyar nyomdaipart, illetve a magyar könyvkiadást. Amikor Klein Samu, a Főnökegyesület vidéki szakosztályának elnöke meghalt, a közbizalom órá ruházta e díszes tisztséget. E minőségében jólesőleg állapítjuk meg, mindig arra törekedett, hogy az ellentétek békés kiegyenlítést nyerjenek, öntudatosan védte a munkáltatói érdekeket, azonban megértést tanúsított a nyomdai munkásság törekvései iránt is. Ezt a fölfogását a túlzó álláspontot képviselő munkáltatókkal szemben nem egy esetben nyilvánította ki. Most, amikor a végzet elszólította az élők sorából, kegyelettel hajtjuk meg emléke előtt az elismerés zászlaját.

Mint főnök, szakmánkat megbecsülte, ugyanúgy az azt művelő munkásait is, akiktől megkövetelte a jó munkát, viszont ezzel szemben megfelelően honorálta alkalmazottait. Hosszú éveken keresztül tagja volt a vidéki tárgyalóbizottságnak, melynek alelnöke, később elnöke is lett. Ugyancsak huzamosabb időn át töltötte be pártatlanul és közmegelegedésre a debreceni békéltetőbizottság elnöki tisztét, az ipar érdekeinek figyelembevételével. - Emlékét megőrizük.

Jándy Imre. Régi, nemesveretű mintakollégának meleg tekintete homályosult el megint örökre. *Jándy Imre*, a nyomdászpoéta volt most a soros, akinek annyi szép, lélekből fakadt, a filozófia mezsgyéit járó alkalmi versét hallhattuk nyomdászjubileumokon és összejöveteleinken. Mélyérzésű, művelt, okos ember volt Jándy Imre, szublimált típusa a keménynyakú debreceni magyarnak; önérzetes és a meggyőződéséhez körömszakadtáig ragaszkodó; tántoríthatatlan, áldozatokra mindig kész híve és harcosa a nyomdászszervezetnek s a szabadságtörekvéseknek, ő maga ritkán viselt tisztséget, mindamellett buzgó propagálója volt a szervezetünkért és a munkásság anyagi és szellemi fölszabadulásáért folyó munkának. Közel ötven esztendeig dolgozva a pesti nyomdaintézetek egyik legtekintélyesebbikében, a Részvénynyomdában: nem mult el egy áldott nap sem, hogy közösségért való munkára, kollegiális magatartásra s tanulásra ne serkentette volna fiatalabb szaktársait. Okos és szép szavai bizonyára sok szaktársa lelkében otthagyták a nyomukat. Elnémult jó nyomdászpoétánk keddi végtisztességén szép számmal jelentek meg főleg öregebb szaktársaink; a Nyomdász-Dalkör szívből jövő meghatottsággal zengte búcsúdalát, s Kertész Jenő szaktársunk is meleg szavakkal áldozott az elhunyt emlékének, akire szeretettel és tisztelettel gondol, aki valaha is összekerüli vele - írja a *Typ*. 1935. évi szeptember 20-i száma.

Jándy Imre nevével történetünk folyamán nem egyszer találkozunk, de lényegesen többször, ha átéltük az elmúlt huszonöt esztendő. Debrecenben született és az itteni nyomdák egyikében tanult. Kor- és tanuló társa *László Imrének* és *Péntek Istvánnak*. Debrecen fölszabadulása után egypár év múlva elhagyja és állandó budapesti lakos lesz. Kitűnő verseit nem egyszer szavalták el debreceni ünnepélyeinken.

Magasan kiemelkedő egyénisége volt a nyomdásztársadalomnak. Mint korrektor, még előrehaladt éveiben is idegen nyelvek elsajátítására törekszik és szép eredményt ér el. Debrecen és gyermekkori barátjait sohasem felejtja el. *László Imrével* állandó kapcsolata van. Egymás örömét és bánatát valóságos testvéries érzéssel viselik és nem egyszer csak ezen a címen jön Debrecenbe. Otthonában minden debreceni funkcionárius szívesen látott vendég és kedves „földi”-nek nevezetik. A mai fiatalabb nyomdásznemzedék már egyáltalán nem ismerte, de az öregebb korosztály tudja, hogy Jándy Imre egész életén át megmaradt debreceni nyomdásznak és vele a debreceniek egyik büszkesége szállt a sírba.

Heller József személyében a régebbi nyomdászegyesületi élet kiváló jó munkása halt meg az 1935. évben. Fiatalabb éveiben az Egyesületnek (lásd a 25 éves történetet), majd a Szak-egyesületnek is több éven át volt elnöke. Érdemes munkát végzett az árszabály debreceni elfogadtatása és szigorú betartása érdekében. Szaktudását a Tiszántúli Könyv- és Lapkiadó-vállalat Rt. fejlesztése idején nagy mértékben igénybevették.

Popovits Balázs a debreceni városi nyomda volt állandósított korrektora 1937. évi október hó 29-én, 76 éves korában, hosszas szenvedés után elhunyt. Popovits Balázs a régi, elsőrendű szakemberek közé tartozott. Kolozsvár, Szeged, Pécs után 1902-ben jött Debrecenbe s az akkor jóhírű Csokonai-nyomda faktori állását töltötte be. Egy évvel később (1903) belépett a Városi Nyomdába, ahol pár hónap múlva a nyugdíjbamenő *Erdélyi István (I.)* korrektor helyét foglalja el. Öt év múlva a nyomda állandósított alkalmazottjává válik. Ez időtől fogva mindentől elvonultan élt, de továbbra is hűséges tagja maradt Egyesületünknek. 1924-ben nyugalomba vonult. Több súlyos operáción ment keresztül. Egészsége egyre jobban megrendült. A debreceni kerületnek több értékes szak- és egyébirányú könyvet ajándékozott. Temetése a nyomdai munkásság részvéte mellett történt. A sírnál *Kapusi János* vett búcsút a távozótól és fejezte ki őszintén átértett szavakkal mindazt, ami Popovits Balázst teljes joggal meg is illette. Azok a már 45-50 éves nyomdászok, akikkel mint tanoncokkal foglalkozni alkalmá volt s akik a nevelés terén nagyon sokat köszönhetnek Popovits Balázsnak, bizonyára a feltétlen tisztelet és joggal kiérdemelt hála hangján emlékeznek reá hosszú időn át; így neve és emléke az elhantolás után is élni fog.

Nyíri János a debreceni régi nyomdászok egyik érdekes tagja, életének 60. évében, 1940. évi március hó 22-én, Debrecenben meghalt. Halálhírét mély részvéttel vettük tudomásul, mert hiszen mindenkor egy kötelességét teljesítő szaktársunk volt, aki a szervezés munkájából is áldozatkészen és példátadóan vette ki részét. Nyíri János akkor, mikor még szedőgép nem volt Debrecenben, mint kompressz szedő valóságos márkát jelentett. Azért volt ez a nagy elismerés, mert a jó kompressz szedők között is a legjobb volt. Hihetetlen mennyiség szállítására volt képes és ennek ellenére is jó korrektúrái voltak. (Hol vagyunk ma a kéziszedéssel?) - A későbbi időkben, mikor már szedőgépek jöttek a városba és valaki kevesebbet szedett, mint az előírás volt, nem egyszer-kétszer lehetett hallani: *ennyit Nyíri János kézzel is tudott szedni!*... Az öreg Nyíri Jánost a debreceniek nagy részvéte mellett temették el.

Id. Szigethy Gyula nyomdatulajdonos 1941. évi március hó 31-én halt meg. Vezetése alatt a kezdetleges kis nyomdából rövidesen hatalmas lapüzem lett, melyet mindenkor a kollektív szerződés szellemében irányított. A tárgyalóasztalnál mindig nemesen küzdő, de szívvel is érző ellenfél volt. Korai halála őszinte részvétet váltott ki a munkásság soraiban is. Temetésén a debreceni Ipartestület nyomdászszakosztálya, valamint a Főnökegyesület nevében *Szabó Kálmán*, ki akkor az egyetemi Nyomda vezetője volt, mondott búcsúbeszédet. Rámutatott arra, hogy *id. Szigethy Gyula* lelkes munkája nyomán a magyar nyomdaipar, a magyar újságkiadás, közelebbről a vidéki lapkiadás mily nagy fejlődésen ment keresztül. Halálával - úgymond - az egész magyar kulturális élet lett szegényebb egy igazi értékkel.

Rasovszky Miklós a „Tiszántúli Könyv- és Lapkiadó Rt.” nyomda technikai személyzete és munkásai nevében vett búcsút a szeretett igazgatótól. Ez a búcsú - mondotta többek között - mindnyájunk lelkét őszinte benső fájdalommal tölti el. Elvesztettük jószágos szívű és igazságos főnökünket, ki bennünket mindenkor megbecsült és személyünk, valamint munkánk értékét nem a rideg kapitalista látszógén, hanem a velünk érző, igaz emberi szív érzésén keresztül nézte és becsülte meg. Kétszeresen fájjaljuk ezért az ő nemes lelkének korai távozását. A végtisztességtételen a nyomdai munkásság teljes számban megjelent.

Sterbinszky László. Alig két hónap előtt ünnepeltük Sterbinszky Lászlót félszázados nyomdászágának évfordulója alkalmából és most arról kaptunk értesítést, hogy ez a derék és erényeiben kiváló szaktárs 1942. január hó 5-én, 63 éves korában, elköltözött az élők sorából.

Ezt a szomorú valóságra döbrentő hírt mély megrendüléssel vettük, bár őszintén meg kell mondanunk, nem ért váratlanul, mert hosszú betegség előzte azt meg. Hosszú évtizedek közös munkája szötte azt a szétéphetetlen kapcsolatot, amely bennünket jóban, rosszban egymáshoz fűzött és ennek a köteléknek eltépését jelenti ez a tény. Egyike volt a legkiválóbb szaktársainknak, aki hűséggel és odaadással, nemkülönben áldozatkészséggel szolgálta közös nagy érdekeinket. Nem ismert fáradságot, ha arról volt szó, hogy tevékenységével hasznára váljék a nyomdai munkásság nagy közösségének. Harcos életünk legnehezebb helyzeteiben mindenkor magabízó eltökéltséggel állt őrhelyén, ahova a nyomdai munkásság bizalma állította. Bátor és megalkuvást nem ismerő hirdetője volt törekvéseinknek, megvalósulásra törő akarásunknak. Becsületes öre maradt mindenkor erkölcsi javainknak és bensőséges meggyőződéssel hitt felemelkedésünkben akkor is, amikor körülményeink nem sok jóval kecsegtettek. Ennek a megingathatatlan meggyőződéssé érlelt hitnek mindenkor kifejezést adott még akkor is, ha ezért következmények fenyegették. Csupaszív ember volt, aki az elhivatottak fanatizmusával, embertársai iránt érzett szeretetétől eltelten állt oda a közösségen túl az egyedekért is. Ez a magyarázata annak a megbecsülést jelentő szeretetnek, amely szűkebb pátriájában szaktársaink részéről megnyilvánult irányában. És bár nem egy esetben a szétágazó felfogásokból keletkezett ellentétek folytán kellemetlen helyzetbe került egyesekkel, mindenki becsülte és tisztelte áldozatkész egyéniségét. Ez abban is megnyilvánult, hogy az elmúlt évtizedek folyamán alig volt olyan ciklusa szervezeti életünknek, amelyen szerephez ne juttatták volna szaktársaink. Csak akkor következett be törés ebben a folytonosságban, amikor betegsége sorvasztotta maradék életerejét, amikor kidőlt a munkájából és visszavonulni kényszerült. - Ekkor már láttuk, hogy hatalmas termete meggörnyedt, hogy a testi szenvedések lelkierejét is megtörik.

De nemcsak Debrecenben ismerték derék jó megboldogult szaktársunkat, hanem úgyszólván az egész ország nyomdai munkásságának képviselője is, mert hiszen az elmúlt kongresszusainkon gyakran jelent meg Debrecen nyomdai munkásságának képviselőjében. Elmúlása nagy vesztesége a nyomdai munkásság testvéri közösségének és fájdalommal kell arra gondolnunk, hogy szeretett kollégánk immár a múlté, az emlékezésé. - Derék jó szaktársunk: nyugodj békében!

Péntek István 1942. évi január 29-én, 78 éves korában halt meg. Örök jó kedélyéről és társaságszeretetéről volt nevezetes *Pista bátyánk*. A Városi Nyomda nagytekintélyű állandósított személyzetének egyik legjellegzetesebb egyénisége volt. A sírnál a debreceni nyomdai munkásság nevében *Szabó Kálmán*, az éppen városunkban tartózkodó *Radvánszky Rezső* pedig a központi vezetőség nevében búcsúztatta az öreg - sok jó és vidám napot átélt - tipográfust.

Nagy Károly nyomdatulajdonos 1943. márc. 5-én, 52 éves korában váratlanul meghalt. A megdöbrentő gyász híre egyik legkiválóbb szaktársunk elmúlását közli velünk és akiről senki nem merte volna hinni, hogy oly hamar, munkabírásának teljességében ragadja el körünkben a kegyetlen Végzet. Nagy Károly a mi sorainkból nőtt ki. Kiváló szaktudása folytán hamarosan fölismerik képességeit és vezető pozícióval bízza meg *Hoffmann Sándor* nyomdatulajdonos. Mint előjáró is mindenkor fenntartja kapcsolatait szaktársaival, mint munkáltató példátadóan teljesíti a kollektív szerződésben vállalt kötelességet és annak betartása felett örökdi, mint a debreceni békéltetőbizottság elnöke. A megdöbrentően szomorú tény előtt megrendülten és mély részvétellel állunk, mer egy minden tekintetben kiváló szaktársunkat veszítettünk

tiszteletre- és szeretetreméltó egyéniségével. Emlékét megőrizzük - írja a *Typographia* 1943. évi március hó 12-i száma.

A debreceni szaktársak mély részvéte kísérte utolsó útjára *Nagy Károly* nyomdatulajdonost, aki példaképe volt az igazán megbecsülésre érdemes munkáltatóknak. Egyetlen nyomdai munkás sem hiányzott az utolsó búcsúvételről, a helyi nyomdaipar képviselőin kívül a tisztelők sokasága mély megrendültséggel búcsúzott a kiváló embertől. Sírjánál a debreceni nyomdatulajdonosok szakosztálya részéről *Szabó Kálmán* búcsúztatta mélyen átértett szavakkal a derék munkáltatót és iparunk kiváló művelőjét. A Főnökegyesület Vidéki Szakosztálya képviselőjében *Arany Károly* titkár méltatta az elhunytat a vidéki nyomdaipar érdekében kifejtett munkásságát; a nyomdai munkásság, valamint a nyomda személyzete nevében *Fehértai László* megható, mély érzéstől áthatott beszédben búcsúzott a debreceni nyomdász nagy halottjától. Ezzel *Nagy Károly* kihűlt tetemét átadtuk az elmúlásnak, de emlékét minden nyomdász szívébe zárva megőrzi.

Kapusi János. Bensőséges részvétellel fogadtuk a szomorú hírt, hogy a vidéki nyomdai munkásság egyik legkiválóbb, legodaadóbb és áldozatkészebb tagja: *Kapusi János* 1943. évi március hó 29-én, 58 éves korában örökre lehunyta szemét.

Amikor ezt a fájó tényt elszomorodott szívvel állapítjuk meg, azt kell mondanunk, hogy Debrecen város nyomdai munkásságán kívül a magyar nyomdai munkásság nagy egyetemének veszteség fájdalmas elmúlása. Mert kétségtelenül megállapítható, hogy tevékenysége nem korlátozódott szűkebb pátriájának területére, hanem a távolabbi területeken is éreztette előnyös hatását és vitte előbbre a nyomdai munkásság érdekeit. Kedves, közvetlen és szeretetreméltó egyénisége, nemkülönben szerénysége voltak azok a vonzó tulajdonságai, amelyek mindenki őszinte becsülését és tiszteletét váltották ki irányában. Nem a nagy szavak, hanem a szerényen meghúzódó, de annál tevékenyebb embere volt mozgalmunknak, mellyel a nyomdai munkásság érdekeit szolgáltuk közösen. Puritán egyszerűségű lelki struktúrájával nem a dialektikus meghatározásokban, hanem egyszerű szavakkal fejezte ki elgondolásait. Éveken át volt tagja az Országos Vidéki Bérszabályzati, illetve tárgyalóbizottságnak és a helyi paritásos békéltetőbizottságnak munkáselnöke. Többször volt tagja kongresszusunknak, amelynek munkájából fáradságot nem ismerő módon vette ki részét, mindig azzal a becsületes eltökéltséggel, hogy javára legyen a közösségnek, amely bizalmával tisztelte meg.

Debrecenben évtizedet meghaladó időn át volt a vezetőség tagja pénztárosi és levelezői minőségben, mely utóbbi tisztsége állandó kapcsolatot jelentett a központtal. Ebben a szerepkörében az árszabályt képviselte és annak maradéktalan betartása fölött őrködött. Tárgyilagos értesítései az ottani helyi viszonyoknak hű képét tárták föl és könnyítette meg a központ munkáját a fölmerült ügyek elintézésénél. Mindenkor a békés kiegyenlítődesre törekedett, ha ellentétek merültek fel. Ha mégis úgy adódtak a dolgok, hogy azok elhárítására nem nyílt lehetőség, akkor inkább választotta azt, hogy félreálljon, semmint hogy a kerület fejlődését biztosító nyugalom fölboruljon. Ez az önmegtágadásig terjedő szerénysége volt az, amelynek folyamányaként évekket ezelőtt visszavonult a közszerepléstől. Sajnos, betegsége is, amely hosszú évekket ezelőtt támadta meg, nagy lelki visszahatással volt reá és elszomorodott szívvel kellett látnunk, hogy mint fogy el ereje, mint törik meg életkedve és hogy mind közelebb jut az örök elmúláshoz.

A szomorú vég ím elkövetkezett és elszomorodott lélekkel kell beletörödnünk a Sors megmásíthatatlan rendelkezésébe, hogy *Kapusi János* szaktársunk örök pihenőre tért egy küzdelemben, munkában és a közjó érdekében végzett tevékenység után. Munkájának eredményei azonban megmaradnak, mintegy örök emlékeztetésül arra, hogy élete nem hamvadt el úgy, hogy emlék ne maradjon utána. Mert valljuk, hogy *Kapusi János* élete alkotó, közérdeket szolgáló tevékenységben morzsolódott le és munkásságával kiérdemelte, hogy a magyar

nyomdai munkásság kegyeletteljes tisztelettel adózzon soha el nem múló érdemei révén emléke előtt. - Nyugodjon békében.

Kapusi János temetésén a debreceni nyomdászok és az ismerősök teljes számban megjelentek. A sírnál *Major Imre* a nyomda személyzete, *Haasz Vendel* a központi vezetőség, a debreceni kerület nevében pedig *Doró József*, míg a helybeli pártszervezet részéről *Kovács János* párttitkár búcsúztatták el a jó szaktársat és fejezték ki mindazt a hálát és köszönetet, melyet munkássága folytán joggal megérdemelt.

Benedek Sándor 1944. évi szeptember hó 14-én halt meg, távol debreceni szülőhelyétől: Szombathelyen. Fiatal korában lelkes munkása egyesületi életünknek részben mint szervezőbizottsági, részben mint segélyzőegyesületi elnök. Az ötvenéves történet megírása és összeállításával 1922-ben őt bízta meg a debreceni kerület vezetősége. Egyesületünk elnöki tisztét az 1926-27-es években viselte. Amikor erről lemondott, ezt egészségügyi viszonyaival tette érthetővé. Az 1932. évben rokkantállományba megy. Ezt az alkalmat arra használják föl szaktársai, hogy tiszteletüknek ismételten kifejezést adjanak. (Benedek Sándor és Takács Sándor negyvenéves nyomdai munkásságát 1924-ben ünnepelték szaktársai.) Feleségét 1928-ban elvesztette, így a későbbi években Debrecenből, ahol egész életét töltötte. Szombathelyre, ottéló asszonyléányához költözött és ott érte a Halál. A közügyekért sokat dolgozó érdemes szaktárs temetésén a debreceniek - ezidőben volt a legsúlyosabb bombázás - nem vehettek részt, de pótolta ezt a szombathelyi nyomdai munkásság kegyelete, mert az alatt a pár év alatt, míg Benedek Sándor körükben élt: megismerték, megbecsülték és utolsó útjára őszinte részvétellel kísérték.

Holló János párttitkár-szaktársunkat a németek 1944-ben hurcolták el, senki sem tudja hol és milyen körülmények között pusztult el. Már az 1910-es évek elején aktív részt vesz a párt- és nyomdászegyesületi életben. Cikkei jelennek meg a *Typographiában*, tagja a vidéki bérszabályzati bizottságnak. Debrecenbe 1921-ben jön, mint párttitkár. Kiváló gyakorlata és képesítése lévén, az előforduló ügyeket biztos kézzel intézi; nemcsak a Szociáldemokrata Pártban, hanem ellenfelei táborában is a legnagyobb elismeréssel és tisztelettel említik nevét. Több mint tizenöt évig volt párttitkár, állását sajnálatos körülmények között hagyta el. Tragédiájába erősen belejátszott hihetetlenül rossz látása (szembaja) és minden szenvedőn könyörülő jó szíve. Mindkettővel visszaéltek sokan és ezek következményeit neki kellett viselnie. Minden kellemetlenség ellenére hűségesen kitartott szocialista meggyőződése mellett és ennek lett áldozata a németek és nyilasok szomorúemlékű uralma idején.

Horovitz Zsigmond élete 1944-ben történt deportálása következtében szűnt meg sajnálatos és tragikus módon. Történt mindez életének 76. évében! Munkásságának kezdete a kerület történetének első huszonöt évében kezdődött. Mint fiatal szaktárs tevékeny részt vállalt a közérdekű munkák végzésében. A huszonöt éves történet megírásával 1897-ben őt bízzák meg. Az 1900-as évek elején nyomdatulajdonos lett, az 1919-et követő években ismét a szekrény mellett áll a Városi Nyomdában. Még ezidőben is lelkesedik a közügyekért és több alkalommal cikket jelentet meg a *Typographia* hasábjain. Rokkantállományba 1924-ben ment. - Az utóbbi években már látása annyira meggyöngült, hogy az utcánvaló járása egyáltalán nem volt tanácsos. Alig-alig hagyta el lakását. Nem volt tehát ártalmára embertársainak, sem a „jó rend”-nek. Halála őszinte részvétellel töltötte el mindazokat a nyomdai munkásokat, akik az ő tevékeny munkásságát ismerték és méltó arra, hogy emlékét kegyeletes érzéssel megőrizzük.

Kiss Sándor 1946. évi augusztus hó 19-én Budapesten, baleset folytán veszítette el életét. A Debreceni Nyomdászok Kiránduló Társaságának hűséges tagja és sok-sok kedélyes, felelhetetlen történet egyik főszereplője. Jó barát és kötelességteljesítő szaktárs volt. Budapestre az 1933-as évben ment, de mindig visszavágyott Debrecenbe. 1946 nyarán már előkészítette

visszajövetelét és alig néhány hét múlva érte a végzetes baleset. Megérdemli, hogy a debreceniek mindenkor jó érzéssel gondoljanak reá, mint olyanra, aki csak szeretni tudott.

László Imre. Debrecen város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalatának nyugalmazott osztályvezetője, a debreceni nyomdai munkásság soha nem feledhető *kedves Imre bácsija* és ki tudná megmondani hány és hány nyomdászgeneráció tanítómestere, 1947. évi április hó 18-án este, hosszas szenvedés után, életének 84. évében meghalt.

A megdöbbenő hír hallatára a nyomdai munkásság szívét mély fájdalom és szomorúság tölti el: elvesztettünk egy olyan jó szaktársunkat és olyan jóakarátú támogatónkat, akit a jövőben hiába keresünk, többé nem találhatunk föl. A Városi Nyomda homlokzatán fekete gyászszószó hirdet, hogy meghalt a legöregebb munkása és megszakadt egy olyan kapcsolat, mely a nyomda történetébe, immár 120-130 év óta, a becsületes munka nyomán, örökre beíródott.

Édesapja *László Lajos* az ősrégi nyomdában, mint nyomó dolgozott kora ifjúságától kezdve nyugalmabavonulásáig és alapító tagja volt a debreceni Egyesületnek. Nem csoda tehát, ha *Imre* fia örökölt hűséggel ápolta mindazt a nyomdászkerülést, amit édesapjától a gyakorlati életben érvényesíteni látott. Mint osztályvezető: szelídlelkű, lelkiismeretes és jó ember volt. A fiatal nyomdai munkásnak mindig az Egyesülethez való ragaszkodást és hűséget oltotta a szívébe; egyéni életével pedig arra adott kiváló példát: hogyan kell a vezető egyéniségét minden káros befolyástól távol tartani, hogy úgy a vállalat érdeke, mint a munkás tisztelete sérelmet ne szenvedjen.

László Imre nem az ajkán hordta, szölte a nemes eszméket és a becsületes élet szigorú erkölcsi szabályait, hanem a szívében és hosszú életével adott példákkal támasztotta azt alá.

Temetése április 21-én délután 4 órakor a Köztemető díszravatalozójából nagyszámú ismerősei és munkatársai őszinte részvéte mellett történt. Mindenki ott volt, aki az elhunyt öreg tipográfust ismerte és az ismeret után, mint embert, értékelni tudta.

A Városi Nyomda felügyelőbizottsága nevében *Szabó Kálmán* polgármester - úgy is, mint az elhunyt munkatársa -, a személyzet nevében *Simon István* búcsúztatta a sokak jó tanítómesterét, akitől egy életen át csak szépet és jót láttak és tanultak.

A debreceni nyomdai munkásság fájó érzetét *Fehértai László*, a kerület elnöke fejezte ki és búcsúzott a nagy Halottól:

Feledhetetlen emlékü, öreg jó Szaktársunk!

Nincs fájdalmasabb kötelesség, mint amikor a nyitott sírnál kell búcsút vennünk attól, akit szerettünk, tiszteltünk és megbecsültünk.

Mennyivel fájóbb az én kötelességem, amikor a debreceni nyomdai munkások Egyesülete nevében búcsúzik Tőled, akit egy hosszú életen át tanultunk igaz értéke szerint tisztelni, aki szívében-lelkében a miénk volt, és követésreméltó példát adott hosszú életével mindnyájunk számára.

Az édesapától örökölt nyomdászkerülést - jó Imre bácsink - nemcsak megtartottad, hanem gyönyörűen továbbépítetted és arra törekedtél, hogy minden nyomdász szívében eleven valósággá váljék.

Ott állottál az 1900-as évek elején Egyesületünk élén, mint elnök és minden elgondolódásod az uralta, hogy egyesületi életünk a tiszta életet élje és a becsület útját járja.

Az Egyesület iránti szereteted a későbbi időkben sem halványult el, mert szíveden viselted annak minden gondját-baját. Tudta, látta és érezte ezt a debreceni nyomdai munkásság, amit azáltal is megbizonyított, hogy egyetlen kínálkozó alkalmat se

mulasztott el anélkül, hogy az irántad mindenkor érzett tiszteletének, szeretetének és ragaszkodásának kifejezést ne adott volna.

A munkástársaid iránti hűségednek egyik szép és ragyogó megnyilatkozása volt az, hogy a hajdúszentgyörgyi nyomdászüdülőt megvásároltad és azt - szép örökségül - nekik adományoztad. De ki tudná fölsorolni mindazt a jót és nemest, amit egy hosszú életem át gyakoroltál, ami által neved és jóemlékezeted örök időkre a szívünkbe oltottad?...

Nagy a mi veszteségünk és pótolhatatlan az az űr, amely elvesztésed által sorainkban keletkezett. Vajjon megértettük, megfogadtuk és követjük-e mindazt, amit Tőled láttunk és tanultunk? Vajjon tudunk-e igazán szeretni, megbocsátani és mindig egy szebb és magasabb cél felé törekedni?... Ha igen, akkor méltó tanítványaid vagyunk; itt a nyitott sírnál, mikor Tőled immár fájó szívvel meg kell válnunk, tegyük ígéretet, hogy azok is leszünk!

Bármennyire fájó az elválás, van benne vigasztaló és fölemelő érzés is. Ez pedig az, hogy hosszú élettal áldott meg a jó Isten és megszűnt az a szenvedés, amit az utóbbi időkben elviselned kellett.

Búcsúzunk tőled, drága jó szaktársunk: László Imre! A sír csak elválaszt, de nem feledtet el soha. Továbbra is élsz és közöttünk maradsz a most készülő nyomdász-történet lapjain, amit mikor nagy betegségemben tudomásodra hozott annak írója: immár alig hallhatóan köszöntél meg.

Pihenj nyugodtan és csöndesen! A debreceni nyomdai munkásság tisztelete és őszinte kegyelete között hagyod el földi életed, de jóemléked továbbra is közöttünk él és örökké buzdító példa marad.

Drága halottunk, feledhetetlen Imre bácsi - Isten veled!

... Lassan peregni kezdett a sárga föld, majd eltakarta a koporsót. Szemünk könnyeltelt lesz; igazán talán csak most érezzük, kit veszítettünk el. A Köztemetőben fölállított síremlék és szépen gondozott sír az elhunyt előrelátó gondosságának szép munkája. Vele lezárult az öreg családtagok élete; neve hirdeti utolsóul azt, akik ott pihennek.

A nyomdai munkásság pedig jól jegyezze meg 1947. április 18-at és sohase felejtse el.

Az elmúlt huszonöt esztendő alatt elhunyt szaktársaink pontos névsorát ezidőszert csak hozzávetőlegesen lehet megállapítani, mert sem a hadifogságból, sem a deportáltságból nem jöhettek még vissza többen. Itt csak azok nevét közöljük, akik huzamosabb ideig városunkban tartózkodtak és elhalálkozásukat minden kétséget kizáró módon megállapíthatjuk.

Bartha István	Nagy László (I.)
Benedek Sándor	Nagy József (I.)
Berger Kálmán	Nagy Sándor (VII.)
Bodensteiner Béla	Nagy Sándor (V.)
Borbás József	Nickelsburg Izidor
Borza Lajos	Nyíri János
Csengeri Dezső (másf.)	Péntek István
Czina Imre	Péntek Lajos
Dicker Lipót (dep.)	Pető Béla
Erdélyi Gábor	Pető László
Erdélyi István (II.)	Popovits Balázs
Erdélyi István (III.)	Sarkadi József

Ember Lajos	Salamon Ignác (dep.)
Friss Sándor	Sterbinszky László
Grósz Sándor (kat.)	Strébely Gusztáv
Heller József	Szabó István (I.)
Hoffmann Sándor (főnök)	Szabó István (II.)
Holló János (dep.)	G. Szabó Kálmán
Horovitz Zsigmond (dep.)	Szöllősi Jenő
Kapusi János	Takács Sándor
Kapros Sámuel (másf.)	Tóth József
Karabélyos Zoltán	Trunkó Barnabás
Katz László (kat.)	Vincze János
Kiss József	Wigdranovits Jakab (dep.)
Kiss Bálint	Wiesner Béla
Kiss Sándor	-
Kiss Zoltán	Csincsér Juliska
Kronovitz Ignác (főnök)	Csóka Sándorné
Kurucz Béla	Deli Rózsika
László Imre	Herczegh Mária
Liebermann József (dep.)	Kacsóh Rózsika
Liebermann Géza (dep.)	özv. Nagy Lászlóné
Liebermann Endre (dep.)	Szilágyi Teréz
Nagy Károly (főnök)	Tóth Erzsébet

Jó szaktársaink és szaktársnőink emlékét kegyeletes érzéssel őrizzük!

ÉLÜNK ÉS DOLGOZUNK!

A háború és annak borzalmai között telt el az 1940-től folyó élet. Természetes az, hogy ilyen körülmények között megakadt avagy csak igen vontatottan ment minden közérdekű munka. Arról pedig egyáltalán nem lehet beszélni, hogy valami örvendetes fejlődés volt tapasztalható életünkben. Az egyént lekötötte nyomorúságos helyzete és egyre jobban hatása alá került a nyomasztó gazdasági viszonyoknak. Lehetetlenné vált az intézmények fejlődése is. Elégséges volt, ha a szerzett jogok védelmében sikeres harcot folytathatott és minden erejét arra fordíthatta, hogy épségben maradjon mindaz, ami immár megvan. Erre az időszakra fájó érzéssel, ama rétegekre, melyek emberfeletti áldozatokat hoztak és életnívójukat még így is száanalomraméltóan tarthatták fenn: valamikor nagy tisztelettel gondol a tisztánlátó és elfogultságtól mentes történetíró.

De... minden elmúlik egyszer. Amint a fokozatos fejlődés mutatja, lassan, de a nagy betegségből napról napra erősödve, remélhetjük, eljutunk ahhoz a határkőhöz, ahonnan további utunk már nyílegyenes és egészségesirányú lesz. Ebben a tudatban élünk a nyomorúságos idők közepett; ebben bízunk és folytattuk küzdelmünket akkor is, amidőn életünket egyik pillanatról a másikra kétségbeejtőnek tartottuk.

A nyomdai munkásság lelkületéhez mindig szorosan hozzá tartozott a közösségi életért folytatott munka és az azért való áldozathozatal. Fölsimerte régesrég a szervezkedés fontosságát és érezte az egymás érdekében folyó küzdelem nagy jelentőségét. Ha ebben szünet következett, az semmiesetre sem jelenthette a közönyt, avagy a munka megszűnését.

A debreceni nyomdai munkásság - eltakarítva a gátló romokat - ismét elindult azon az úton, melyen a nagy katasztrófa ideig-óráig föltartóztatta. Nem ma és tegnap, hanem abban a pillanatban, amikor arra a lehetőség adva volt. Most csak továbbmenetel és egyre nagyobb lelkesedéssel épít, ha ehhez gyöngye ereje, a *családfő* támogatását joggal és indokoltan reklamálnia.

Hosszú évek óta szünetelő munkáját a jóemlékű *László Imre* szaktársunkról elnevezett hajdúszentgyörgyi Üdülőben is megkezdette. - Elérkezettnek látták az időt arra, hogy ott megjelenjenek és meglássák azt, mi ott a baj és a teendő. Csak egy szerény terepszemlének indult a kirándulás és mégis milyen szép, megható, a nyomdászszervezethez méltó ünnepélyé alakult egyik napról a másikra.

A hír hallatára az ifjú Vegyeskar megmozdul és egyetemleges részvételre ajánlkozik. Legyünk együtt és örömünk közös; egymás lelkesedéséből merítsünk erőt a szebb és jobb jövő iránt.

Egyik szaktársunk szívét pedig igen kegyeletes érzés tölti be. Évek óta első alkalom, hogy az Üdülőt fölkeressük. - Alig pár hónapja temettük el annak ajándékozóját; nem léphetjük át az Üdülő küszöbét anélkül, hogy róla meg ne emlékeznénk.

Egy-két óra multán az elgondolás testet ölt és fekete keretbe jut kifejezésre:

László Imre
az Üdülő ajándékozója
1947. évi április hó 18-án meghalt.
Emlékét kegyelettel őrizzük!

Másnap (jún. 29) reggel már az Üdülő falán - letakarva az emléktábla. A reggeli vonattal megjönnek a Vegyeskar tagjai és többen a nyomdai munkások közül. Fölsorakoznak. *Fehértai László* elnök üdvözli a szép számban megjelenteket. Hangsúlyozza milyen

jelentősége van ennek a kedves helynek és milyen támogatásban részesítse azt mindenkor a debreceni nyomdai munkásság.

Rövid ünnepi beszédet *Erdélyi Károly* mond:

„Az évek óta tartó háború és nyomorúságos gazdasági helyzet nem engedte meg, hogy ezt a szívünkhöz nőtt kedves helyet gyakran látogassuk. Higgyük, hogy mögöttünk áll sok-sok nehézség és gyakrabban lesz találkozóhelyünk ez a nyomdász-, de különösen debreceni tulajdont képező Üdülő. Mai itteni megjelenésünk lényegesen különbözik minden eddigitől, mert hűségre és hálára kötelez. - Hűségre és hálára az iránt, aki sok nyomdásznak nevelő és tanítómestere volt; aki mindnyájunkat szeretett és akinek áldozatkészségéből ezt az Üdülőt a magunkénak mondhatjuk. Sajnos, őt nem láthatjuk többé közöttünk. Hirdesse ez az emléktábla az ő nemes gondolkozását és a debreceni nyomdai munkásság fájó kegyeletét.

Simon István örömeinek adott kifejezést, hogy a *Nyomdász Vegyeskar* első szereplése *László Imre* szaktársunk iránt érzett kegyeletes megemlékezés alkalmával történik.

Fölhangzik a gyászének: *Eltávoztál!*...

Megjelent előttünk a szerény ember egyénisége, jóságos arca. Úgy érezzük közöttünk van és könnyes szemmel mond köszönetet a jóleső megemlékezésért.

Az ifjú *Vegyeskar* első bemutatkozása szépen sikerült. A karmester: *Lovas József* és a lelkes tagok minden dicséretet megérdemelnek.

Délben társaság volt. A délutáni órákban több szaktárs fölkereste az Üdülőt. Ott láttuk *Szabó Kálmán* polgármester szaktársat és *Mátyás István* városnyomdai igazgatót is. *Szabó Kálmán* a nyomdászöntudat-szolidaritás és a demokrácia igaz értelemben vett szolgálása címén mondott hosszabb beszédet. Rámutatott azokra a küzdelmekre, melyeket dicső elődeink végeztek Egyesületünk naggyátétele érdekében és aminek további fejlesztése az ifjabb generáció erkölcsi kötelessége. Több felszólalás hasonló értelemben történt.

Íme egy csöpp a tenger vizéből, amiből minden kétséget kizáró módon meg lehet állapítani, hogy a nyomdai munkásság semmit sem felejtett és a multból csak tanult.

Egymás megértésével és megbecsülésével így tovább a megkezdett és mindenkor jónak tartott úton!

A DEBRECENI NYOMDÁK LEÍRÁSA

Debrecen város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata 386 esztendeje áll a magyar kultúra és könyvnyomtatás szolgálatában. A vállalatot 1561-ben alapította *Huszár Gál* református prédikátor. A városháza pincéjében lévő nyomdaüzem évtizedeken át dolgozott, mint a város üzeme. 1918-ban következett be az egyházkerülettel a társulás és az 1920-as évek elején a vállalat kiköltözött a Böszörményi-út 6. sz. alá a saját telkén lévő hatalmas épületbe. A nyomda utóbbi 25 éves fejlődése a magyarországi református zsolttár nyomtatásának és terjesztésének szerződése birtokában indult el felfelé ívelő útjára. Ezt követte az ország összes protestáns nép- és középiskolaiban használatos tankönyvek és hittankönyvek készítése és forgalombahozatala. A zsolttár- és tankönyvkiadás különösen a nyomdai részen adott hatalmas munkát a vállalatnak, amely gépparkját ennek megfelelően modernizáltatta. 1924-ben rendezte be a vállalat könyvkötészetét, üzleti könyvgyárát és papírfeldolgozó üzemét, ahol az írka, füzet, raszter, beíró, üzleti könyv, főkönyv, különféle átírókönyvek, tömbök, noteszek stb. készítésével kapott óriási lendületet a könyvkötői munka. A vállalat dolgozóinak létszáma 118 fő és ennek fele a könyvkötészetben alkalmazottak sorából kerül ki. Bizonyítván ezzel is azt, hogy ennek a vállalatnak a fejlődése biztosította a könyvkötő szakszervezet életlehetőségét Debrecenben. A vállalat gyártmányai az egész ország területén közismertek és kedveltek.

A háborús események a vállalat teljes technikai berendezését szerencsére megkímélték a pusztulástól és így a felszabadulás után az infláció súlyos nehézségeit is aránylag könnyen tudta átvészelni a vállalat. - A stabilizáció óta hatalmas lendülettel fogott hozzá a vállalat papírfeldolgozó üzemében termelvények előállításához és munkáslétszámát erősen szaporította. Ennek a lendületnek a folyamatát csak a felekezeti tankönyvek megszüntetése és a papírellátás nehézségei törhetik meg.

A 25 év előtti üzemnek alig egy-két gépje látható már a vállalat munkatermeiben, mert a fejlődés során a vállalat vezetői igyekeztek az, üzemet a legmodernebb gépekkel felszerelni. A vállalat a debreceni nyomdász és könyvkötő dolgozók igen tekintélyes részének nyújt mondhatni állandó megélhetést és kenyeret.

A vállalatnál alkalmazottak sorából a 75 éves debreceni nyomdászszervezet számos kiváló, értékes tagja került ki, akik a 75 év folyamán a debreceni nyomdász szakszervezetet vezették és megtartották a demokrácia idejére is. Ezek a kiváló vezetők nemcsak a nyomdászszervezetben szereztek maguknak soha el nem múló érdemeket, de a vállalat szolgálatában is több évtizedes munkájukkal a vállalat felügyelőbizottságának, igazgatóságának és munkatársaiknak őszinte elismerését, háláját és tiszteletét érdemelték ki. Számos tanúbizonyság van arról, hogy a vállalatnál dolgozók egy-egy jubileum alkalmából úgy a város, mint az egyházkerület vezetői részéről legmelegebb ünneplésben részesültek.

A vállalat jelenlegi igazgatója *Mátyás István*, ki a személyzet által megválasztott üzemi bizottsággal legteljesebb egyetértésben folytatja munkáját úgy a nyomdász, mint a könyvkötő dolgozók érdekében.

A Tiszántúli Könyv- és Lapkiadó Rt. A vállalatot 1922 júliusában id. Szigethy Gyula alapította. A nyomdaüzem Király-utcai helyiségében (egy ötméteres üzlet) egy nyomógéppel és néhány szekrénnel indult meg. A helyiség és a nyomdaberendezés hamarosan elégtelennek bizonyult és 1925-ben a Varga-utcai Teréziánium alagsorába költözik, hol a kezdetleges nyomdaberendezés 2 darab szedőgéppel és 1 darab nyolcoldalas rotációs géppel és nagyobb mennyiségű betűanyaggal is gyarapodott. Ez évben ment nyugdíjba id. *Szigethy Gyula*, mint a Gazdák Biztosító Szövetkezetének igazgatója. Nem nyugdíjat, hanem végkie-

légítést kért és kapott. Az igen tekintélyes összeget a mostmár József kir. herceg-utcai modern nyomdahelyiség berendezésére és fejlesztésére használja föl. Fölfrissíti a betűanyagot, nyomógépet, 3 darab szedőgépet és egy 16 oldalas rotációs gépet vásárol. Az 1930. évben a nyomda cégszövegét *Tiszántúli Könyv- és Lapkiadó Rt.* címre változtatja. Ebben az évben lép be tanulónak a vállalatba *Szigethy Károly* és egyévi gyakorlat után a lipcsei nyomdász-főiskolára iratkozott be. 1932-ben jön haza és háromévi segédi munka után az üzem technikai igazgatását átveszi.

Az 1944-es évben súlyos károsodás éri a vállalatot. A *Debrecen* c. napilapot - liberális és demokratikus fölfogása miatt - a nyilas Sztójay-kormány betiltja. A vezetőség szociális álláspontja következtében azonban a fölöslegessé vált alkalmazottak valamennyien megkapták a fölmondási időre járó fizetést és a végkielégítést. A szeptemberi bombatámadások idején nagyobb károsodást szenved a vállalat; az igazgatóság mindent elkövet a nyomda minélelőbbi üzembehelyezése érdekében. E tekintetben a személyzet tagjai is dicséretreméltó munkát végeztek.

A harcok idején a nyomda igazgatója itthonmaradt és amikor arra már a lehetőség megvolt, hozzákezdett a nyomda üzembehelyezésének munkálataihoz. A fölszabadulást követő három héten át kizárólag az orosz katonai hatóságok részére készültek nyomtatványok. Ezután az összes helybeli nyomdák zár alá vétettek és a nyomda újbóli működését az Ideiglenes Nemzetgyűlés megalakulása után - 1944. dec. 24-én - kezdhette meg. Itt készültek a kormány hivatalos és egyébjellegű munkái. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés hatálytalanította a nyilas kormány erőszakos rendelkezéseit; így vált lehetővé, hogy a betiltott *Debrecen* ismét megjelenhessék.

Közismert tény, hogy a vállalat vezetőségét megalakulásától kezdve mindig és mindenkor mély szociális érzés hatotta át. Ahogy a vállalat anyagi helyzete javult, olyan mértékben törekedett arra, hogy az alkalmazottak helyzete jobb és elviselhetőbb legyen.

Az üzemi bizottságok életre hívásával kapcsolatos rendeletek megjelenése után a vállalatnál is megalakult az Üzemi Bizottság; munkáját a vállalat vezetőségével egyetértésben, a közös érdekek szem előtt tartásával, rendeltetése és céljának megfelelő formában végzi.

A nyomda igazgatója 1941. március 31. óta (az elhunyt vezérigazgató fia): *Szigethy Gyula*, ki a vállalat szolgálatában való működését valósággal a lap árusításával kezdte.

Nagy Károly grafikai műintézete. A nyomdát 1895-ben alapította *Hoffmann Sándor* és *Kronovitz Ignác*. 1908-ban lépett be id. *Nagy Károly*, mint szülőfalujából Hódmezővásárhelyről valólásra indult nyomdászsegéd. Nyomdai munkásságát a *Debreceni Független Újság*-nál kezdte, mint kéziszedő, később mint gépszedő folytatta azt. Elismert tény volt a debreceni nyomdai munkásság között, hogy ő volt nemcsak Debrecen, hanem a vidék legjobb gépszedője. Szorgalma, szakmaszeretete folytán az üzem vezetője lett.

1918-ban *Hegedűs és Sándor Irodalmi és Nyomdai Rt.* vásárolta meg az üzemet, melynek fő-részvényese a Magyar Általános Hitelbank lett. 1932-ig működött e név alatt, amikor likvidálás következtében Nagy Károly negyedmagával megvásárolta és közkereseti társaságot alakított. Ez a társaság azonban nem biztosította a nyomda egészséges működését és 1938-ban végleg megszűnt. Ettől az időtől Nagy Károly két fiával, akik szintén szakmabeliek, tartotta fent az üzemet egészen 1943-ban hirtelen bekövetkezett haláláig, amikor két fia: *iff. Nagy Károly* és *Nagy László* vette át az üzem vezetését és a mai napig is abban a szellemben működnek, melyet édesapjuktól sajátítottak el.

Erről a nyomdáról joggal meg kell állapítanunk azt, hogy tulajdonosai Egyesületünknek a régebbi időkben és ma is hűségesebb tagjai.

Pannonia Nyomda. A szeptember hó 15-i nagyméretű bombázás egyik teletalálata romba döntötte azt az emeletes épületet, amelyben a **Liebermann-testvérek** nyomdája volt. A szépen berendezett kis középnyomdát a rom maga alá temette. Szomorú károsodás érte ezzel a debreceni nyomdaipart. Egy olyan nyomda pusztult el, amely ipari szempontból mindenkor szép és ízléses nyomtatványt produkált. A Liebermann-testvérek áldozatkészsége minden dicséretet megérdemel; nyomdájukat igyekeztek a kor színvonalán tartani és azt ízléses meghívók és plakátok előállítására útján elsőrendűvé tenni. Mindketten deportálva voltak és - sajnos - többé már vissza sem tértek. Fiai azon fáradoznak, hogy a romok alól kikerült nyomda újbóli működését mielőbb megkezdhesse.

Szabadság Nyomda. Néplap, Hírlap és Kiadó kft. Nyomdaüzeme volt az első, amely a főlzabradulást hozó Vörös Hadsereg bevonulása után teljes üzemmel megindult. A nyomda a Magyar Kommunista Párt vezetése alatt igyekszik eltüntetni az átkosomlékű *Hajdúföld* kétévtizedes mulasztásának következményeit. A teljesen leromlott betűkészlet és géppark fölfrissítése állandóan folyik. Legutóbb a leghasználtabb szedőgépet cserélték át egyik legutolsó típusú hárommagazinos gépre. - A „Szabadság”-nyomdában készül a Magyar Kommunista Párt keletmagyarországi napilapja, a *Néplap*.

Az üzem jelenlegi gépi felszerelése: 3 darab egy- és 1 darab hárommagazinos Linotype szedőgép; 3 darab gyors-, 3 darab téglaysajtó és 1 darab nyolcoldalas újságnymó rotációs gép.

A vállalatnál jelenleg - ideértve az irodai alkalmazottakat is - 29 nyomdász és 5 könyvkötő munkás dolgozik. Az üzem vezetősége és munkásai most azon dolgoznak, hogy az üzem teljes erejével beilleszkedhessek az újjáépítés hároméves tervébe. - Igazgató: *Ménes János*.

Az 1947. év tavaszán megüresedett helyettes polgármesteri állást a Kommunista Párt Ménes Jánossal töltötte be, lévén ő a pártnak régi és meggyőződéses tagja.

Székely és Saly nyomdája. Ez a kis nyomda régebben Mihály Sámuel papírkereskedő tulajdona volt. A két szorgalmas tulajdonos szakképzettsége folytán ízléses és szép nyomtatványok kerülnek ki a jófelszerelésű nyomdából.

Egyetemi Nyomda. A debreceni egyetem tulajdonát képező kis középnyomda egy szedőgéppel és két nyomógéppel felszerelve folytatja fejlődő életét. A nyomda életrehívója *Ruzicska Gyula* volt kb. 1912-es évben. Jelenlegi vezetője: *Kobzos József*.

Deutsch és Rosenfeld nyomdájukat 1927-ben nyitják meg. Ma a nyomda egy gyorsajtóval és két téglaysajtóval működik Piac-utca 77. szám alatt.

Spitzer Herman kis nyomdája Piac-utca 41. alatt van. Egy gyors- és egy téglaysajtóval, elégséges betűanyaggal rendelkezik.

Csuka László nyomdája Piac-utca 7. szám alatt működik. Egy gyors- és egy téglaysajtóval és megfelelő betűanyaggal van ellátva a kis nyomda.

Világosság Nyomdai Munkaszövetkezet. A debreceni hatóságok a főlzabradulás után, 1945 április havában visszavonták három debreceni, úgynevezett blokált nyomda iparendélyét és ezeket (a nyilas Beke Zoltán nyomdáját, a Tóth Ferenc-nyomdát és a Lehotay-nyomdát) összevonva kiutalta a debreceni szervezett munkásságnak, hogy azok abból szövetkezetet létesítve, azt cégjegyezve, gyáriparszerű üzemet létesítsenek. A hatóságok ez intézkedése a nyomdai munkások két és fél évtizedes harcának végére tett pontot. Ezek a blokált nyomdák szervezett nyomdai munkást sohasem foglalkoztattak és a nyomdaipar kártevői voltak szennykonkurrenciájukkal. A nyomdai munkások nagy áldozatkészséggel, hatalmas munkával a romokból, a pizsokból egészséges, szép üzemet teremtettek s a kezdeti öt főből álló létszám ma már 33 családfőnek biztosít megélhetést. Számos hetilap és könyvek mellett itt készül a

Tiszántúli Népszava is, mint szociáldemokratapárti napilap. A nyomda gépberendezése három gyorsajtó, két tégelyajtó, két „Linotype” és egy „Typograph” szedőgépből áll, a vágó-, fűző- és perforálógépeken kívül. A nyomda igazgatóságának elnöke: *Fehértai László*, az üzemi bizottság elnöke: *Nyíri István László*. A nyomda jelenlegi vezetője: *Doró József*.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE
DEBRECENI KERÜLETÉNEK TISZTIKARA AZ 1947. ÉVBEN

Elnök: Fehértai László.

Pénztáros: Papp Andor.

Ellenőr: Fehér Sándor.

Számvizsgálók: Hirsch Béla, Patkó Imre és Székely János.

Könyvtárosok: Botos László és Borsos Júlia.

Kerületi bizottsági rendes tagok: id. Ferenczy Péter, Krizsó Tibor, Nagy Eta, Nyíri István László, Rácz Jenő, Szabó Kálmán (II.).

Munkásközvetítő: Szegedy György (II.).

Helyi Bizottság rendes tagjai: Bodnár Ferenc, Botos József, Fehér Sándor, Fehértai László, Krizsó Tibor, Martincsek Júlia, Nyíri István László, Patai Gyula elnök, Simon István, Szabó József (II.), Szilágyi Ilona.

BÉKÉLTETŐBIZOTTSÁG

Elnök: Mátyás István, *alelnök:* ifj. Nagy Károly. *Tagok:* Kobzos József és Spitzer Herman (munkaadók).

Elnök: Patai Gyula, *jegyző:* Nyíri István László. *Tagok:* Fehértai László és Simon István (munkások).

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE
DEBRECENI KERÜLETÉNEK RENDES TAGJAI

Baki István (k.)	Mayer Géza
Barna Péter	Márta Zoltán (I.)
Bodnár Ferenc	Márta Zoltán (II.)
Bodó Antal	Ménes János
Boros József	Molnár Ferenc
Botos László	Molnár Bernát
Botos Sándor	Nádlér Ábrahám
Burai János	Nagy András
Csehi Ferenc	Nagy János (k.)
Csóré Lajos	Nagy József (VI.)
Dapsy Miklós	Nagy Károly (II.)
Doró József	Nagy László
Erdei István	Nyíri István László
Erdélyi Károly	Nyíri Jenő
Erdős István	Nyitrai Zoltán (k.)
Fehér Sándor	Nyúl Dezső
Fehértai László	Papp Andor
id. Ferenczi Péter	Patkó Imre
ifj. Ferenczi Péter	Patai Gyula
Fuszek Kálmán	Pethő József (k.)
Gibárti Lajos (k.)	Pethő László
Goldmann Sándor (k.)	Rasovszky Miklós
Gönczi József	Rácz Jenő

Grósz Sándor (k.)	Rosenthal Imre
Gyurka Ferenc	Röff Sándor
Hargitai József	Sallai József
Herczeg Béla	Simon István
Hirsch Béla	Szabó István (X.)
Irházi András	Szabó József (II.)
Kabai József	Szabó Kálmán (I.)
Kalmár Jenő	Szálka István
Kálmán János (k.)	Szegedy György (II.)
Katona István	Székely János
Katz László (k.)	Szennyesi István
Katz Mihály	Szitássy Kálmán
Kéthelyi Imre (k.)	Szombati Lajos
Kiss Béla János	Tarcsai Mihály
Kiss Sándor	Tarr Géza
Kobzos József	Tatár István
Kobzos Sándor	Temelkoff János (k.)
Korcsmáros Lajos	Tóth Imre
Kökössy József	Tóth Sándor
Kotrás László	Török Sándor
Krausz József	Vámos Lajos
Krizsó Tibor	Vecsey Tibor
Liebermann György (k.)	Veress Jenő
Liebermann Miklós	Virányi (Weisz) Zoltán
Magyar Kálmán (k.)	Wagner István
Makra Károly	Weszprémy Zoltán
Major Imre	Zsigmond Károly

ROKKANTAK

Balogh István	Katona Gyula
Bartha József	Korcsmáros Kálmán
Boldizsár Károly	Papi Ferenc
Boros József	Simon János
Gyökeres Ferenc	Szentesi Pál
Juridesz János	Végh János

MUNKÁSNŐK

Bajdó Erzsébet	Martincsek Júlia
Banga Sándorné	Marton Júlia
özv. Bakoss Gáborné	Molnár Etel
Bernáth Róza	Nagy Etel
Borsos Júlia	Nagy Júlia
Botos Lászlóné	Nagy Katalin (I.)
Csincsér Zsuzsanna	Nagy Katalin (II.)
Dominik Izabella	Papp Mária
Ehram Ferencné	Palotás Mária
Farkas Róza	Pethő Józsefné
Fórizs Ferencné	Sipos Endréné

Frózs Róza
Gönczi Józsefné
Győrösi Olga
Horváth Gizella
Kozma Józsefné
Ladányi Ilona
László Jánosné
Lévai Gáborné
Lukács Róza

Stich Józsefné
Szabó Andrásné
Szolnoki Gyuláné
Szilágyi Ilona
Tóth Júlia
Tömöri Istvánné
özv. Trunkó Barnáné
Végh Sándorné

SEGÉDMUNKÁSOK

Botos József
Czafa Sándor
Hegedűs Ferenc
Kovács István (II.)
Lovas József
Molnár István

Nagy László
Saláth László
Szabó János
Szilágyi Gergely
Tolnai Ferenc
Zolnai Dezső

A DEBRECENI KÖNYVNYOMDÁSZOK BETEG- ÉS UTASSEGÉLYZŐ EGYESÜLETE ALAPÍTÓ TAGJAI AZ 1872. ÉVBEN

Babos Károly
Csontos Ferenc
Ember Lajos
Erdélyi István
Frics József
Faházi János
Furman Lajos
Gaáll László
Harangi József
Hegedűs István
Hitesi Lajos
Juhász Károly
Katonka Sándor
Kenderessy Lajos

Kiss Péter
Kuttor László
László Lajos
Lesska Nándor
Papp István
Pintér Károly
Szabó Dániel
Szarvas László
Szepatz Nándor
Takács Ferenc
Török Ferenc
Werner Miksa
Weszprémy Lajos

Elnök: Frics József, *alelnök:* Erdélyi István, *pénztáros:* Kuttor László, *ellenőr:* Takács Ferenc, *jegyző:* Kenderessy Lajos. *Választmányi tagok:* Hitesi Lajos, Lesska Nándor, Kiss Péter és Török Ferenc.

UTÓSZÓ

A debreceni Nyomdászegyesület harmadik huszonöt éves történetének befejező részéhez értem. Érzem és jól tudom, hogy csak megközelítettem a reám bízott feladatot, de tökéletes munkát végezni nem tudtam. Vigasztal az a tudat, hogy ugyanerre a megállapításra jutott volna bármelyik debreceni szaktársam is. Ha rendszeresen gyűjtött adataink nincsenek, elképzelhetetlen a tökéletes munka.

Az évek egymásután szép csöndben folynak, mi pedig egyre halványabban emlékezünk. Fájó és sajnálatos tény, hogy egy kiváló értékű szaktársunk: *Kurucz Béla* haláláról nem emlékezhettem meg az elhunytakról szóló fejezetben. Nem tudtam megállapítani Egyesületünk évi jelentéseiből az elhalálozás időpontját sem. Kurucz Béla kb. 20-21 évvel ezelőtt halt meg. Kötelességteljesítő jó szaktársnak ismertük őt előrehaladottabb korában is és amint öreg szaktársainktól hallottuk: fiatalabb éveiben egyike volt az Egyesület érdekében lelkesedéssel sáfárkodóknak. Éppen ezért nem nagy rokonszenvenek örvendett a helybeli nyomdatulajdonosok körében és nem egy esetben itt kellett hagynia a várost és nagy családját.

Kisebb jelentőségű dolgokról nem beszélve, sok-sok hiányossága lehet ennek a történeti munkának. Debrecen nyomdai munkássága mindenkor szívesen vett részt más városok nyomdai munkásságának ünnepélyén. Az elmúlt huszonöt esztendő alatt ilyen ünnepélyen képviseltette magát *Sopronban* és *Győrben*: ezekről sem tudtam semmiféle tudósítást közölni.

Örömmel és jóleső érzéssel állapíthatjuk meg azt, hogy a hetvenöt év folyamán a Városi Nyomda vezetősége áldozatkészségének, az Egyesület iránti ragaszkodó szeretetének mindig fényes bizonyosságát adta és a nemes elgondolás - a történeti dátumot megelőző időkben is - az itteni személyzet ügybuzgósága és kiváló szocialista érzeke folytán indult el a fejlődés útján.

Errevonatkozólag legyen szabad a *huszonöt éves történet* lapjairól egyet-mást idéznem : „A jelen század második felétől (1859) kezdve egy újabb korszak következett a város nyomdászati viszonyaira, miután sikerült a városnak *Frics József* személyében oly szakembert nyernie, kinek kitűnő szakképzettségéről és humánus gondolkozásáról nemcsak a város, hanem mi, munkások is többször meggyőződünk, ő volt az, ki a város nyomdáját a legújabb kor követelményeinek megfelelőleg újonnan berendezte; de ő volt egyik legbuzgóbb előharcosa egyeletünk megalakításának és szilárd alapokra helyezésének is.”

A *Debreceni Könyvnyomdászok Beteg- és Utassegélyző Egyesülete* 1872-ben alakult meg, de a század eleje óta már működött egy *Nyomdász Társaság*, mely 1845-ben *Temetési költséget nyújtó, özvegyeket s árvákat segítő Pénztár*-ra alakult a Városi Nyomda személyzetének kezdeményezése folytán.

Nem véletlen tehát az, hogy Egyesületünk *huszonöt, ötven és hetvenöt éves története* a Városi Nyomdában készült. (Az első történet megírása és kinyomatása *László Imre* indítványára történt.)

A város nyomdásztársadalmi életét ötven évvel ezelőtt egészében a Városi Nyomda személyzete kölcsönözte. Könnyen érthető ez, ha tudjuk azt, hogy ez a nyomda alkalmazta - szinte állandó jelleggel - a legtöbb nyomdai munkást. Különbek és jobbak voltak ők, mint a más nyomdabeliek. Itt a nyomdászkerölcs és -fegyelem mindig gondos ápolásban részesült. Sőt, beleszóltak az öreg tipográfusok a magán- és családi életbe is, ha azt tapasztalták, hogy az nem egyeztethető össze a nyomdászbecsülettel.

Az 1900-as évek elején kezd a helyzet némileg változni és megindult az egészséges tisztulási folyamat. A Városi Nyomda és a többi nyomdák személyzete arra törekszik, hogy a nyomdászkerölcs egyetemleges hatással érvényesüljön és megszűnjön az eddig fönnálló kaszt-

rendszer; *Simon János* huzamosabb távollét után visszajön Debrecenbe és e tekintetben igen hasznos munkát végez.

Ma már mindennek csak a halvány emléke él; azt ismerjük öntudatos és önérzetes nyomdásznak, aki Egyesületünk lelkiismeretes és kötelességteljesítő tagja.

Ezt a szellemet ápolta az ősrégi Városi Nyomda és ezt igyekezett már tanonc korában a leendő nyomdásznak a lelkébe és véérébe beoltani. A régi provizorok (nyomdai művezetők) és öreg nyomdászok egy-egy lelkes apostolai voltak Egyesületünk elindításának, ápolásának és erőteljessé tételének. Voltak és lehetek hibáik, de ezeket sokszorosan felülmúlja, elhalványítja az a nemes fölismerés és áldozatkész munka, melyet a közösség érdekében mindenkor végeztek.

Ennek következménye volt az, hogy a szerény és halkszavú *Ember Lajos* városnyomdai művezetőt - úgy is, mint az alapítók közül egyetlen életben lévőt - lelkesedéssel ünnepeltük ötvenéves ünnepélyünkön; hogy mindenkor szeretettel vettük körül és Hajdúhadházon lévő sírjára az elismerés és hála koszorúját helyeztük. Ezért fájó és nehezen gyógyuló az a seb, amely *László Imre* eltávozásával keletkezett a nagy és egységes nyomdászcsalád testén.

Mi emlékezünk és nem felejtünk!... Azt akarjuk, hogy a ma és a későbbi időkben élő nyomdászgeneráció is azonos elveket valljon; hogy a közösségi tudat érzetében továbbépüljön, és a tagok érdekét, védelmét még fokozottabb erővel szolgálja az az Egyesület, melynek alapjait elődeink már az elmúlt században lerakták.

Ha az a hit és lelkesedés él szívünkben, mely őket is munkára buzdította, szilárd meggyőződésem: a százéves ünnepélyt egy sokkal boldogabb életet élő nyomdászgeneráció ünnepli meg.

Őszintén kívánom, hogy ez így is legyen!

Debrecen, 1947. évi június hó 4.

Erdélyi Károly.

PATAI GYULA KÖZPONTI TISZTVISELŐVÉ VÁLASZTÁSA ÉS ELNÖKI CSERE

(Pótlás)

Legutóbbi szakszervezeti tisztviselőválasztással kapcsolatban nagy kitüntetés érte városunkat. Ugyanis helyi szakszervezeti bizottságunk elnöke: Patai Gyula szaktársunk beadta pályázatát a központi levelező-titkári állásra és azt három jelölt közül abszolút többséggel el is nyerte. Nem akarom itt hosszasan méltatni Patai szaktársunk érdemeit, de szó nélkül sem elmenni mellette, csak annyit: eltávozása Debrecennek veszteség, budapesti központunknak és az ország nyomdai munkásságának pedig nagy nyereség. Amit egyébként a július 6-i közgyűlésen több szaktársunk búcsúbeszéd keretében hangoztatott is. Ezt már - tudomásunk szerint - rövid budapesti munkájával be is bizonyította. Gratulálunk Patai szaktársunknak! Hiszem, hogy odaadó, lelkes munkájával nemcsak magának fog elismerést és megbecsülést szerezni, hanem a debrecenieknek is.

Este bensőséges családi körben búcsúztak szaktársaink Patai Gyulától. A Bányai-féle vendéglő szép kerthelyisége zsúfolásig megtelt nyomdászcsaládokkal és sok tisztelőivel. Több felkösztöntő és búcsúztató hangzott el. Szabó Kálmán polgármester (szaktársunk) meleg szavakkal búcsúzott: „Bárhová megy is, a debreceni Nagytemplom harangja mindig a fülébe csengjen...” Patai szaktárs meghatott szavakkal köszönte meg ezt a szép, számára feledhetetlen estét. Mondván: „Én csak munkahelyet cserélek.” - Így csak egy igazi, vérbeli nyomdász beszél.

Eltávozásával a kerületi elnök személyében változás következett be, amennyiben a július 6-i nyomdászgyűlés egyhangúlag Simon István szaktársat választotta meg egyesületi elnöknek, míg Patai szaktárs helyére, a helyi bizottság elnökévé Fehértai László szaktárs választott meg egyhangúlag. - Ennyit a történeti hűség kedvéért.